



Verkkokatsauksia 23/2012

Sisällys

Tiivistelmä	1
1 Henkikirikollisuuden seurantajärjestelmä	2
2 Historiallinen ja alueellinen kehitys	2
3 Rikokset	8
4 Rikososapuolet	16
5 Henkirikosten seuraukset	23
6 Henkikirikollisuuden kehityslinjoja 2003–2009	28
Kirjallisuus	29
Liitteet	31

Yhteystiedot

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Pitkäsillanranta 3 A, 5. krs
PL 444, FI-00531 Helsinki
Puh. 029 5665300
Fax. 029 5665365

Sähköposti etunimi.sukunimi@om.fi
Kotisivu www.optula.om.fi

Martti Lehti

Henkirikoskatsaus 2011

Tiivistelmä

- Vuonna 2010 poliisin tietoon tuli Tilastokeskuksen poliisitilaston mukaan 134 (–3 %) uhrin kuolemaan johtanutta tahallista väkivaltarikosta. Rikollisuustaso 100 000 asukasta kohti oli 2,5. Vuonna 2011 henkirikosten määrä oli ennakkotietojen mukaan niinkään 134 ja rikollisuustaso 2,5.
- Henkikirikollisuuden seurantajärjestelmän (HSJ), johon rikokset kirjataan vasta esitutinnan päätyttyä, tämän hetkisen arvion (15.1.2012) mukaan rikosten lopulliseksi määräksi vuonna 2010 tulee 117 (–3 %). Rikollisuustaso 100 000 asukasta kohti on 2,2.
- Henkikirikollisuuden vuotuinen taso oli vakaa 1970-luvun puolivälistä 1990-luvun jälkipuoliskolle (noin 3 rikosta 100 000 asukasta kohti). Viimesten kymmenen vuoden aikana taso on ollut selvässä laskussa, joskin vuotuiset vaihtelut ovat olleet suuria. Lasku on tapahtunut yksinomaisesti miesten tekemissä henkirikoksissa, sekä miehiin että naisiin kohdistuneissa.
- Henkirikosten pääosa liittyy keski-ikäisten työelämän ulkopuolella olevien miesten keskinäisiin alkoholinkäyttötilanteisiin. Vuosina 2003–2010 69 %:ssa aikuisten välisiä henkirikoksia kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa, 83 %:ssa rikoksia ainakin yksi osapuolista oli humalassa.
- Henkirikoksissa yleisin uhri on tuttavain tai ystävien surmaama mies (46 % uhreista). Seuraavaksi yleisimmät ovat parisuhdekumppanin surmaama nainen (18 %) ja uhrille ennalta tuntemattoman henkilön surmaama mies (10 %).
- Vuosina 2003–2010 henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä 56 % oli tuomittu tuomoistuimessa henki- tai pahoinpitelyrikoksesta viimeisten kymmenen vuoden aikana ainakin kerran, 37 % oli ollut aikaisemmin vankilassa.
- Henkikirikollisuuden alueelliset tasoerot ovat huomattavat. Korkeimmat rikollisuustasot löytyvät Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnista. Kuluvalla vuosikymmenellä rikollisuustaso on ollut korkein Lapissa ja alhaisin läntisellä Uudellamaalla.
- Henkikirikollisuuden taso on Suomessa Euroopan unionin kuudenneksi korkein ja keskimääräistä korkeampi myös kaikki Euroopan maat huomioiden. Rikollisuustason korkeus selittyy suurelta osin keski-ikäisten työttömien miesalkoholistien poikkeuksellisen korkealla rikollisuustasolla. Muiden sosioekonomisten ryhmien henkikirikollisuus ei Suomessa tasoltaan juurikaan eroa muiden läntisen Euroopan maiden tilanteesta.
- Henkirikoksista vuosina 2003–2009 epäillyistä 86 % vastaan nostettiin syyte ja 76 % tuomittiin rangaistukseen. Tahallisesta henkirikoksesta tai kuolemaan johtaneesta pahoinpitelystä rangaistukseen tuomituista 95 % sai ehdottoman vankeusrangaistuksen. Katsauskaudella taposta tuomittujen miesten keskirangaistus oli 9 vuotta 5 kuukautta ja naisten 8 vuotta 8 kuukautta vankeutta.

Huomautuksia

- Ellei toisin mainita katsauksen tiedot perustuvat henkikirikollisuuden seurantajärjestelmän tietoihin ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksiin.
- Henkikirikollisuuden seurantajärjestelmä on sisäasiainministeriön poliisiosaston, Poliisiammattikorkeakoulun ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen yhteisesti ylläpitämä tietokanta.

1 Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Poliisiammattikorkeakoulu ja sisäasiainministeriön poliisiosasto käynnistivät 1.6.2002 henkirikollisuuden seurantajärjestelmän. Hankkeen tavoitteena on seurata henkirikosten määrän ja piirteiden kehitystä sekä tuottaa tietoa, jota voidaan käyttää henkirikosten ehkäisyyn, rikosten selvittämiseen ja väkivallan syiden perustutkimukseen. Henkirikosten seurantahanke on tarkoitettu pysyväksi. Tällä hetkellä sopimus on voimassa vuoteen 2014 asti.

Tietokantaan kirjataan perustiedot poliisin tietoon tulevien henkirikosten (murha, tappo, surma, lapsen surma) ja tahallisen pahoinpitelyrikoksen yhteydessä tehtyjen kuolemantuottamusrikosten osapuolista sekä teonpiirteistä. Tietokantaan ei kerätä tietoja henkirikoksen yrityksistä tai muista väkivaltarikoksista.

Tiedot kerätään rikosten esitutkinnasta vastaavilta henkilöiltä määrämutoisella sähköisellä lomakkeella. Ne kirjataan, kun esitutkinta on saatettu loppuun tai rikoksen ilmi tulosta on kulunut yksi vuosi. Käytännössä

tietokanta sisältää siten tietoja poliisin tietoon tulleista ja esitutkinnassa todennäköisiksi henkirikoksiksi todetuista tapauksista. Tietojen kattavuus tarkistetaan poliisin rikosilmoitusten kirjaamisjärjestelmän (RIKI) avulla.

Tutkintalomakkeessa on rikosta ja sen ominaispiirteitä koskevia kysymyksiä kaikkiaan 34, rikososapuolia koskevia kysymyksiä on 45 ja tutkinnallisia seikkoja koskevia kysymyksiä kahdeksan. Seurannan pääasiallinen laskentayksikkö on henkirikoksen uhri.

Henkirikostietokannan käyttöoikeus on Oikeuspoliittiselle tutkimuslaitoksella ja Poliisiammattikorkeakoululla. Tietoja julkistetaan vain muodossa, josta yksittäisiä asianosaisia ei voida tunnistaa.

Tietokannan ylläpito, rahoitus ja siihen perustuva tutkimus on jaettu Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen, Poliisiammattikorkeakoulun ja sisäasiainministeriön poliisiosaston kesken. Tietokantaa säilytetään Poliisiammattikorkeakoulussa ja Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa.

2 Historiallinen ja alueellinen kehitys

Henkirikollisuus Euroopassa. Rikollisuuden kansainvälisen vertailun ongelmana on se, että rikostunnusmerkistöt eroavat maittain huomattavasti. Esimerkiksi rikokset "henkirikoksen yritys" ja "pahoinpitely" voivat eri maissa merkitä hyvinkin eriasteista väkivaltaa. Kuolemaan johtaneen väkivallan kohdalla vertailu-ongelma on vähäisempi. Kuitenkin myös täytettyjä henkirikoksia koskevia rikostilastotietoja vertailtaessa on muistettava, että henkirikoksia tilastoidaan hyvinkin monenlaisilla ja kirjavilla rikosnimikkeillä, joista aina ei suoraan ilmene että kyseessä on uhrin kuolemaan johtava väkivaltarikos. Ongelmia tuottaa myös rajanveto tahallisten ja tuottamuksellisten tekojen välille.

Yksiselitteisin tahallisen väkivallan kansainvälisesti kattava ja vertailukelpoinen tilastollinen lähde on maailman terveysjärjestön WHO:n keräämät kuolemansyytilastot. Tosin maakohtaiset erot esimerkiksi rikosten selvityskyvyssä vaikuttavat myös niiden sisältämien tietojen vertailukelpoisuuteen. Kansallisten kuolemansyytilastojen tapaan WHO:n tilastoissa henkirikoksen aiheuttamiksi kuolemantapauksiksi kirjataan ainoastaan ne, joissa kuolemaan johtaneet vammat aiheuttanut väkivalta on kyetty selvittämään tahalliseksi ja uhrista on voitu kirjoittaa kuolinsyytödistus.

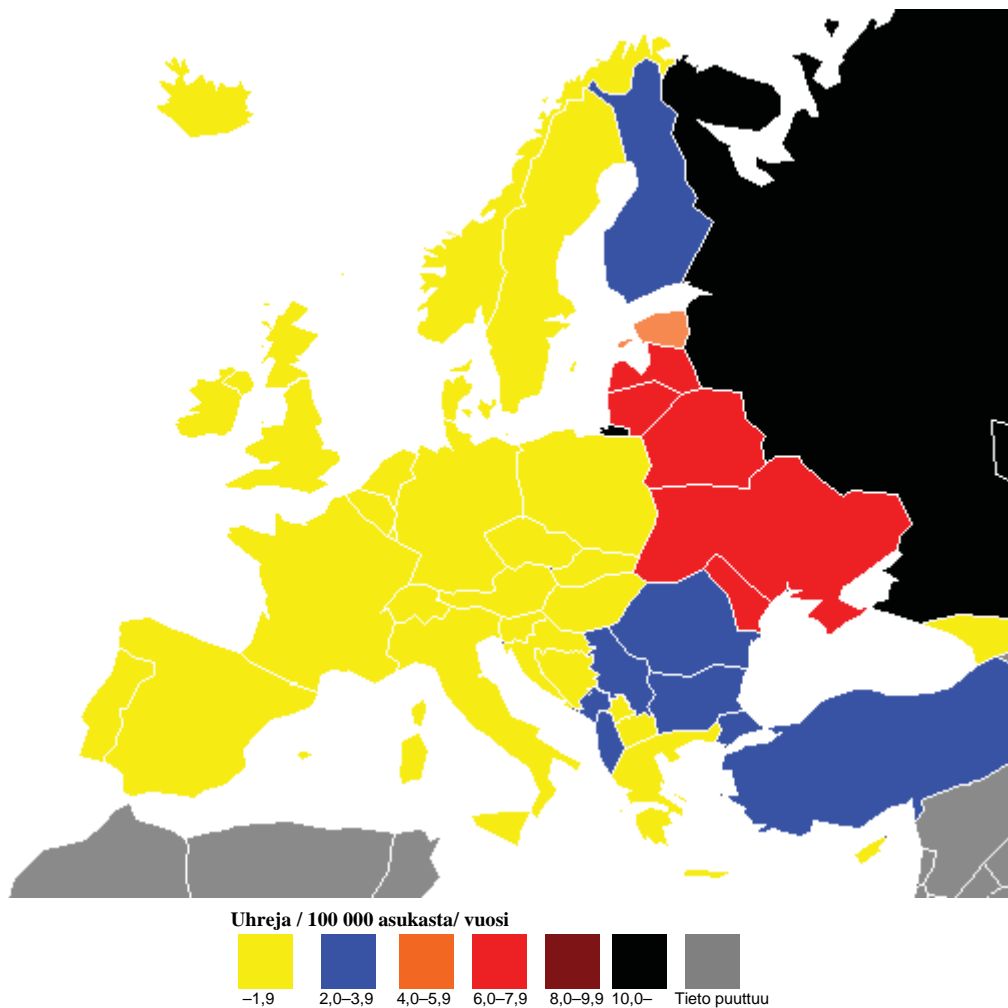
Euroopan voi henkirikollisuuden tason perusteella jakaa neljään vyöhykkeeseen.¹ Läntisessä Euroopassa (Skandinavian maat, Sveitsi ja kaikki Euroopan unionin vanhat jäsenmaat Suomea lukuun ottamatta) henkirikollisuuden asukaslukuun suhteutettu vuotuinen taso on 0,5–1,9 surmattua 100 000 asukasta kohti. Länsi-Euroopassa ja Skandinavian maissa tilanne on ollut suhteellisen vakaa jo 1800-luvun puolivälistä saakka,

Välimeren maissa henkirikollisuus laski länsieuroopalaiselle tasolle vasta toisen maailmansodan jälkeen. Samaan alhaisen henkirikollisuuden vyöhykkeeseen kuuluvat myös itäisen Keski-Euroopan ja Länsi-Balkanin maat. Tosin 1990-luvun yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen murrokseen liittyi niissä väkivaltarikollisuuden voimakas kasvu, jonka seurauksena henkirikollisuustaso kaksinkertaistui. Muutos jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi ja rikollisuustaso on sittemmin palannut aiemmalle tasolle.

Perinteisiä korkean henkirikollisuuden maita Euroopassa ovat olleet Suomi sekä Itä-Balkanin, Baltian ja Itä-Euroopan maat. Itä-Euroopassa, Baltian maissa ja Balkanilla 1990-luvun yhteiskunnalliset muutokset aiheuttivat vielä Keski-Eurooppaakin rajumman väkivaltarikollisuuden kasvun ja toisin kuin Keski-Euroopassa erityisesti entisen Neuvostoliiton alueella rikollisuustaso on edelleen huomattavasti korkeampi kuin 1980-luvun lopulla. Näin on myös Baltian maissa, jotka yhteiskunnallisen kehityksensä osalta ovat muistuttaneet Keski-Euroopan maita, mutta väkivaltarikollisuutensa kehityksen puolesta IVY-maita. Vaikka Baltian maissa henkirikollisuuden tason lasku 1990-luvun huipusta on ollut nopeampaa kuin muualla entisen Neuvostoliiton alueella, taso on niissä edelleen kaksinkertainen 1980-luvun loppuun verrattuna. Eniten henkirikoksia asukasta kohti tehdään Euroopassa tällä hetkellä Venäjällä. Henkirikollisuuden tasoerot maan sisällä ovat kuitenkin suuret. Uralin itäpuolisilla alueilla rikollisuustaso on noin kaksinkertainen maan keskitasoon verrattuna ja vastaavasti Etelä-Venäjällä vain puolet maan keskitasosta. Pietarin, Murmanskin ja Moskovon alueilla henkirikolli-

¹ Tiedot perustuvat pääosin WHO:n kuolemansyytilastoihin. Kunkin maan osalta on käytetty viiden viimeisen saatavilla olleen vuoden keskitasoa (useimpien kohdalla vuosia 2006–2010).

suuden taso on viime vuosina ollut viidenneksen koko maan rikollisuustason alapuolella, Karjalan tasavallassa maan keskitasoa (Pridemore 2003).



Kuvio 1 Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohden. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Laskettu WHO:n luvuista.

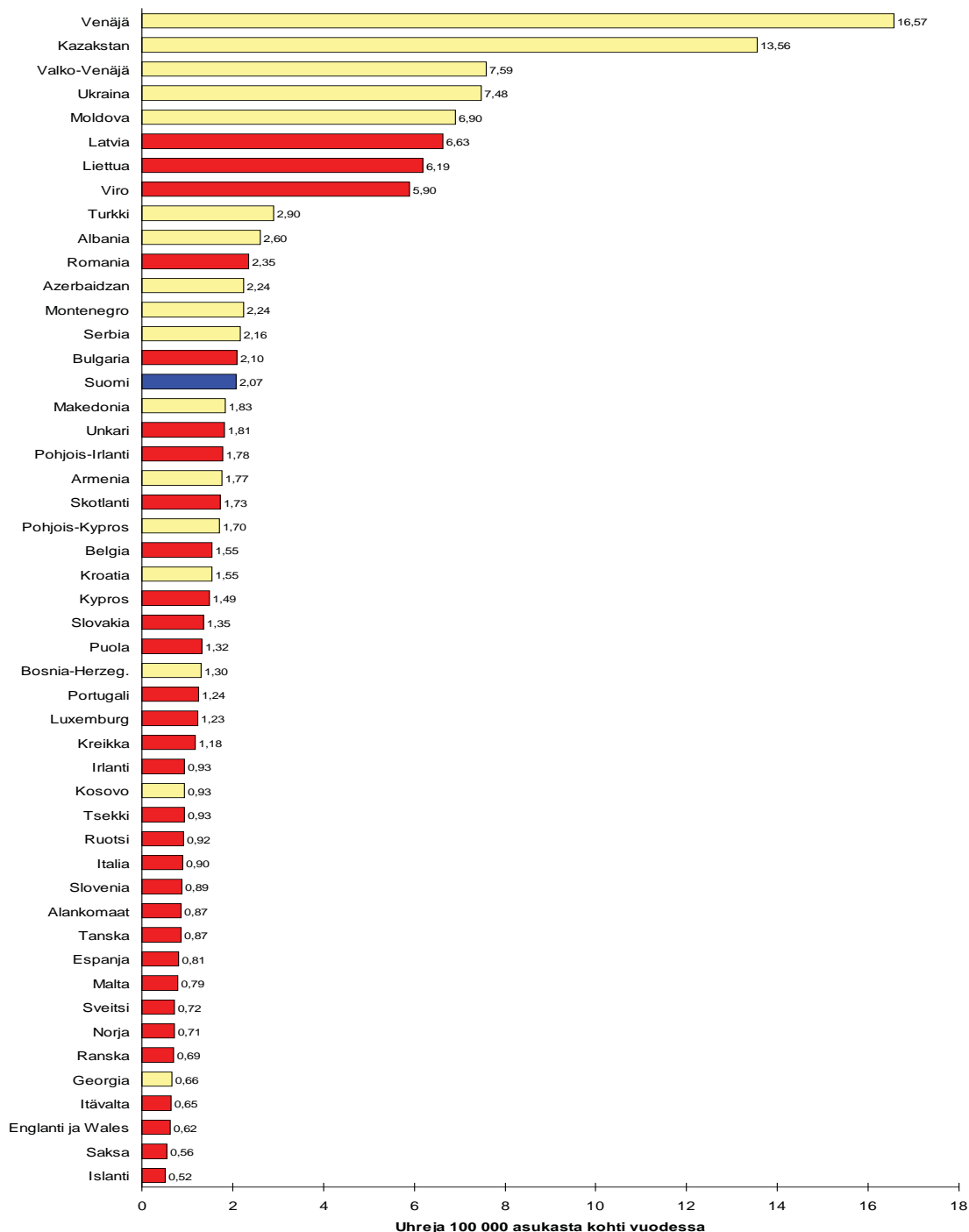
Taulukko 1 Suomen sijoittuminen henkirikoskuolemariskin vertailussa Euroopassa (WHO)²

	Naiset	Miehet	Koko väestö
Eurooppa 42	13.	13.	14.
EU 27	7.	6.	6.
EMU 17	3.	2.	2.

* Mitä alhaisempi sijaluku, sitä korkeampi riski.

Vaikka henkirikoskuolleisuus Suomessa on euroopalaisittain korkea, on se maailman mittakaavassa alhainen. Euroopan unioni on henkirikoskuolleisuudella mitaten yksi maailman väkivallattomimmista alueista. Ainoastaan eräissä Pohjois-Afrikan, Lähi-idän ja Itä-Aasian maissa henkirikollisuus on yhtä harvinaista. Venäjän ohella maailman väkivaltaisimmat valtiot löytyvät tällä hetkellä pääosin Afrikasta ja latinalaisesta Amerikasta (van Dijk 2006; Global Study on Homicide 2011; WHO).

² Ks. myös Salmi et al.: Perheväkivalta Suomessa (www.optula.om.fi/uploads/3ey309hz08t.pdf) ja Lehti: Naiset henkirikosten uhreina 2002–2007 (www.optula.om.fi/uploads/ut03717jh.pdf).

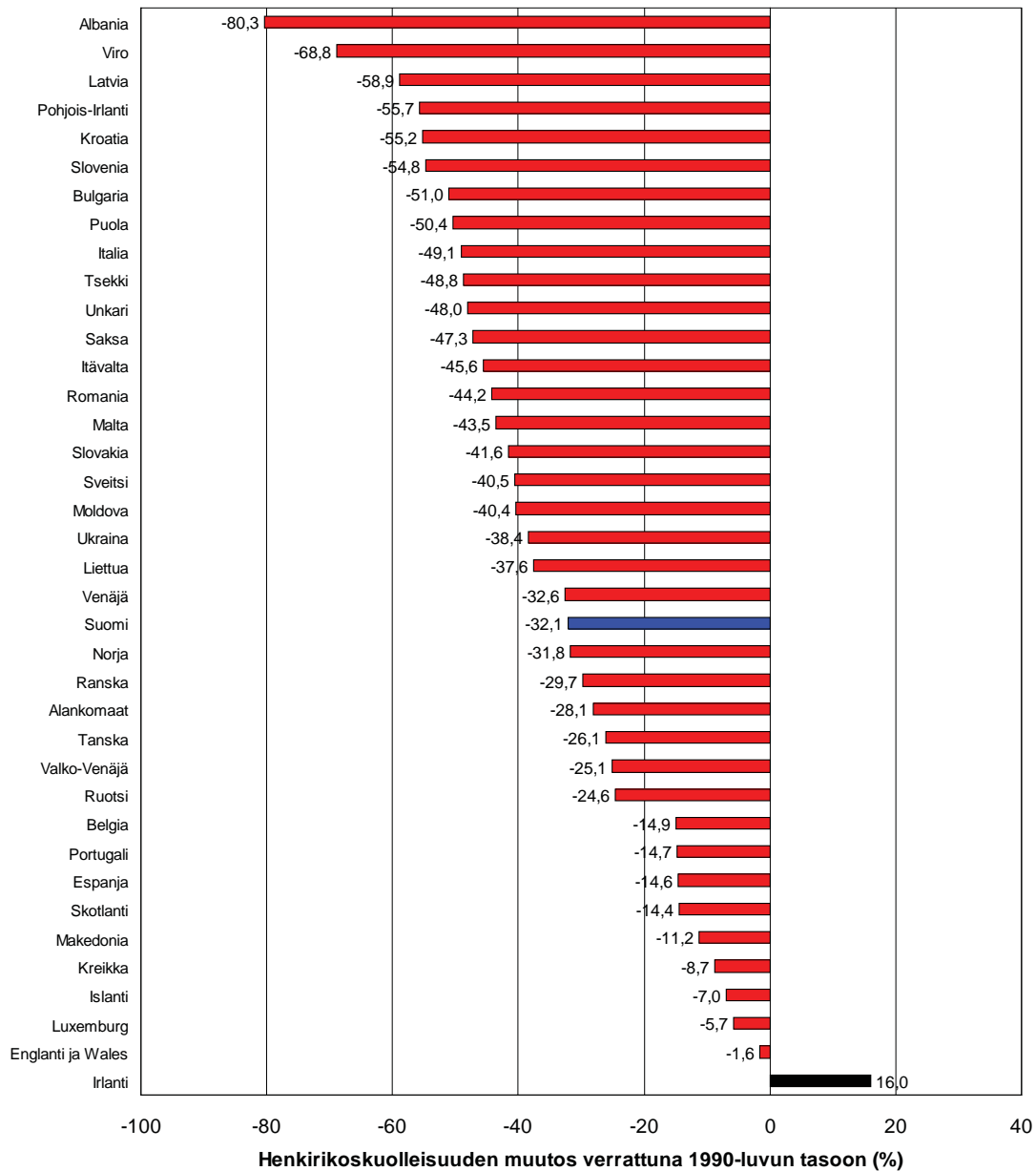


Kuvio 2 Henkirikoksiin kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Euroopan talousalue punaisella. Bosnia-Herzegovinan ja Turkin tiedot koskevat vuotta 2008. Englantia, Skotlantia ja Pohjois-Irlantia on käsitelty erillisinä tilastointiyksikköinä (WHO).³

Henkirikollisuus on viimeisten kahden vuosikymmenen kuluessa vähentynyt Euroopassa myös entisten sosialistimaiden ulkopuolella, maanosan maista ainoastaan Irlannissa rikollisuustaso on tällä hetkellä 1990-luvun keskitasoa korkeampi. Entisten sosialistimaiden ohella monissa perinteisesti alhaisen henkirikollisuuden maissa (Itävalta, Saksa, Sveitsi) tason lasku on ollut

huomattava. Rikollisuustason lasku Suomessa on ollut hieman keskimääräistä nopeampaa Euroopan talousalueella. (Rikollisuustaso on laskenut viimeisten kymmenen vuoden aikana Euroopan talousalueen maissa keskimäärin 24 prosenttia ja Euroopan unionin vanhoissa jäsenmaissa keskimäärin 23 prosenttia.)

³ Kuvioon sisällyttömien Euroopan valtioiden ja erillishallintoalueiden rikollisuustasot löytyvät liitetaulukosta 5.

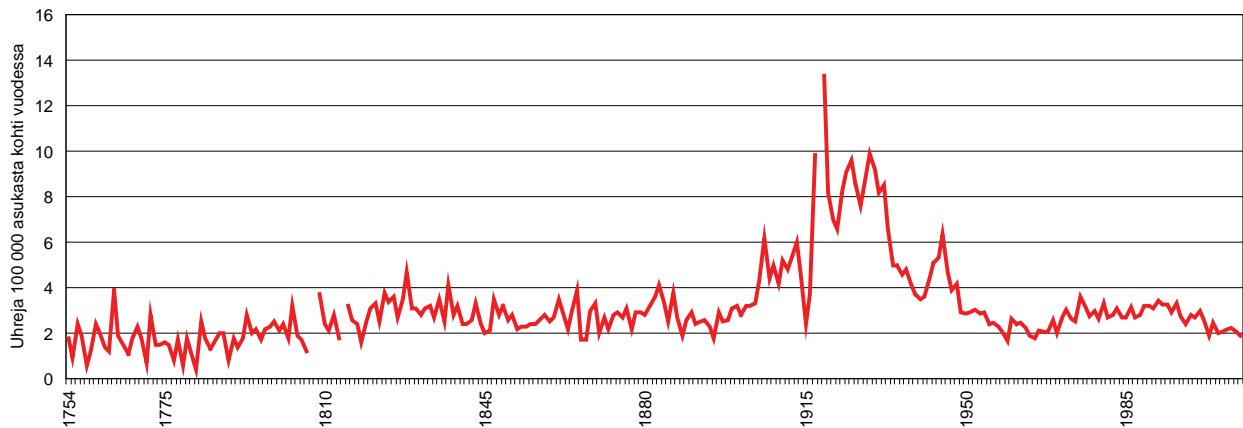


Kuvio 3 Henkirikoskuolleisuuden muutos Euroopassa 1990-luvulta 2010-luvulle. Nykytaso (ks. kuvio 2) verrattuna 1990–1999 keskikuolleisuuteen (WHO)

Historiallinen kehitys Suomessa. Henkirikollisuuden historian lähteet ovat Suomessa kansainvälisesti poikkeuksellisen hyvät. Kuolemansyytietoja tahallisen väkivallan uhrina kuolleista on saatavissa 1750-luvulta alkaen, oikeudelliset lähdesarjat ulottuvat 1500-luvulle.

Kahden viime vuosisadan aikana henkirikollisuuden taso on ollut Suomessa olennaisesti korkeampi ja tason vaihtelut jyrkempiä kuin muissa Pohjoismaissa ja pääosassa läntistä Eurooppaa. Näin ei kuitenkaan ole ollut aina, vielä 1700-luvulla rikollisuustaso oli sama kuin muualla läntisessä Euroopassa. Erot syntyivät teollistumisen aikakaudella henkirikollisuuden vähentyessä Euroopassa ja Pohjoismaissa ja samanaikaisesti lisääntyessä Suomessa (Lehti 2001).

Suomen lähihistorian väkivaltaisain kausi henkirikollisuudella mitaten oli ajanjakso suurlakkovuodesta 1905 kieltolain kumoamisvuoteen 1932. Maassa surmattiin tuolloin vuosittain kolminkertainen määrä ihmisiä asukasta kohti nykyiseen verrattuna. Toinen lyhyempi väkivaltapiikki oli välittömästi toisen maailmansodan jälkeen vuosina 1945–1947. Vastaavasti viime vuosisadalle osui myös tunnetun historiamme väkivallattomin jakso, 1950-luvun lopulta 1960-luvun lopulle. Henkirikollisuuden taso oli tuolloin kolmanneksen nykyistä alhaisempi. Nykyinen suhteellisen korkean henkirikollisuuden jakso alkoi 1969, suuren alkoholireformin vuonna (Kivivuori 2002).



Kuvio 4 Henkirikoskuolleisuuden kehitys Suomessa 1754–2010 (ei sisällä lapsensurmia; sota- ja vallankumousvuodet 1808 ja 1918 on jätetty pois; Verkko 1948; Tilastokeskus)

Taulukko 2 Henkirikosten (pl. lapsensurmat) tekijät ja uhrin sukupuolen mukaan Suomessa 1748–2009 (Verkko 1948; Viljanen 1983; Koskivirta 2001; Ylikangas 1976; Tilastokeskus)

Vuodet	HKT	Tuomitut					Uhrin					
		Mies		Nainen		N	Vuodet	Mies		Nainen		N
%	taso	%	taso	%	taso			%	taso	%	taso	
1748-1807*	4,4	88,1	7,2	11,9	0,9	193	1754-1789	74,3	2,5	25,7	0,8	335
1789-1825**	6,9	94,6	24,6	5,4	1,3	447	1790-1849	85,9	4,8	14,1	0,7	1807
							1850-1890	86,8	4,9	13,2	0,7	2140
1891-1899	2,5	90,0	4,0	10,0	0,4	488	1891-1899	83,3	4,2	16,7	0,8	574
1900-1904	3,1	91,0	4,9	9,0	0,5	356	1900-1904	88,1	5,6	11,9	0,7	438
1905-1913	5,0	94,7	8,3	5,3	0,4	1134	1905-1913	86,6	8,8	13,4	1,3	1393
1920-1932	8,4	97,0	16,9	3,0	0,5	3742	1920-1932	91,4	16,8	8,6	1,5	3896
1933-1939	4,8	96,3	10,2	3,7	0,4	1306	1933-1939	81,3	8,6	18,7	1,9	1295
1940-1944	4,4	95,6	10,0	4,4	0,4	930	1940-1944	81,5	7,3	18,5	1,6	859
1945-1948	4,8	96,3	12,7	3,7	0,4	966	1945-1948	82,6	8,3	17,4	1,4	54
1949-1959	2,6	95,2	4,5	4,8	0,2	1039	1949-1959	71,0	3,9	29,0	1,4	1157
1960-1969	2,2	94,6	3,5	5,4	0,2	818	1960-1969	70,3	3,2	29,7	1,3	1006
1970-1979	2,9	92,5	4,9	7,5	0,4	1221	1970-1979	74,4	4,4	25,6	1,4	1222
1980-1989	2,9	92,3	4,8	7,7	0,4	1239	1980-1989	70,3	4,2	29,7	1,7	1413
1990-1999	3,0	90,1	5,3	9,9	0,6	1478	1990-1999	71,1	4,4	28,9	1,7	1550
2000-2009	2,4	87,4	4,7	12,6	0,7	1392	2000-2009	70,1	3,3	29,9	1,3	1212

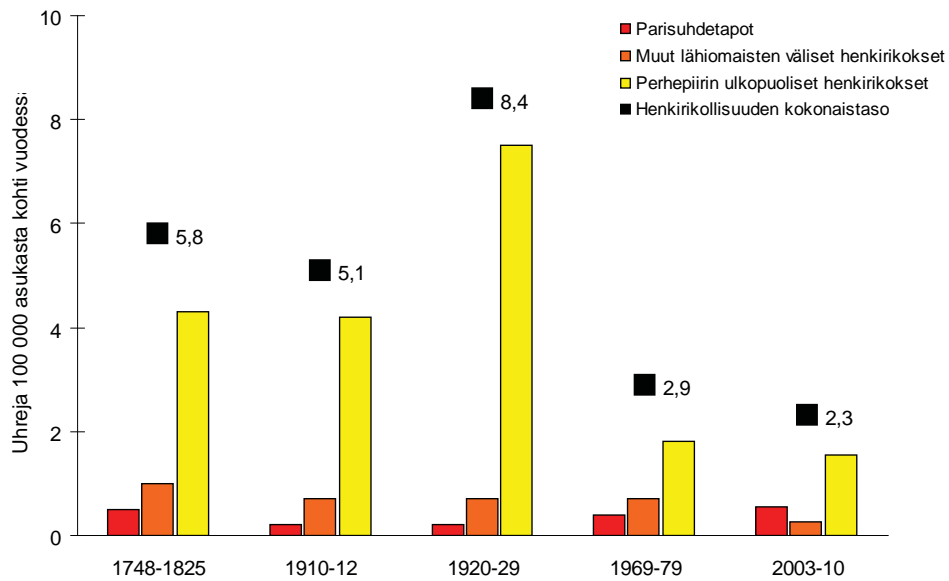
* Savo-Karjalan lääni; ** Vaasan lääni; Vuosien 1748–1825 tiedot koskevat alioikeuksissa syytettyjä; 1891–1989 tiedot alioikeuksissa tuomittuja; 1990– tiedot murhista, tapoista ja surmista epäiltyjä; taso = tekijöitä/uhreja 100 000 miestä/naista kohti vuodessa; HKT = henkirikoskuolleisuuden vuotuinen keskitaso 100 000 asukasta kohti.

Henkirikollisuus on Suomessa ollut koko sen ajan, jolta tietoja on saatavissa, miesten keskinäistä rikollisuutta. Vuosisadasta ja vuosikymmenestä toiseen rikoksiin syyllistyneistä 90–95 prosenttia on ollut miehiä, uhreista miesten osuus on vaihdellut 70 prosentista runsaaseen 90 prosenttiin. Korkeimmillaan jälkimmäinen osuus oli 1900-luvun alkupuolella. Toisen maailmansodan jälkeen naisten osuus uhreista on ollut kasvussa. Rikollisuustason muutokset ovat pääsääntöisesti koskeneet lähinnä miesten keskinäistä väkivaltaa. Naisten tekemien samoin kuin naisiin kohdistuneidenkin henkirikosten määrän kehitys on ollut hyvin vakaata.

Henkirikollisuuden ikärakenteessa muutokset ovat olleet suurempia. Vielä ennen toista maailmansotaa

henkirikollisuus oli pääosin nuorisirikollisuutta. Sekä syyllisistä että uhreista valtaosa oli alle 30-vuotiaita. Viimeisten viidenkymmenen vuoden aikana ikärakenne on muuttunut olennaisesti. Nykyisin sekä rikosten tekijät että uhrin ovat pääosin keski-ikäisiä. Samalla alle 30-vuotiaiden miesten väestöön suhteutettu rikollisuustaso on pienentynyt murto-osaan sotia edeltäneestä ajasta.

Kehitys ei ole ollut identtistä myöskään rikostyyteittäin. Lähisuhdeväkivaltaan liittyneiden henkirikosten määrän kehitys on ollut vakaampaa kuin muun henkirikollisuuden. Kokonaisrikollisuustason vaihtelu on tapahtunut lähinnä tuttavien keskinäisessä rikollisuudessa, samoin rikollisuustason lasku toisen maailmansodan jälkeen (ks. kuvio 5).



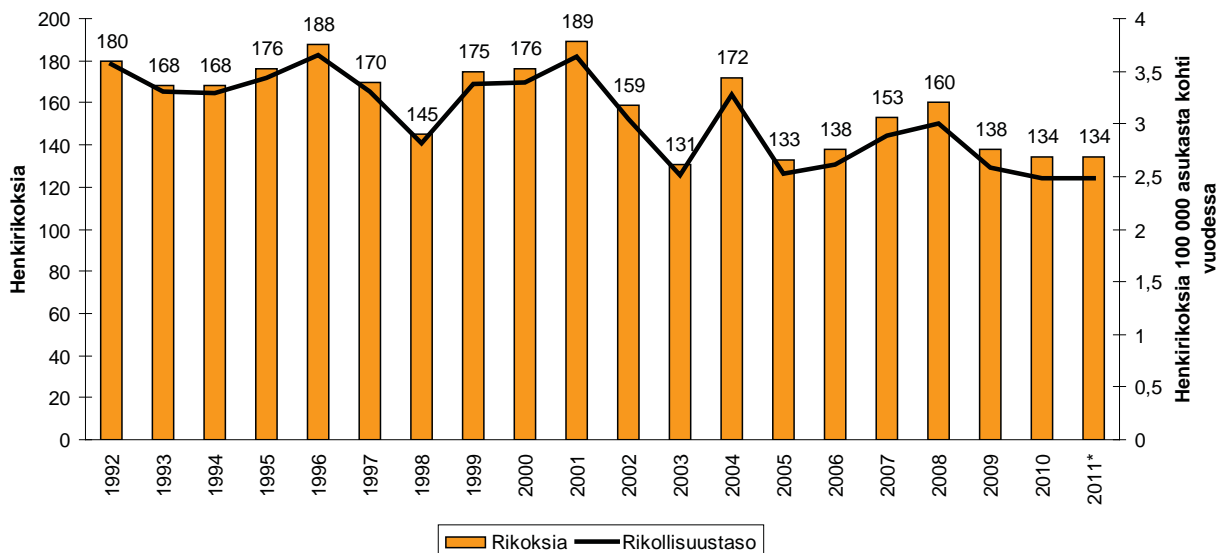
Kuvio 5 Henkirikollisuuden taso rikostyypeittäin 1748–2010 (Viljanen 1983; Koskivirta 2001; Ylikangas 1976; Henkirikollisuuden seurantajärjestelmä)

Henkirikollisuuden kehitys viime vuosikymmeninä.

Henkirikosten vuotuinen määrä on ollut Suomessa laskussa 1990-luvun puolivälistä alkaen. Lasku on aiheutunut miesten tekemien rikosten, sekä miehiin että naisiin kohdistuneiden, määrän selvästä vähentymisestä. Ennakkotietojen perusteella henkirikosten määrä vuonna 2011 oli sama kuin vuonna 2010.

Laskeva kehitys Suomessa on ollut osa yleisempää kansainvälistä kehitystä. Henkirikosten määrä on

samanaikaisesti vähentynyt myös muissa Euroopan maissa ja useimmissa Euroopan ulkopuolisissa teollisuusmaissa (kuvio 3). Siitä, mikä laskun on aiheuttanut, ei toistaiseksi ole muodostunut selvää näkökantaa (Eisner 2008). Rikollisuustason lasku ei näyttäisi kuitenkaan olevan ainakaan suorassa yhteydessä esimerkiksi demografiseen kehitykseen (Nieuwbeerta & Leistra 2007).

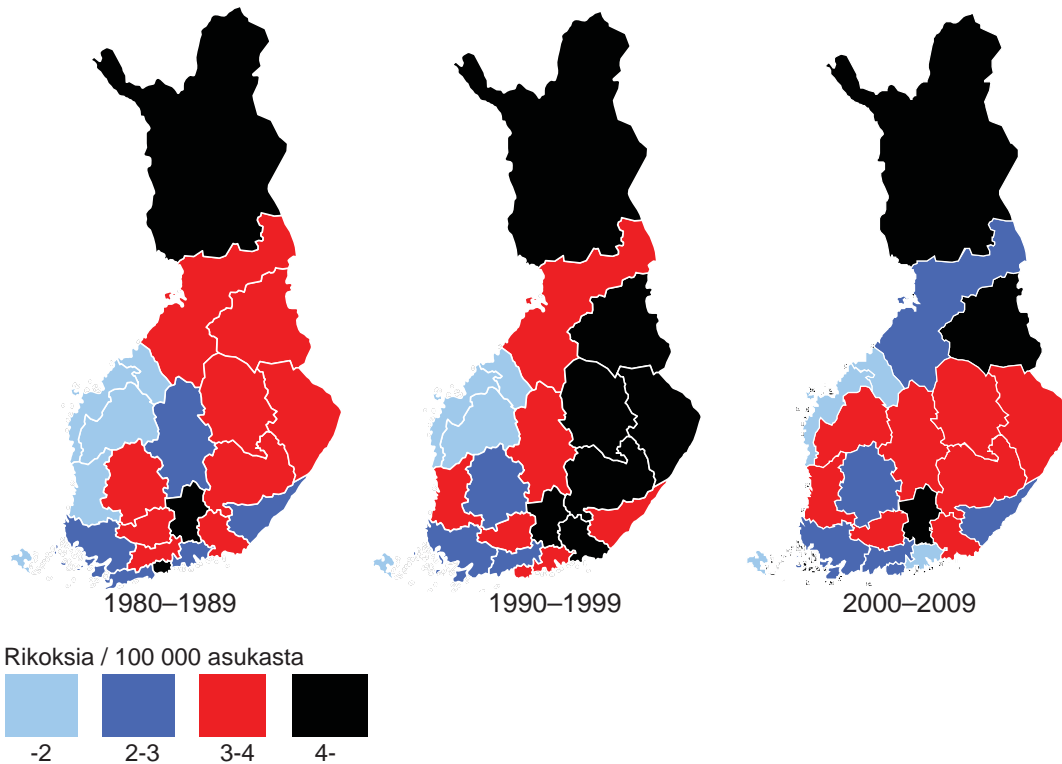


Kuvio 6 Henkirikosten määrä ja rikollisuustaso 1992–2011 (Tilastokeskus; 2011 tiedot ennakkotietoja)

Alueellinen jakauma. Kuntatyyppiryhmien väliset erot henkirikollisuuden tasossa ovat Suomessa tällä hetkellä olemattomat. Sen sijaan henkirikollisuuden alueelliset erot ovat huomattavat. Korkean väkivallan alueilla rikollisuustaso on pääsääntöisesti korkea kuntatyyppistä riippumatta, matalan henkirikollisuuden

alueilla vastaavasti maan keskiarvon alapuolella niin kaupungeissa kuin maaseudullakin.

Korkean henkirikollisuuden maakunnat ovat viime vuosikymmeninä löytyneet pääasiassa Itä- ja Pohjois-Suomesta (ks. kuvio 7).



Kuvio 7 Henkirikollisuuden taso maakunnittain 1980–2009 (Laskettu Tilastokeskuksen luvuista; sisältää rikostilastossa murhaksi, tapoksi, surmaksi, lapsensurmaksi ja pahoinpitelyrikoksen yhteydessä tehdyksi kuolemantuottamusrikokseksi nimetyt teot)

3 Rikokset

Seuraavat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään 15.12.2011 mennessä kirjattuihin 1.1.2003–31.12.2010 tehtyihin henkirikoksiin. Katsauskaudelta joulukuun 2011 puoliväliin mennessä kirjattujen henkirikosten määrä oli 985, joista kuusitoista oli kirjaus-hetkellä pimeitä. Pääepäiltyjä selvitettyissä rikoksissa oli 907. Epäiltyjen ja uhrien aiempaa rikollisuutta koskevat tiedot on kerätty Oikeusrekisterikeskuksen pitämästä rikosrekisteristä ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuomiolauselmatietokannasta. Rikosten seuraamuksia koskevat tiedot on saatu Oikeusrekisterikeskuksesta ja Valtakunnansyyttäjänvirastosta.

Osapuolten aiempi rikollisuus. Huomattavalla osalla henkirikoksiin syyllistyneistä miehistä ja naisista on aiempia rikostuomioita. Katsauskauden miessyylisistä 71 prosenttia ja naisyyllisistä 50 prosenttia oli tuomittu

vuosina 1999–2009 ainakin kerran rikoslakirikoksista rangaistukseen. Rikosrekisterin (aiempia vankeus- tai yhdyskuntapalvelutuomioita) miessyylisistä omasi 60 prosenttia ja naisyyllisistä 30 prosenttia. Aiempia suoritettuja ehdottomia vankeustuomioita miessyylisistä oli 37 prosentilla ja naisyyllisistä 16 prosentilla. Vankilassa olleista miehistä 75 prosentilla vankilakertoja oli ollut useampia.

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kerätään erikseen tiedot rikoksesta epäiltyjen aiemmasta väkivaltarikollisuudesta. Tiedot eivät perustu Oikeusrekisterikeskuksen tietokantoihin, vaan esitutkinnassa ilmi tulleeeseen. Ne koskevat siten, ei ainoastaan aiemmin ilmi tullutta väkivaltarikollisuutta, vaan myös aiempaa viranomaisten tietoon tulematta jäänyttä väkivaltaa. Näiden tietojen mukaan katsauskauden miessyylisistä 73 prosenttia ja naisyyllisistä 58 prosenttia oli syyllistynyt aiemmin väkivaltarikoksiin.

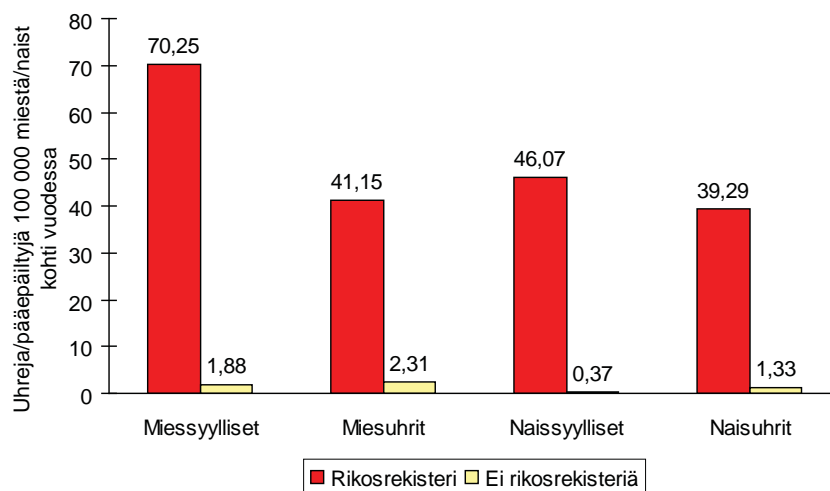
Taulukko 3 Henkirikosten miesosapuolten aiempi rikollisuus 2003–2010 (%; suhdeluvut laskettu vain henkilöistä, joista tieto saatavissa)

	Syyliset (N=783)	Aikuiset* uhrin (N=675)
Rikostuomioita 1999-2009 (kaikki tuomiot)	71	53
Rikosrekisteri (aiempia vankeustuomioita)	60	42
Aiempia tuomioita väkivaltarikoksista	56	29
Aiempia tuomioita henkirikoksista	7	1
Ollut vankilassa	37	28

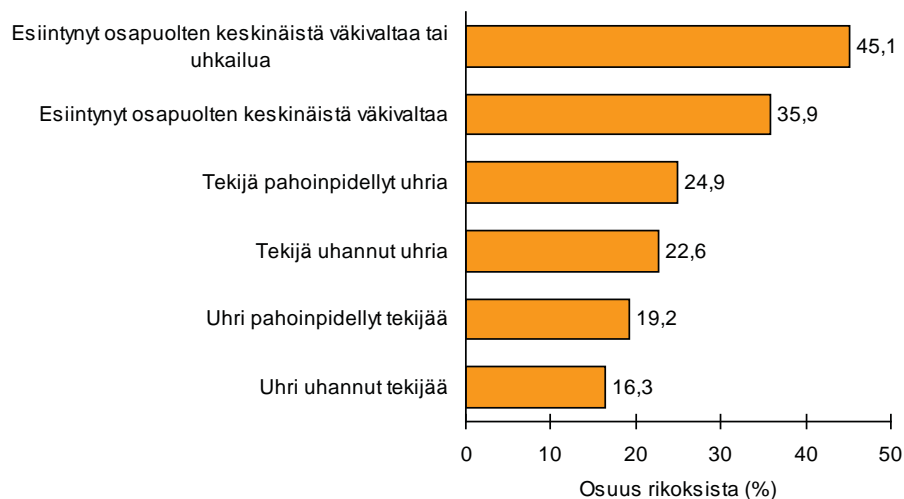
* 15 vuotta täyttäneet.

Kaiken kaikkiaan henkirikoksiin syyllistyville on selvästi useammin ja keskimäärin huomattavasti rankempi rikollinen tausta kuin heidän uhreillaan. Erityisen selvä ero on aiemman väkivaltarikollisuuden kohdalla. Pääosa henkirikoksiin syyllistyvistä miehistä ja naisista on väkivaltaiseksi jo aiemmin tiedettyjä ja usein myös

väkivaltarikoksista aiemmin tuomittuja. Uhreista pääosalla ei sen sijaan ole väkivaltaista taustaa. Toisaalta kaikentyyppinen aiempi vakava rikollisuus lisäsi sekä miehillä että naisilla selvästi riskiä sekä syyllistyä henkirikokseen että joutua henkirikoksen uhriksi (kuvio 8).

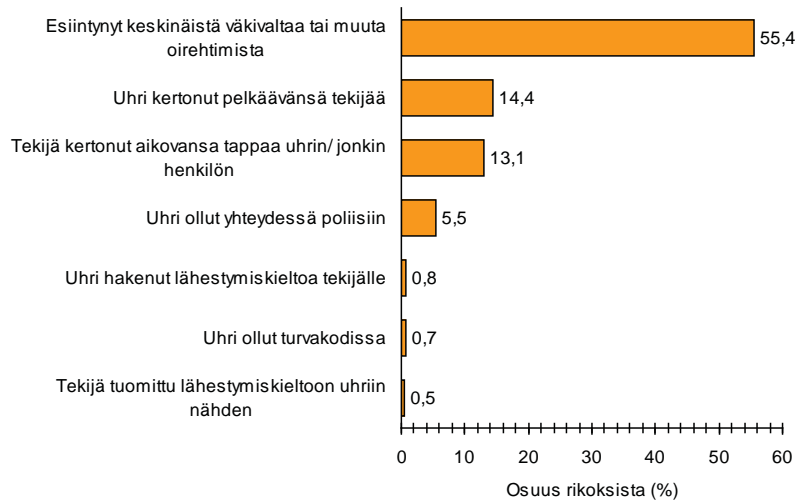
**Kuvio 8** Rikosrekisterin omanneiden ja omaamattomien aikuisten miesten ja naisten henkirikollisuuden taso ja henkirikoskuolleisuus 2003–2009 (pysyvästi maassa asuneet)

Osapuolten aiempi keskinäinen väkivalta. Huomatavassa osassa henkirikoksia myös rikososapuolten välillä on esiintynyt jo aiemmin väkivaltaa tai väkivalalla uhkaamista.

**Kuvio 9** Rikososapuolten aiempi keskinäinen väkivalta henkirikoksissa 2003–2010 (%; N=985)

Muu rikosta edeltänyt oirehtiminen. Keskinäisen väkivallan ja uhkailujen lisäksi seurantajärjestelmään kirjataan tietoja myös muunlaisesta oirehtimisestä. Jonkin asteista ennalta oirehtimista tai keskinäistä väkivaltaa oli esiintynyt 55 prosentissa katsauskauden henkirikoksia, osapuolet olivat kuitenkin kääntyneet ongelmiansa johdosta suhteellisen harvoin viranomais-

ten tai väkivallan uhrien tukijärjestelmien puoleen. Keskeinen ongelma henkirikosten ennalta ehkäisyssä näyttäisi olevan se, kuinka osapuolten keskinäinen oirehtiminen saataisiin nykyistä paremmin ja riittävän ajoissa sellaisten tahojen tietoon, jotka voisivat siihen tehokkaasti puuttua.

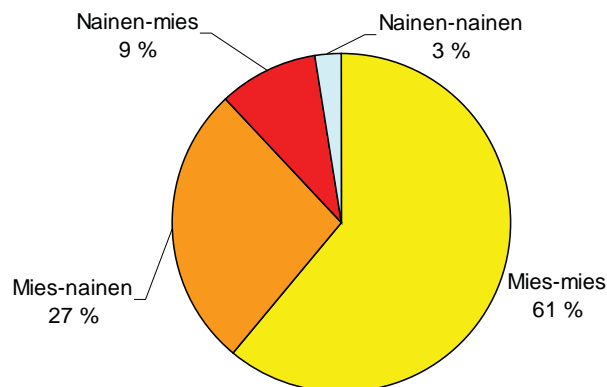


Kuvio 10 Henkirikoksiin liittynyt ennalta oirehtiminen 2003–2010 (%; N=985)

Uhrin ja tekijöiden määrä. Katsauskaudelta on tähän mennessä kirjattu yhteensä 928 henkirikostapahtumaa, joista kuusitoista on ollut kirjaushetkellä pimeitä. Tapahtumista, joissa tekijöiden henkilöllisyys oli selvitetty, pääosassa (82 %) oli ainoastaan yksi uhri ja yksi tekijä.⁴ Useamman uhrin rikostapahtumia oli neljä prosenttia kaikista, useamman tekijän 15 prosenttia. Moniuhrisista rikoksista kolme erottui omaksi ryhmäkseen: Jokelan koulukeskuksessa surmattiin vuonna 2007 kahdeksan henkilöä, Kauhajoen ammattioppilaitoksessa vuonna 2008 kymmenen ja Espoon

Leppävaarassa vuonna 2009 viisi. Kolme uhria vaatineita rikostapahtumia oli katsauskaudella kymmenen ja kahden uhrin rikoksia 21.

Rikostapahtumista pääosassa (58 %) oli osallisina ainoastaan miehiä, 85 prosentissa tekijöinä oli vain miehiä. Rikoksittain⁵ laskien miesten väliset henkirikokset muodostivat 61 prosenttia kaikista. Katsauskauden henkirikoksista 27 prosentissa uhri oli nainen ja pääepäilty mies, yhdeksässä prosentissa nainen oli surmannut miehen ja kolmessa prosentissa nainen oli surmannut naisen.



Kuvio 11 Uhrin ja pääepäillyn sukupuoli henkirikoksissa 2003–2010 (%; N=970)

⁴ Henkirikostapahtuma = tilanne, jossa on surmattu yksi tai useampi henkilö samalla kertaa; henkirikos = jokainen uhri muodostaa erillisen rikoksen.

⁵ Uhrin ja pääepäillyn sukupuoli (N=970).

Tekovälineet ja väkivallan tyypit. Yleisin tekoväline katsauskauden henkirikoksissa (niin miesten kuin naistenkin) oli teräase ja yleisin teräase keittiöveitsi, jota oli käytetty 26 prosentissa rikoksia.

Miesten tekemistä henkirikoksista joka neljäs oli tehty ilman asetta, pahoinpitelemällä tai kuristamalla uhri kuoliaaksi. Miehet käyttivät myös ampuma-asetta rikoksissaan naisia yleisemmin. Erityisesti naisille ominaisia tekovälineitä olivat puolestaan myrkyt ja pehmeät tukahduttamisvälineet.

Taulukko 4 Tekoväline henkirikoksissa 2003–2010 (%)

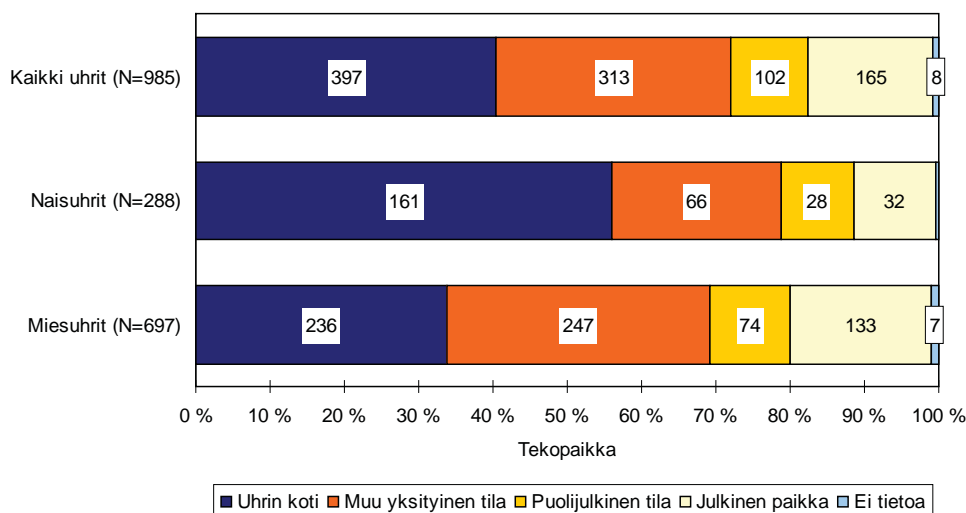
	Kaikki rikokset (N=985)	Miesepäillyt (N=855)	Naisepäillyt (N=115)
Teräase	40,0	39,0	50,0
Väkivalta ilman välinettä	23,0	25,0	8,0
Ampuma-ase	17,0	19,0	6,0
käsituliase	9,0	10,0	2,0
haulikko	6,0	6,0	4,0
Tylppä ase	9,0	9,0	3,0
Tuli	2,0	2,0	5,0
Myrkyt	2,0	1,0	10,0
Nuora ym.	2,0	2,0	6,0
Tyyny ym.	1,0	0,5	3,0
Muu	3,0	2,0	8,0
Ei tietoa	1,0	1,0	1,0
Yhteensä	100	100	100

Ampuma-aseella tehdyt rikokset muodostivat 17 prosenttia jakson henkirikoksista. Rikoksissa käytetyistä ampuma-aseista 44 prosenttia oli luvallisia (osuus oli käsituliaseista 39 % ja metsästysaseista 49 %).

Teräaseella aiheutettujen haavojen lukumäärä vaihteli rikoksissa yhdestä 150:een. Kolmasosa teräaseella surmatuista oli tapettu yhdellä ainoalla pistolla, runsaalle kolmannekselle haavoja oli aiheutettu kahdesta yhdeksään. Varsin suuressa osassa rikoksia haavojen määrä ylitti kuitenkin 30:nen (9 %), kahdelle prosentille uhreista oli aiheutettu yli 100 haavaa. Uhrin sukupuolella ei ollut vaikutusta haavojen määrään, sen sijaan uhrin ja tekijän suhteella vaikutti olevan. Rikosten, joissa uhrille oli aiheutettu yli 10 haavaa, osuus oli selvästi suurempi lähiomaisten ja puolisoitten välisistä rikoksista kuin rikoksista, joissa osapuolet eivät olleet sukua toisilleen.

Ampuma-aseella tehdyissä henkirikoksissa osuneiden laukausten määrä vaihteli yhdestä seitsemääntoista. Uhreista runsaat 60 prosenttia oli surmattu yhdellä laukauksella.

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmästä on useimpien uhrien osalta saatavissa myös tieto siitä, ehtikö uhri saada jonkinasteista hoitoa vammoihinsa ennen kuolemaansa. Pääosa uhreista (90 %) on viime vuosien henkirikoksissa ollut jo kuolleita ensihoitajien tai poliisin saapuessa paikalle. Väkivaltavammojen hoidossa tapahtuvalla kehityksellä ei näin ollen näytettäisi juurikaan voitavan vaikuttaa henkirikoksuolleisuuteen nykytilanteessa. Ensihoidon nopeammalla saatavuudella (myös syrjäseuduilla) voisi olla suurempi kuolleisuutta alentava vaikutus – tuskin kuitenkaan kovin radikaali. Pääosassa rikoksia uhri on jo avun ulottumattomissa, kun apua hälytetään tai uhri löydetään.



Kuvio 12 Tekopaikka henkirikoksissa 2003–2010 (%)

Tekopaikka. Viime vuosikymmenten mittaan suomalainen henkirikollisuus on siirtynyt ulkoilmasta sisätiloihin ja julkisilta paikoilta yksityisasuntoihin (Kivivuori 2001, 31). Katsauskauden rikoksista 72 prosenttia oli tehty yksityisasunnoissa. Uhreista 40 prosenttia oli surmattu kotonaan.

Naisuhreista kotonaan oli surmattu 56 prosenttia, miehistä 34 prosenttia. Julkisilla paikoilla rikoksista oli tehty 17 prosenttia (ravintoloissa kolme prosenttia, ka-duilla, toreilla ja kaupunkien puistoissa viisi prosenttia).

Päihteet. Suomalaiset henkirikokset liittyvät läheisesti alkoholin käyttöön ja alkoholinkäyttötilanteisiin.

Pääosa katsauskauden rikoksiin syyllistyneistä samoin kuin aikuisista uhreista oli rikoshetkellä alkoholin vaikutuksen alaisena. Kytkös alkoholin käyttöön oli erityisen kiinteä miesten henkirikoksissa: miessyöllisistä ja aikuisista miesuhreista oli humalassa rikoshetkellä yli 80 prosenttia. Myös henkirikoksiin osallisina olleista naisista enemmistö oli ollut humalassa, osuudet olivat kuitenkin alhaisempia kuin miehillä.

Taulukko 5 Alkoholin vaikutuksen alaisena rikoshetkellä olleiden epäiltyjen ja aikuisten uhrien osuus henkirikoksissa 2003–2010 (%)

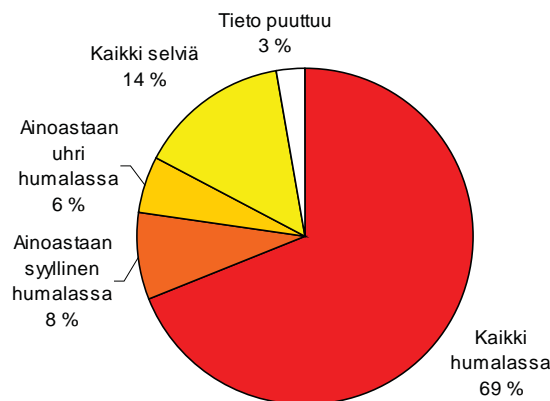
	Kaikki epäillyt (N=909)	Miesepäillyt (N=803)	Naisepäillyt (N=106)
Humalassa	79	81	64
Selvä	18	16	33
Ei tietoa	3	3	3
	100	100	100

	Kaikki uhrit (N=946)	Miesuhrit (N=675)	Naisuhrit (N=271)
Humalassa	75	82	56
Selvä	23	15	42
Ei tietoa	2	2	2
	100	99	100

Rikosohtaisesti tarkastellen 69 prosentissa katsauskauden aikuisten välisiä henkirikoksia kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa ja 83 prosentissa joku osapuolista. Rikoksia, joissa kumpikin osapuoli oli selvin päin, oli ainoastaan 14 prosenttia kaikista. Kun muut päihteet huomioitiin osuus pieneni 10 prosenttiin, vastaavasti rikosten osuus, jossa joku osapuolista oli päihteen vaikutuksen alaisena, kohosi 87 prosenttiin.

Muita päihteitä esiintyy henkirikosten yhteydessä yleensä yhdessä alkoholin kanssa käytettynä. Katsaus-

kauden miessyöllisistä viisi prosenttia oli rikoshetkellä kovien huumeiden (mukaan lukien kannabistuotteet) ja 21 prosenttia psyykelääkkeiden tai alkoholin ja psyykelääkkeiden vaikutuksen alaisena. Naissyöllisistä jälkimmäinen osuus oli 20 prosenttia, kaksi (2 %) oli rikoshetkellä ollut kovien huumeiden vaikutuksen alaisena. Aikuisista miesuhreista kovia huumeita oli käyttänyt neljä prosenttia ja naisuhreista kolme prosenttia. Vastaavasti psyykelääkkeitä tai psyykelääkkeitä ja alkoholia käyttäneitä oli sekä mies- että naisuhreista 13 prosenttia.



Kuvio 13 Osapuolten humalatilatila 15 vuotta täyttäneiden välisissä henkirikoksissa 2003–2010 (N=946)

Motiivit. Katsauskauden henkirikoksista 92 prosentille oli seurantajärjestelmään kirjattu yksi tai useampi motiivi. Ainoastaan yhden motiivin rikoksia oli 57 prosenttia, useamman motiivin vastaavasti 36 prosenttia.

Tavallisin rikostyyppi oli ryyppyriita, joka oli mainittu motiiviksi 30 prosentissa rikoksia ja pää-

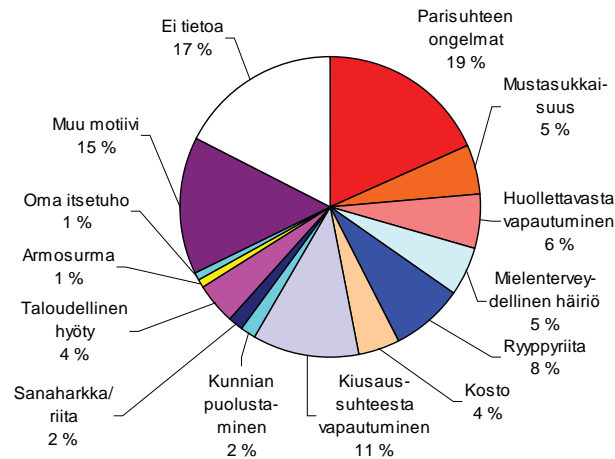
motiiviksi 20 prosentissa. Muita suhteellisen usein esiintyneitä päämotiiveja olivat mielenterveydellinen häiriö (10 %), mustasukkaisuus (9 %), parisuhteen ongelmat (8 %), kosto (8 %) ja kiusaussuhteen päättäminen (5 %). Taloudelliseksi tulkittava päämotiivi oli ilmennyt kuudessa prosentissa rikoksia, ryöstömurhia⁶ rikoksista oli kolme prosenttia. Kaiken

⁶ Käsittää ryöstöihin, murtoihin ja varkauksiin liittyneet henkirikokset.

kaikkiaan välineelliseen, suunnitelmalliseen väkivaltaan viittaavia motiiveja oli varsin vähän.

Rikollisryhmien tai rikollisten väliset konfliktit oli mainittu motiiviksi kolmessa prosentissa ja päämotiiviksi vajaassa kahdessa prosentissa katsauskauden rikoksia. Huomattava osa liittyi moottoripyöräjengien keskinäiseen tai sisäiseen väkivaltaan. Suhteellisen harvinaisia olivat myös viharikokset muodostaen runsaan prosentin ajanjakson henkirikoksista. Niistä useimmissa syynä oli uhrin tekijään kohdistama homoseksuaalinen lähentely (tai sellaiseksi tulkittu

lähestyminen). Sinänsä on tulkinnanvaraista, oliko näitä tekoja ylipäätään katsottava varsinaisiksi viharikoksiksi. Päämotiivina oli uhrin häiritseväksi koettu käytös ja seurausten vakavuuteen oli myötävaikuttanut usein osapuolten syvä päihtymystila. Selväpiirteisempiä viharikoksia olivat ne kaksi, joista toisessa tekijä ilmoitti motiivikseen vihan alkoholisteja kohtaan ja toisessa uhri oli surmattu pedofiilina. Rikoksia, joissa motiivi olisi ollut selvän rasistinen, ei katsauskaudella kirjattu yhtäkään. Seksuaalirikoksiin liittyi jakson henkirikoksista 0,4 prosenttia.



Kuvio 14 Päämotiivi naisten tekemissä henkirikoksissa 2003–2010 (N=115)

Naisten tekemien henkirikosten motiivit erosivat yleisjakaumasta (joka kuvasi lähinnä miesten rikollisuutta miesten henkirikosten muodostaessa 90 prosenttia kaikista). Parisuhteen ongelmat oli sekä yleisin motiivi (30 %) että päämotiivi (19 %) naisten rikoksissa katsauskaudella. Päämotiivina toiseksi yleisin oli kiusaus-suhteesta vapautuminen ja kolmanneksi yleisin ryppyriita.

Henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kirjataan tiedot myös siitä, onko rikos ollut suunnitelmallinen ja onko siihen liittynyt itsepuolustuksellisia piirteitä. Katsauskauden henkirikoksista 22 prosenttia oli rikostutkijoiden arvion mukaan ennalta harkittuja, vastavasti 11 prosenttiin liittyi itsepuolustuksellisia piirteitä. Suunnitelmallisten rikosten osuus oli miesten rikoksista 22 prosenttia ja naisten tekemistä 28 prosenttia. Myös

itsepuolustuksellisia piirteitä omanneiden tekojen osuus oli naisten henkirikoksista hieman suurempi (14 %) kuin miesten (10 %).

Osapuolten suhde. Pääosa henkirikoksista on tuttavien, seurustelukumppanien tai perheenjäsenten välisiä.

Katsauskaudella surmattiin 39 alle 15-vuotiasta lasta. Uhreista 26:n (67 %) surmaaja oli äiti, yhdeksän (23 %) isä, yhden (3 %) isäpuoli, kahden (5 %) veli ja yhden (3 %) uhrille ennalta tuntematon mies.

Aikuisista naisuhreista 66 prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, yhdeksän prosentin surmaaja oli muu lähiomainen. Tuttavien surmaamaksi oli joutunut 21 prosenttia ja ennalta tuntemattoman henkilön kolme prosenttia.

Taulukko 6 Osapuolten suhde henkirikoksissa 2004–2010 (2010 tiedot ennakkotietoja)

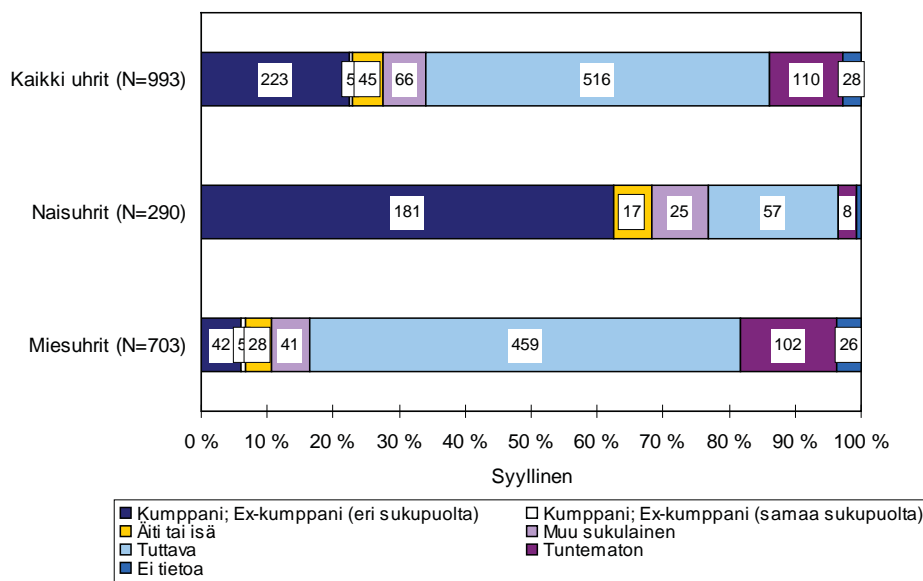
Uhri oli tekijän	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Puoliso	23	12	15	15	18	21	11
Seurustelukumppani	1	7	10	12	8	8	8
Ex-puoliso/seurustelukumppani	7	4	2	3	4	2	5
Samaa sukupuolta oleva partneri	1	1	1	1	1	0	0
Lapsi	9	9	5	6	6	5	1
Vanhempi	1	5	8	9	2	5	6
Sisarus	2	0	2	2	3	2	2
Muu sukulainen	4	0	0	3	2	0	2
Tuttava	75	59	68	64	70	61	64
Ennalta tuntematon	18	19	8	12	16	14	16
Suhde ei tiedossa	2	1	0	1	0	1	0
Juttu pimeä kirjaamishetkellä	5	2	1	1	3	2	2
Kaikkiaan	148	119	120	129	133	121	117
Rikoksista tehty Suomessa	148	117	120	129	133	120	116

Aikuisista miesuhreista 68 prosentin surmaaja oli uhrin tuttava ja 15 prosentin uhrille aiemmin tuntematon henkilö. Miehistä kuusi prosenttia oli joutunut puolison, seurustelukumppanin tai entisen kumppanin surmaamaksi, vajaa prosentti samaa sukupuolta olevan partnerin ja seitsemän prosenttia muun lähiomaisen.

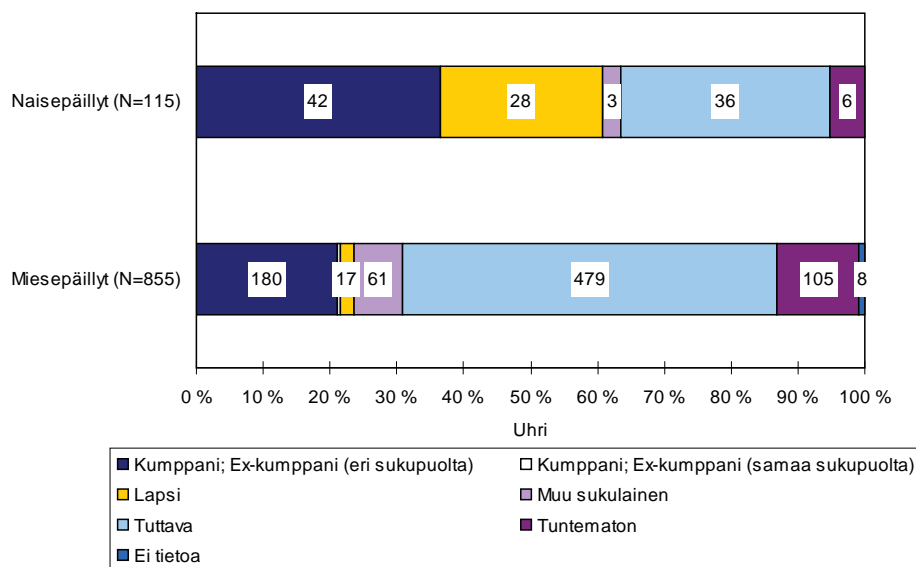
Naisten tekemien henkirikosten uhri oli useimmiten joko tekijän puoliso tai seurustelukumppani (37 %) tai tekijän lapsi (24 %). Tuttavat muodostivat 31 prosenttia katsauskauden naissyyllysten uhreista ja tekijälle ennalta tuntemattomat henkilöt viisi prosenttia.

Miesten uhreista tuttavat ja ystävät muodostivat 56 prosenttia ja puoliset, seurustelukumppanit ja entiset kumppanit 22 prosenttia. Tekijälle ennalta tuntemattomia uhreista oli ollut 12 prosenttia. Lähiomaisia uhriina oli seitsemässä prosentissa miesten henkirikoksia ja tekijän omia lapsia kahdessa prosentissa.

Kuviossa 17 on kuvattu henkirikollisuutemme rakennetta huomioimalla samanaikaisesti osapuolten suhde sekä uhrin sukupuoli ja ikä. Pylväiden väri on eritelty sukupuolen mukaan niin, että miesuhreja kuvaavat pylväät ovat sinisiä, naisuhreja kuvaavat punaisia ja lapsiuhreja kuvaava keltainen. Selvästi yleisin uhri henkirikoksissa on ystävän tai tuttavan surmaama mies. Katsauskaudella kaikista uhreista 46 prosenttia kuului tähän ryhmään. Toiseksi yleisin uhri on parisuhdekumppanin surmaama nainen: he muodostivat 18 prosenttia jakson surmatuista. Kolmanneksi yleisin on tilanne, jossa mies joutuu hänelle ennalta tuntemattoman henkilön surmaamaksi – joka kymmenes viime vuosien henkirikosuhri on ollut tuntemattoman surmaama mies.

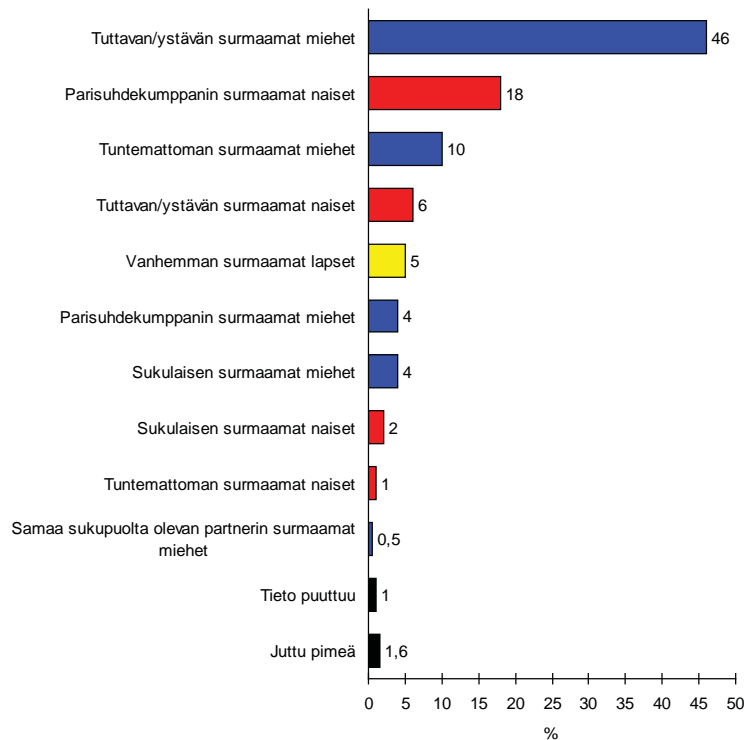


Kuvio 15 Osapuolten suhde henkirikoksissa 2003–2010 (%) (uhripohjainen)⁷



Kuvio 16 Mies- ja naisepäilytjen uhrit henkirikoksissa 2003–2010 (uhripohjainen)

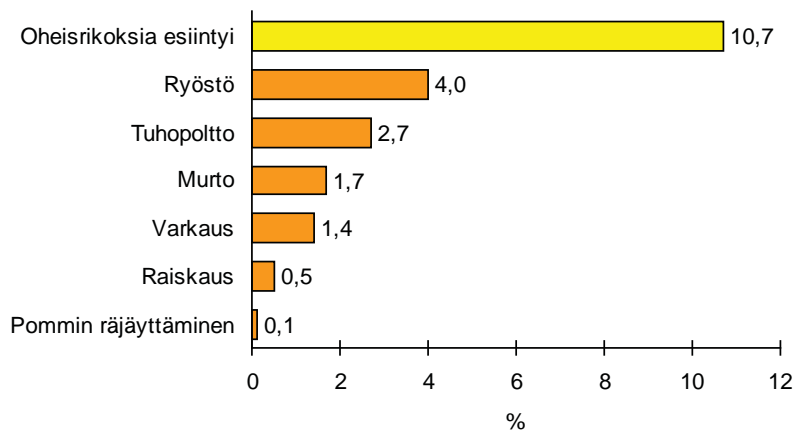
⁷ Käsittää myös 2010 toistaiseksi kirjaamatta olevat henkirikokset. Niiden tiedot on kerätty rikosilmoitusjärjestelmästä.



Kuvio 17 Henkirikosten osapuolityyppijakauma 2003–2010 (uhripohjainen; N=985)

Henkirikoksiin liittyvät oheisrikokset. Katsauskauden henkirikostapahtumista 11 prosenttiin liittyi oheisrikoksia.⁸ Yleisin oheisrikos oli ryöstö, murto tai varkaus (7 %). Tuhopolto tai tuhopolton yritys oli liittynyt kolmeen prosenttiin jakson henkirikoksia, raiskaus puoleen prosenttiin. Lisäksi yksittäistapauksiin oli liittynyt muun muassa petoksia ja kiristysrikoksia.

Miesten (11 %) tekemissä henkirikoksissa oheisrikoksia oli esiintynyt jonkin verran useammin kuin naisten tekemissä (8 %). Aikuisiin miehiin (12 %) ja naisiin (13 %) kohdistuneissa rikoksissa niitä oli esiintynyt yhtä usein. Neljä naista (1,5 % aikuisista naisuhreista) oli katsauskaudella surmattu raiskauksen yhteydessä.



Kuvio 18 Henkirikoksiin liittyneet oheisrikokset 2003–2010 (rikostapahtumapohjainen; N=928)

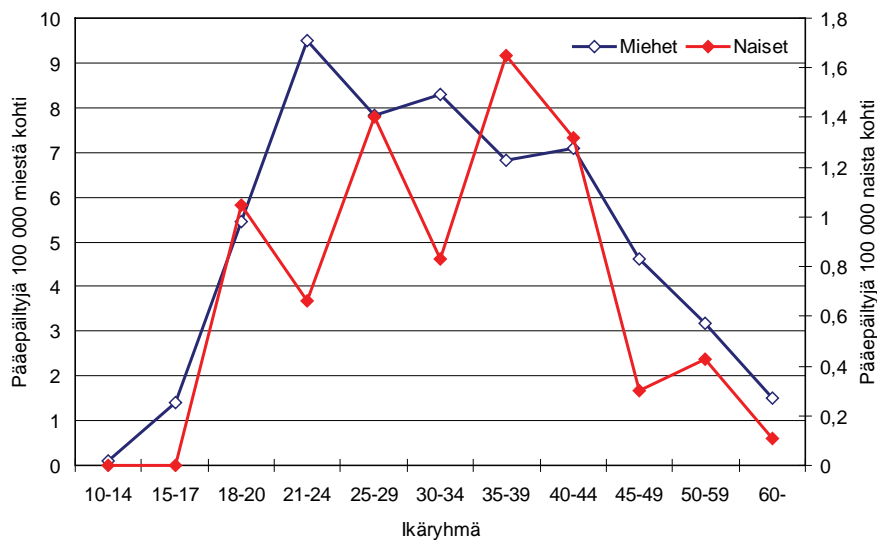
⁸ Mukaan ei ole laskettu useamman uhrin henkirikoksia, eikä rikoksiin liittyneitä hautarauhanrikkomis-, pahoinpitely-, ampuma-ase- tai päihiteidenkäyttör rikoksia.

4 Rikososapuolet

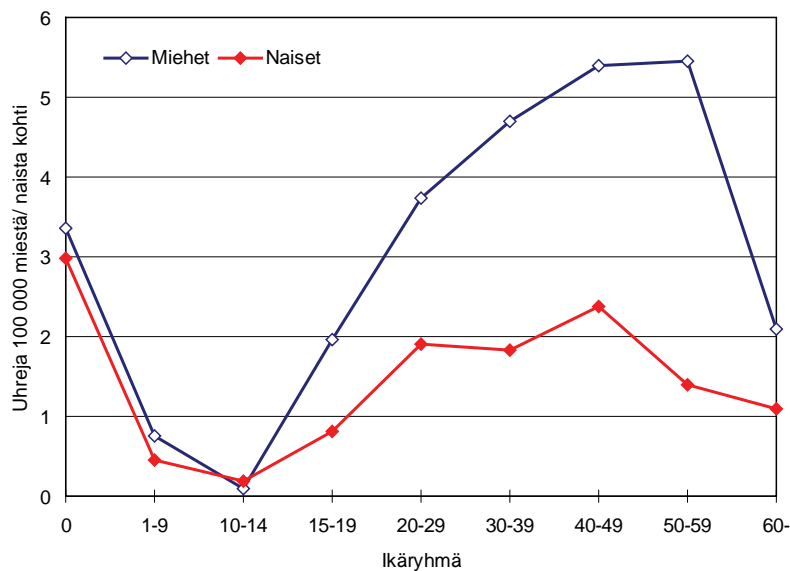
Ikä ja sukupuoli. Katsauskauden selvitetystä henkirikoksista epäiltiin pääepäiltyinä 801 miestä (88 %) ja 106 naista (12 %). Pimeinä tietokantaan oli ajanjaksolta kirjattu 16 henkirikosta (1,6 %).

Miesten rikollisuustaso oli korkein 21–24-vuotiaiden ikäryhmässä, naisten rikollisuustaso 35–39-vuotiailla. Miesepäiltyjen keski-ikä oli 37,9 vuotta ja mediaani-ikä

36 vuotta, naisepäiltyjen keski-ikä vastaavasti 37,6 vuotta ja mediaani-ikä 37 vuotta. Katsauskauden⁹ pääepäillyistä yksi oli alle 14-vuotias, kymmenen oli 15–17-vuotiaita ja 45 oli 18–20-vuotiaita. Seitsemää lukuun ottamatta kaikki alle 21-vuotiaat epäillyt olivat poikia.



Kuvio 19 Henkirikollisuuden taso ikäryhmittäin 2003–2009 (pääepäiltyjä ikäryhmän 100 000 miestä/naista kohti vuodessa)



Kuvio 20 Henkirikoskuolleisuus ikäryhmittäin 2003–2009 (uhreja 100 000 ikäryhmän miestä/naista kohti vuodessa)

Henkirikoskuolleisuus oli katsauskaudella¹⁰ korkein miehillä 50–59 ja naisilla 40–49 vuoden iässä. Miesuhrien keski-ikä oli 42,4 vuotta (mediaani-ikä 44 vuotta) ja naisuhrien 43,2 vuotta (mediaani-ikä 43 vuotta). Miesten kuolleisuus oli työikäisessä väestössä ikä-

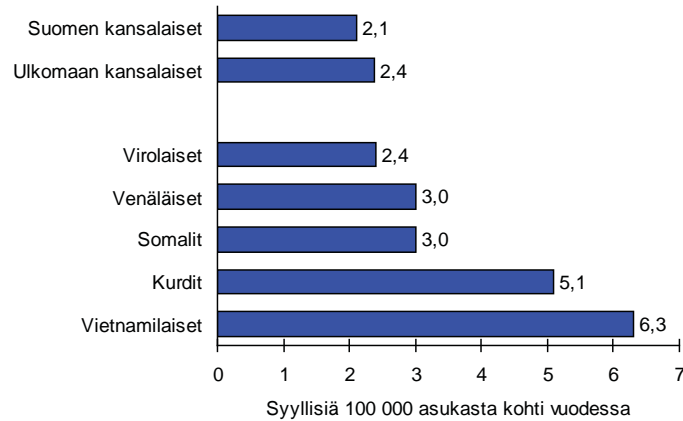
ryhmästä riippumatta kaksin-kolminkertainen naisiin verrattuna. Jaksolla surmattiin 13 alle vuoden ikäistä vauvaa ja 25 1–14-vuotiaista lasta. Yli 70-vuotiaita ikäihmisiä surmattiin 44, heistä 80 vuotta täyttäneitä oli neljätöistä.

⁹ Epäiltyjen ikätiedot koskevat vuosia 2003–09.

¹⁰ Uhrien ikätiedot koskevat vuosia 2003–09.

Kansalaisuus ja syntymämaa. Suomalainen henkikirjollisuus on suurelta osin syntyperäisten suomalaisten keskinäistä rikollisuutta. Katsauskauden pääepäillyistä 96 prosenttia oli Suomen kansalaisia, kolmella (0,3 %) oli Suomen ja muun maan kaksoiskansalaisuus ja neljä prosenttia oli ulkomaan kansalaisia.¹¹ Suomen kansalaisuuden omanneista epäillyistä yksitoista (1,2 %) oli maahanmuuttajataustaisia.

Pääsyy kantaväestön suureen osuuteen syyllisistä on maahanmuuttajaväestön vähäisyys, sillä maassa pysyvästi asuvien ulkomaan kansalaisten suhteellinen rikollisuustaso oli ajanjaksolla jonkin verran syntyperäisten suomalaisten rikollisuustasoa korkeampi.¹² Myös maahanmuuttajaryhmien välillä oli selviä eroja rikollisuustasossa.



Kuvio 21 Henkikirjollisuuden taso kansalaisuusryhmittäin ja merkittävimmissä etnisissä vähemmistöryhmissä (pysyvästi maassa asuvat)¹³ 2003–2009

Maassa pysyvästi asuvien ulkomaalaisten ohella myös Suomessa käymässä olevat tai oleskelulupahakemuksen hyväksymistä odottavat ulkomaan kansalaiset syyllistyivät vuosina 2003–2010 henkirikoksiin. Tällaisia lyhytaikaisesti tai väliaikaisesti maassa oleskelleiden

ulkomaalaisten tekemiä henkirikoksia oli yhteensä yhdeksän (yksi prosentti kaikista henkirikoksista). Eniten ajanjaksolla tämän tyyppisiä rikoksia tekivät Ruotsin kansalaiset (kolme rikosta).

Taulukko 7 Uhrin tausta maahanmuuttajien ja ulkomaalaistaustaisten tekemissä henkirikoksissa 2003–2010¹⁴

Tekijän tausta	Uhrin tausta			N
	Sama kuin tekijän	Muu maahanmuuttaja	Kantaväestö	
Venäläinen	6	-	5	11
Albaani (ml. Kosovo)	1	-	5	6
Virolainen	1	-	4	5
Kiinalainen	-	-	3	3
Ruotsalainen (Ruotsi)	-	-	2	2
Somali	1	1	2	4
Muu ulkomaalaistaustainen	7	4	7	18
Yhteensä	16 (33 %)	5 (10 %)	28 (57 %)	49

¹¹ Yhden epäillyn kansalaisuus ei ollut tiedossa.

¹² Maassa asuvien ulkomaan kansalaisten rikollisuustaso oli vuosina 2003–2009 2,4 syyllistä ja maassa asuvien Suomen kansalaisten (myös maahanmuuttajataustan omanneet mukaan lukien) 2,1 syyllistä vuotta ja 100 000 asukasta kohti.

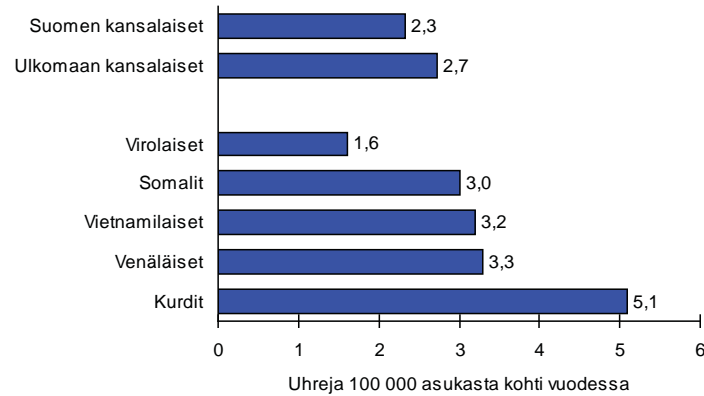
¹³ Käsittää maassa pysyvästi asuneet pääepäillyt. Kaksoiskansalaisuuden omanneet ja kansalaisuudeltaan tuntemattomat on laskettu Suomen kansalaisiksi. Kurdien, somalien, venäläisten, vietnamiläisten ja virolaisten rikollisuustasot on laskettu kyseistä kieltä äidinkielenään puhuvan maassa asuvan väestön pohjalta.

¹⁴ Käsittää maassa pysyvästi asuneiden ja tilapäisesti oleskelleiden tekemät rikokset. Sisältää myös Suomen kansalaisuuden omanneiden maahanmuuttajataustaisten rikokset.

Ulkomaalaisten ja maahanmuuttajataustaisten henkirikokset olivat kohdistuneet pääosin kantaväestöön. Rikoksista 57 prosentissa uhri oli kantaväestöstä, 33 prosentissa tekijän etnisestä ryhmästä ja 10 prosentissa muusta ulkomaalais-/ maahanmuuttajaryhmästä.

Rikokset olivat kohdistuneet tekijän lähiomaisiin, tuttavapiiriin ja tekijälle ennalta tuntemattomiin henkilöihin samassa suhteessa kuin kantaväestönkin

henkirikokset. Sitä vastoin eräiden motiivityyppien yleisyydessä esiintyi selviä eroja kantaväestön ja ulkomaalaistaustaisten rikosten välillä. Ulkomaalaistaustaisten henkirikokset oli tehty kantaväestön rikoksia useammin mustasukkaisuudesta tai taloudellisista motiiveista. Ryyppyriidoiksi luokiteltuja rikoksia ulkomaalaistaustaisilla oli puolestaan suhteellisesti huomattavasti vähemmän kuin kantaväestöllä.



Kuvio 22 Henkirikoskuolleisuus kansalaisuusryhmittäin ja merkittävimmässä etnisissä vähemmistöryhmissä (pysyvästi maassa asuvat)¹⁵ 2003–2009

Myös maahanmuuttajataustaisten kuolleisuus henkirikoksiin oli jonkin verran korkeampi kuin kantaväestöllä.

Maassa pysyvästi asuvien ulkomaan kansalaisten ohella Suomessa surmattiin ajanjaksolla kymmenen täällä käymässä ollut tai vain tilapäisesti oleskellutta henkilöä. Heistä kolme oli syntynyt Suomessa, loput olivat ulkomaalaisia. Ulkomaalaisten ryhmässä venäläisiä oli määrällisesti eniten (kaksi).

Ulkomaalaisiin ja maahanmuuttajiin kohdistuneiden henkirikosten tekijöistä pääosa oli maahanmuuttajataustaisia. Vajaassa 45 prosentissa rikoksia tekijä

kuului samaan ryhmään kuin uhri ja 14 prosentissa johonkin muuhun maahanmuuttajaryhmään. Kantaväestöön kuuluvat surmaajat olivat tehneet rikoksista runsaat 40 prosenttia.

Henkirikostietokantaan kirjataan myös Suomen rajojen ulkopuolella tehtyjä henkirikoksia, jos tekijä asuu pysyvästi Suomessa ja Suomen viranomaiset ovat osallistuneet rikoksen selvittämiseen. Tällaisia suomalaisten ulkomailla tekemiä henkirikoksia kirjattiin tietokantaan katsauskaudella kolme. Rikoksista kaksi oli tapahtunut Venäjällä ja yksi Virossa. Kaikissa myös uhrin kotipaikkana oli Suomi.

Taulukko 8 Epäillyn tausta maahanmuuttajiin ja ulkomaalaisiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2003–2010¹⁶

Uhrin tausta	Epäillyn tausta			N
	Sama kuin uhrin	Muu maahanmuuttaja	Kantaväestö	
Venäläinen	6	1	5	12
Ruotsalainen (Ruotsi)	-	-	3	3
Viirolainen	1	-	2	3
Kurdi	2	-	-	2
Somali	1	-	1	2
Turkkilainen	-	-	2	2
Muu ulkomaalaistaustainen	6	4	2	12
Yhteensä	16 (44 %)	5 (14 %)	15 (42 %)	36

¹⁵ Kaksoiskansalaisuuden omanneet ja kansalaisuudeltaan tuntemattomat on laskettu Suomen kansalaisiksi. Kurdien, somalien, venäläisten, vietnamläisten ja viroläisten rikollisuustasot on laskettu kyseistä kieltä äidinkielenään puhuvan maassa asuvan väestön pohjalta.

¹⁶ Käsittää maassa pysyvästi asuneisiin ja tilapäisesti oleskelleisiin kohdistuneet rikokset. Sisältää myös Suomen kansalaisuuden omanneisiin maahanmuuttajataustaisiin kohdistuneet rikokset.

Työelämäsuhde ja sosioekonominen asema. Pääosa henkirikoksen tekijöistä on työikäisiä, mutta vain viidesosa on työelämässä. Katsauskauden pääepäillyistä puolet oli tekoajankohtana työttöminä tai lomautettuina ja 15 prosenttia oli varhaiseläkkeellä.

Taulukko 9 Pääepäiltyjen työelämäsuhde 2003–2010

	Mies	Nainen	Kaikki
Työtön	52 %	39 %	50 %
Varhaiseläkkeellä	16 %	10 %	15 %
Työssä	18 %	25 %	19 %
Opiskelija	4 %	8 %	5 %
Vanhuuseläkkeellä	4 %	2 %	4 %
Kotiäiti	0 %	10 %	1 %
Vanki	0,4 %	0 %	0,3 %
Muu	1 %	0 %	1 %
Ei tietoa	5 %	6 %	5 %
N	802	106	908

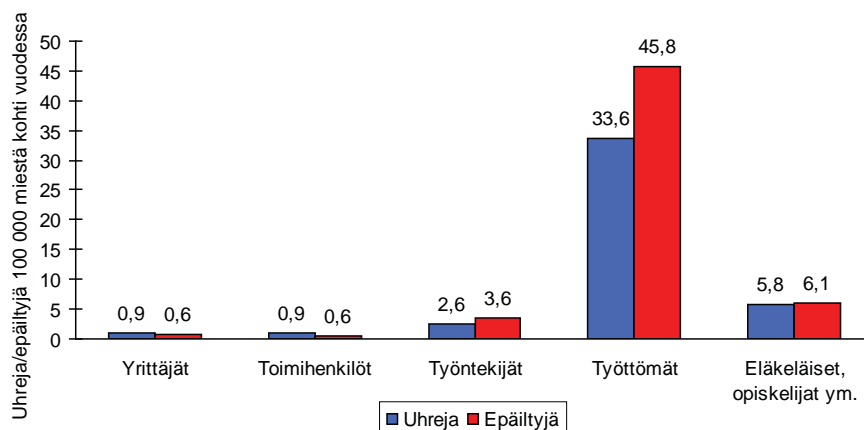
Aikuisten uhrien tilanne oli samankaltainen: miesuhreista runsas 60 prosenttia oli joko työttömänä tai varhaiseläkkeellä ja naisuhreistakin pääosa oli työelämän ulkopuolella. Työssä olleiden osuus (28 %) oli kuitenkin naisuhreista suurempi kuin naisepäillyistä tai rikosten miesosapuolista.

Taulukko 10 Aikuisten uhrien työelämäsuhde 2003–2010

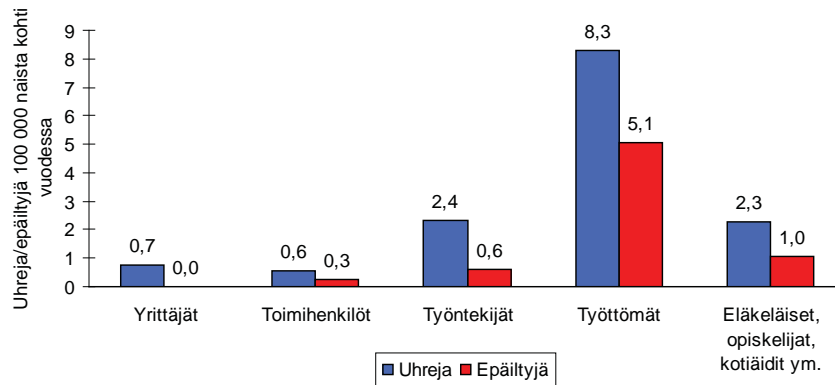
	Mies	Nainen	Kaikki
Työtön	43 %	27 %	38 %
Varhaiseläkkeellä	19 %	10 %	17 %
Työssä	16 %	28 %	19 %
Opiskelija	4 %	8 %	5 %
Vanhuuseläkkeellä	7 %	16 %	9 %
Kotiäiti	0 %	6 %	2 %
Vanki	0,4 %	0,4 %	0,4 %
Muu	1 %	1 %	1 %
Ei tietoa	9 %	4 %	8 %
N	675	271	946

Suhteutettaessa luvut sosiaaliryhmien kokoon miesten rikollisuustaso oli pitkäaikaistyöttömillä lähes 46 ja muilla työikäisillä työvoimaan kuulumattomilla miehillä (eläkeläiset, opiskelijat ja luokittelemattomat) runsaat kuusi syyllistä vuotta ja 100 000 miestä kohti. Palkansaajista taso oli työntekijöillä 3,6 ja toimihenkilöillä 0,6. Yrittäjien rikollisuustaso oli sama kuin toimihenkilöiden (kuvio 23). Naisten kohdalla tilanne oli samankaltainen: pitkäaikaistyöttömät muodostivat sekä henkirikollisuuden tason että henkirikoskuolleisuuden osalta selvän ongelmaryhmän (kuvio 24).

Työttömien ja varhaiseläkeläisten riski tulla surmatuksi tai syyllistyä henkirikokseen oli siten huomattavasti suurempi kuin muiden väestöryhmien. Myös muissa suhteissa henkirikosten osapuolet erosivat muusta väestöstä. Heidän koulutustasonsa oli keskimääräistä alhaisempi sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Myös osapuolten ammattikoulutus oli keskimääräistä heikompi.



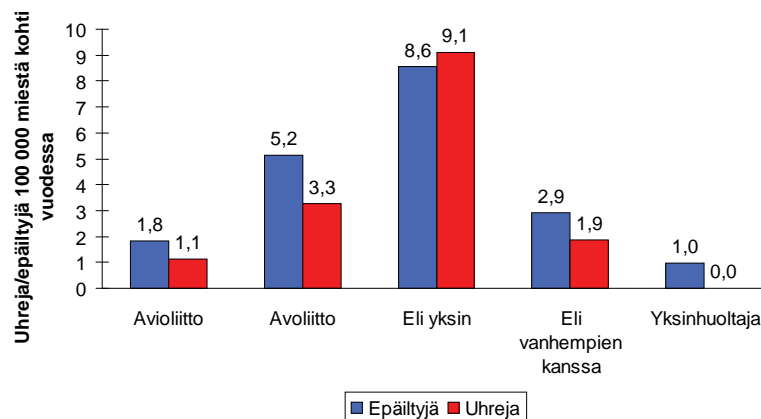
Kuvio 23 Työikäisten (15–64-vuotiaat) miesten henkirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2003–2009



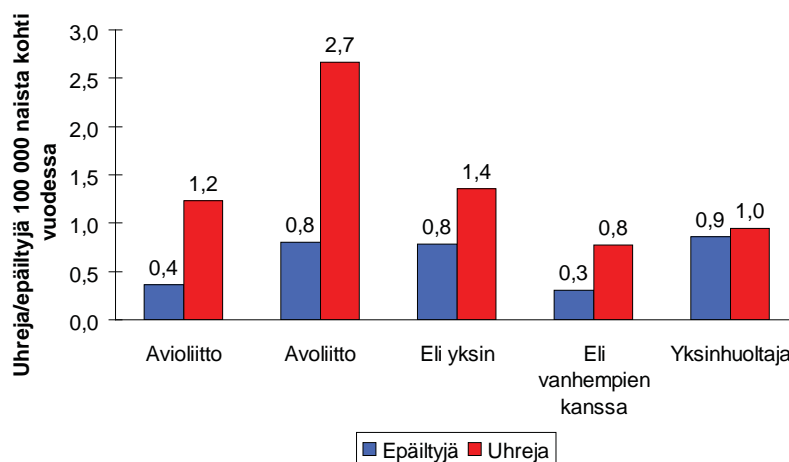
Kuvio 24 Työikäisten (15–64-vuotiaat) naisten henkikirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2003–2009

Perheasema. Henkirikoksiin syyllistyville ja niiden uhriksi joutuvilta miehiltä puuttuvat usein perhesuhteet. Perheellisten 15 vuotta täyttäneiden miesten henkikirikollisuuden keskitasoksi muodostui vuosina 2003–2009 2,6 syyllistä ja henkirikoskuolleisuudeksi 1,6 uhria vuotta ja 100 000 kohti, perheettömällä vastaavat suhdeluvut olivat 8,6 ja 9,1.

Naisilla tilanne oli jossain määrin toisenlainen. Ajanjaksolla selvästi korkein henkirikoskuolleisuus 15 vuotta täyttäneistä naisista oli avioliitossa eläneillä. Myös avioliitossa eläneiden naisten rikollisuustaso oli keskimääräistä korkeampi, mutta samaa luokkaa kuin yksin asuneilla naisilla ja yksinhuoltajaäideillä. Henkikirikollisuuden riskiryhmiä olivat siten perheaseman osalta yksin asuvat miehet ja avioliitossa elävät naiset.



Kuvio 25 15 vuotta vanhempien miesten henkikirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso perheaseman mukaan vuosina 2003–2009

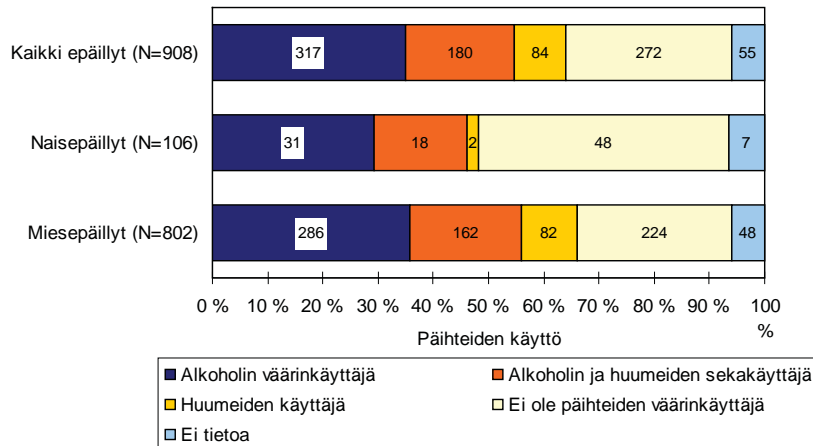


Kuvio 26 15 vuotta vanhempien naisten henkikirikollisuuden ja henkirikoskuolleisuuden taso perheaseman mukaan vuosina 2003–2009

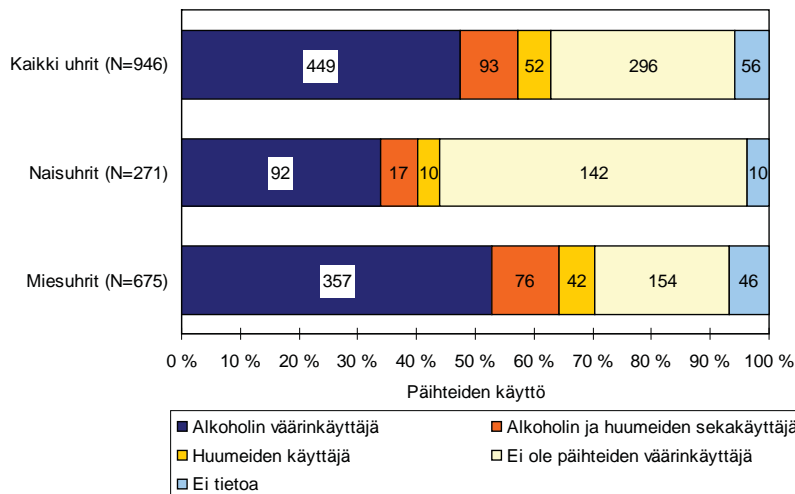
Päihteiden väärinkäyttö. Rikososapuolille on sukupuolesta ja iästä riippumatta (lapsiuhreja lukuun ottamatta) leimallista päihteiden, erityisesti alkoholin väärinkäyttöä. Rikostutkijoiden arvion mukaan katsauskauden henkirikosten aikuisista miesosapuolista 68 prosenttia oli päihteiden väärinkäyttäjää ja 60 prosenttia alkoholin väärinkäyttäjää.

Naisepäilyistä päihteiden väärinkäyttäjää oli 48 prosenttia ja aikuisista naisuhreista 44 prosenttia. Myös päihdeongelmaisilla naisilla kyse oli yleensä alkoholin väärinkäytöstä tai alkoholin ja lääkkeiden sekakäytöstä.

Katsauskauden aikuisten välisistä henkirikoksista 74 prosentissa joku osapuolista oli päihteiden väärinkäyttäjää, 50 prosentissa kaikki osapuolet.



Kuvio 27 Pääepäilytjen päihteiden väärinkäyttö henkirikoksissa 2003–2010



Kuvio 28 Aikuisten uhrien päihteiden väärinkäyttö henkirikoksissa 2003–2010

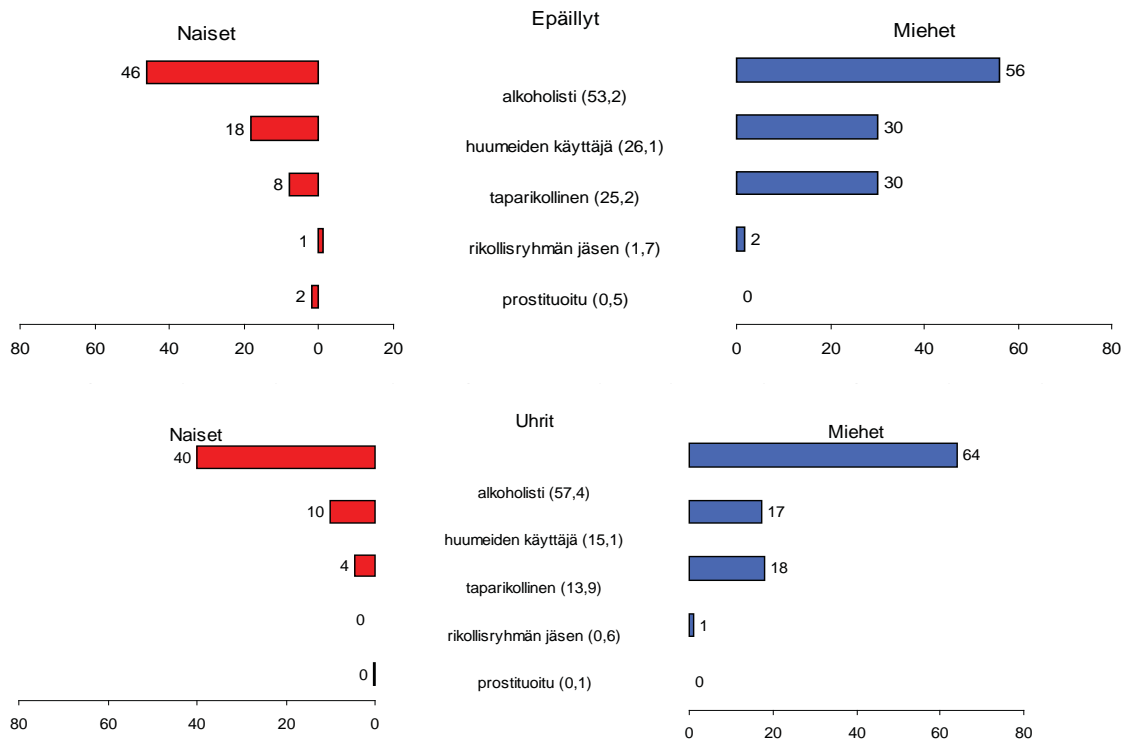
Erityisryhmät rikososapuolina. Päihteiden väärinkäytön ohella henkirikollisuuden seurantajärjestelmään kerätään tietoja henkirikososapuolten kuulumisesta eräisiin muihin erityisryhmiin. Tältäkin osin tiedot perustuvat rikostutkijoiden arvioihin.

Taparikolliseksi oli katsauskaudella luonnehdittu 30 prosenttia miesepäilyistä ja vajaata viidesosaa aikuisista miesuhreista. Osuuksia voi pitää korkeina.

Naisepäilyistä ja -uhreista taparikollisten osuus oli huomattavasti pienempi, alle kymmenen prosenttia.

Kytöksinä järjestäytyneeseen rikollisuuteen henkirikoksilla oli sen sijaan ollut suhteellisen harvoin. Rikollisryhmän jäseneksi arvioitiin kaksi prosenttia miesepäilyistä ja prosentti miesuhreista.

Myöskään prostituoituja ei juurikaan esiintynyt rikososapuolina. Prostituoituksi oli arvioitu neljä katsauskauden epäilyistä ja yksi uhri.



Kuvio 29 Erityisryhmien osallisuus henkirikoksiin 2003–2010 (%)

Nuorten henkirikollisuus. Nuorten henkirikokset ovat Suomessa suhteellisen harvinaista kansainvälisesti tarkastellen. Vaikka henkirikollisuuden asukasluukuun suhteutettu kokonaistaso on meillä huomattavasti korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa ja läntisessä Euroopassa, nuorten rikollisuudessa eroa ei esiinny, vaan ero syntyy kokonaisuudessaan vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta. Verrattuna entisiin sosialistimaihin ja useimpiin Euroopan ulkopuolisiin teollisuusmaihiin nuorten henkirikokset ovat Suomessa erittäin harvinaisia (European Report on Preventing Violence and Knife Crime among Young People 2010, 13).

Nuorisoväkivallan sykisyys on meillä viimeisen neljännesvuosisadan aikana linkittynyt taloudellisiin suhdanteisiin. Jyrkimmät kasvukaudet ovat liittyneet voimakkaisiin noususuhdanteisiin, laskukaudet taas taloudellisiin taantumisiin. Syklisyyden taustalla on vaikuttanut taloudellisesti motivoitu rikollisuus, ryöstöihin, murtoihin ja muuhun taloudellisen voiton tavoitteluun liittyvät henkirikokset, joiden määrä on lisääntynyt noususuhdanteissa ja vähentynyt laskusuhdanteissa. Yksi nuorten henkirikollisuutta vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta erottava tekijä onkin juuri rikosten kytkeytyminen usein aineellisen hyvän tavoitteluun.

Nuorten henkirikokset eroavat vanhempien ikäryhmien rikollisuudesta myös ryhmäluonteensa, julkisuutensa ja uhriensa osalta. Rikokset tehdään usein ryhmässä, ne ovat (murhien osuudella mitaten) muuta henkirikollisuutta välineellisempiä ja raaempia ja tekijälle ennalta tuntemattomien uhrien osuus on suurempi kuin vanhempien ikäryhmien rikoksissa. Myös muutoin nuorten henkirikokset ovat yllätyksellisempiä,

vaikeammin ennakoitavia kuin vanhempien ikäryhmien rikokset. Ei niinkään tekijän, vaan teon kokonaisuuden ja uhrin valikoitumisen suhteen – silloinkin kun uhri on tekijän ennestään tuntema.

Nuorten ja vanhempien ikäryhmien henkirikollisuutta yhdistää puolestaan kiinteä yhteys alkoholin käyttöön ja alkoholihumalaan. Alkoholisidonnaisten henkirikosten (rikosten joissa osapuolet ovat humalassa) osuus nuorten henkirikoksista on viime vuosina ollut yli 80 prosenttia eli sama kuin vanhemmissakin ikäryhmissä.

Yhteistä nuorten ja iäkkäämpien henkirikollisuudelle on myös se, että syyllisistä valtaosa on alkoholin väärinkäyttäjää. Vuosina 1980–2007 henkirikoksiin syyllistyneistä nuorista diagnosoitiin mielentilatutkimuksessa alkoholiriippuvaiseksi tai alkoholin väärinkäyttäjäksi 44 prosenttia, 19-vuotiaista alkoholistien osuus oli lähes 60 prosenttia ja 20-vuotiaista noin 65 prosenttia. Alkoholin riskikäyttäjien osuus ryhmästä oli yli 80 prosenttia. Alkoholin ohella mielentilatutkimuksiin määrättyt nuoret henkirikoksenteelijät käyttivät laajasti muita päihteitä. 2000-luvun alun syytetyistä joka kolmas käytti säännöllisesti amfetamiinia, kannabistuotteita käytti 40 prosenttia. Kaiken kaikkiaan nuoria henkirikoksenteelijöitä luonnehti varhain aloitettu päihteiden käyttö ja nopea alkoholisoituminen. Huomattavalla osalla päihteiden käyttö oli siinä mielessä ylisukupolvista, että myös heidän vanhempansa tai ainakin toinen vanhemmista oli ollut alkoholin ongelmakäyttäjää.

Päihteiden käytön ohella ryhmää luonnehtivat rikkonainen lapsuus, väkivaltaisuus ja mielenterveyden ongelmat. Huomattavalla osalla nuorista

henkirikoksentehtävistä lapsuudenperhe oli hajonnut ensimmäisten ikävuosien aikana, usein vanhempien päihdeongelmista johtuneisiin ristiriitoihin. Peruskoulu oli yleensä sujunut oppimis- ja käytösongelmien merkeissä. Erityisopetuksessa syyllisistä oli ollut joka toinen ja joka kolmas oli otettu huostaan viimeistään teini-ikässä joko lastensuojelullisista syistä tai oman rikollisuutensa johdosta. Puolet oli ollut psykiatrisessa hoidossa lyhyempiä tai pidempiä jaksoja ennen rikostaan, laitoshoidossa oli ollut joka neljäs. Valtaosaa oli muun häiriökäyttäytymisen ohella luonnehtinut vii-

meistään teini-ikästä lähtien myös ympäristön huomion herättänyt poikkeuksellinen aggressiivisuus.

Kaiken kaikkiaan nuorten törkeä väkivalta on nyky-Suomessa kiinteästi kytköksissä päihteiden (erityisesti alkoholin) väärinkäyttöön ja yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen. Tietyissä mielessä henkirikollisuus on meillä muuttunut osin myös ylisukupolviseksi, vuosina 1980–2007 henkirikoksista syytetyistä nuorista joka kymmenennellä oli henkirikoksesta tuomittu isä, äiti, veli, eno tai setä. Varsin monella oli myös henkirikoksen uhriksi joutuneita lähiomaisia.

5 Henkirikosten seuraukset

Jakso sisältää tietoja henkirikosten ilmituloon, esitutkintaan ja oikeuskäsittelyyn liittyvistä seikoista. Ilmituloa ja esitutkintaa koskevat tiedot perustuvat henkirikollisuuden seurantajärjestelmään, oikeuskäsittelyä ja tuomioita koskevat puolestaan Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuomiolauselmatietokantaan, Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämään rikosrekisteriin sekä Valtakunnansyyttäjänvirastosta saatuihin tietoihin.

Rikosten ilmitulo. Piilorikollisuuden määrästä henkirikollisuudessa ei ole tarkkaa tietoa. Aiheesta 1990-luvulla tehdyssä tutkimuksessa arvioidaan, että vuosittain henkirikoksista jää tulematta ilmi 2–3 prosenttia (Pajuoja & Salminen 1996). Nykyisellä rikollisuustasolla se merkitsisi kahdesta viiteen rikosta. Pääosassa tapauksia kyse on uhreista, joiden ruumista ei löydetä ja jotka päätyvät kadonneiksi henkilöiksi. Joulukuun puolivälissä 2011 rikosilmoitusjärjestelmään oli kirjattuna vuosilta 2002–2010 viisi katoamistapausta, joita tutkittiin henkirikoksena. Lisäksi osa niistäkin kateissa olevista, joiden katoamista ei tutkita henkirikoksena, on joutunut henkirikoksen uhriksi. Osa tapauksista tulee ilmi myöhemmin ja kyetään selvittämään, osa ei tule ilmi koskaan. Viime vuosina on ilmennyt myös, että maamme tehokkaassa kuolemansyyntutkintajärjestelmässä (johon piilorikollisuuden vähäisyys henkirikollisuudessamme huomattavassa määrin perustuu) on aukko koskien terveydenhoitohenkilöstön tekemiä potilaisiin kohdistuvia henkirikoksia. On mahdotonta arvioida, kuinka paljon tämäntyyppisiä rikoksia on aikaisempina vuosina jäänyt ja edelleenkin jää ilmi tulematta. Viime vuosien rikoksille on ollut ominaista, että ne ovat tulleet ilmi epäonnistuneeksi jääneen surmaamisyrittäksen kautta, ei uhreille tehdyissä kuolemansyyntutkimuksissa.

Oman varsinaiseen piilorikollisuuteen kuulumattoman ryhmänsä muodostavat kuolemantapaukset, joita tutkitaan henkirikoksina, mutta joissa tarkkaa kuolinsyytä tai tahallisen väkivallan osuutta kuole-

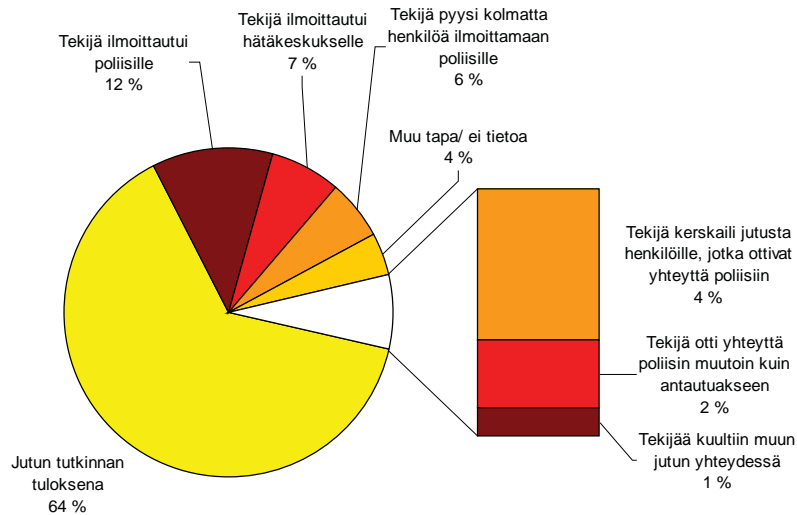
maan ei kyetä selvittämään. Kyse on yleensä pitkälle alkoholisoituneista henkilöistä, joista löydetään ulkoisen väkivallan merkkejä. Vammojen aiheutumisen mekanismista ei kuitenkaan päästä selvyyteen, eikä aina myöskään siitä, mikä osuus ulkoisella väkivallalla on ollut usein hyvin huonokuntoisen vainajan menettymiseen. Tällaisia tapauksia, joissa lopultakaan ei päästä selvyyteen, onko kyse ollut henkirikoksesta, tapaturmasta vai luonnollisesta kuolemasta, on vuosittain useampia.

Ilmi tulevat henkirikokset tulevat poliisin tietoon yleensä suhteellisen nopeasti. Katsauskauden henkirikoksista 66 prosenttia tuli poliisin tietoon tekopäivänä ja 13 prosenttia seuraavan päivän kuluessa. Kolmen vuorokauden sisällä teoista oli tullut ilmi 85 prosenttia. Viikkoa pidempään ilmitulo oli kestänyt yhdeksässä prosentissa tapauksia.

Rikoksista runsas puolet (55 %) oli tullut poliisin tietoon tekijän tai silminnäkijän hälytettyä apua tai poliisin paikalle. Ruumiin löytymisen kautta ilmi oli tullut 21 prosenttia, ilmiannon kautta kahdeksan prosenttia ja muun rikoksen tutkinnan yhteydessä kolme prosenttia.

Rikosten selvittäminen ja esitutkinta. Syyllisen henkilöllisyys kyetään niin ikään selvittämään yleensä nopeasti. Ajanjakson rikoksista 79 prosenttia oli selvitetty vuorokauden kuluessa ja 89 prosenttia viikon kuluessa ilmi tulosta. Kuukautta pidempään selvittäminen oli kestänyt kuudessa prosentissa rikoksia. Jakson rikoksista 16 (1,7 %) oli kirjattu tietokantaan pimeinä eli selvittäminen oli kestänyt niissä yli vuoden. Osa on sittemmin selvitetty, osa on edelleenkin selvittämättä.

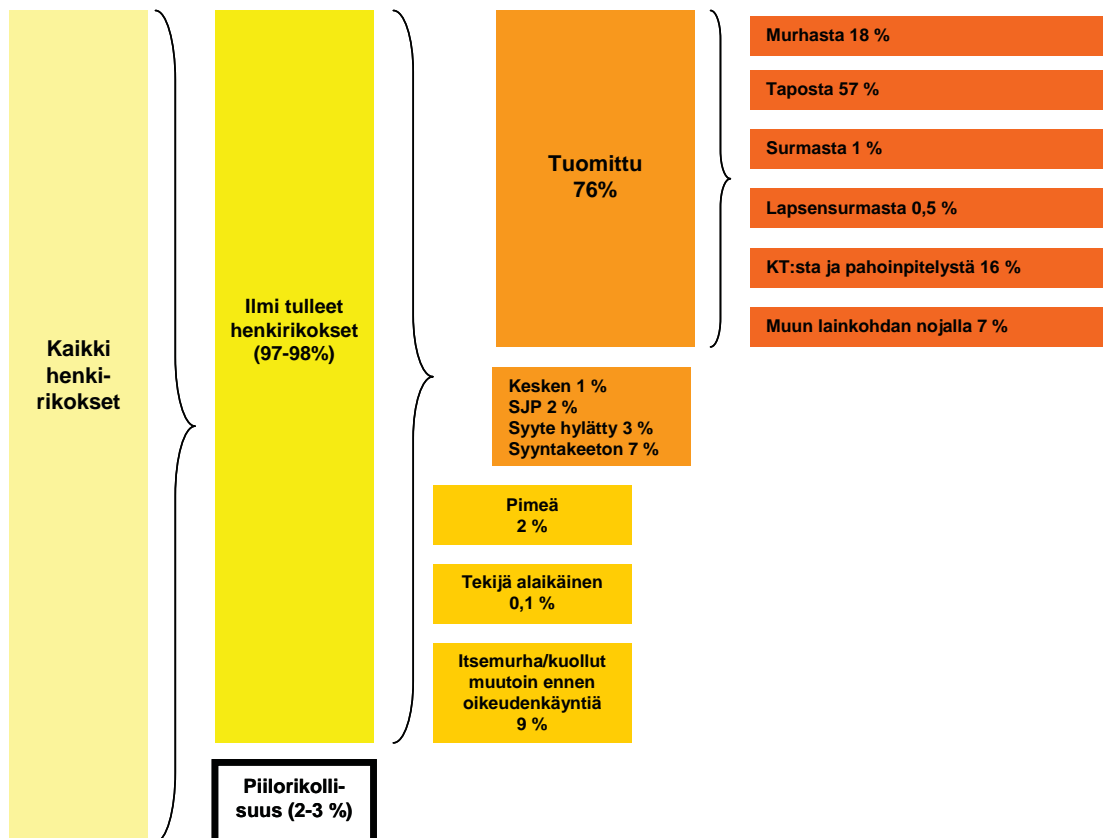
Lähes kaksi kolmannesta katsauskauden henkirikoksista oli selvinnyt poliisin oman tutkinnan kautta, 30 prosentissa rikoksia syyllinen oli ilmoittautunut itse joko suoraan, hätäkeskuksen tai kolmannen henkilön kautta poliisille.



Kuvio 30 Epäillyn henkilöllisyyden selvittämistapa henkirikoksissa 2003–2010 (N=985)

Oikeuskäsittely ja rangaistukset. Vuonna 2003–2009 poliisin tietoon tulleista henkirikoksista vajaata kahta prosenttia ei kyetty selvittämään ilmi tuloa seuranneen vuoden aikana. Selvitetyistä rikoksista yhdeksässä prosentissa tekijä surmasi itsensä rikoksen yhteydessä tai välittömästi sen jälkeen tai kuoli muista syistä ennen syytteen nostamista. Rikoksista kahdessa prosentissa syyttäjä oli tehnyt syyttämättäjäätämispäätöksen, lähes aina perusteena oli ollut puutteellinen näyttö rikoksen tapahtumisesta.

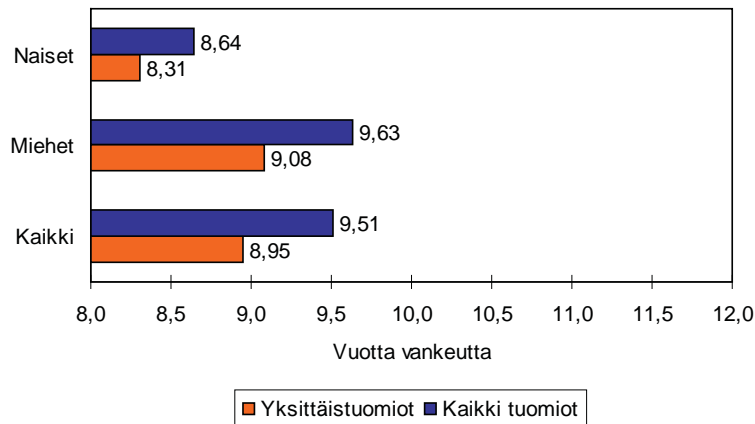
Jutuista, joista tiedot oikeuskäsittelystä oli saatavissa, yhdessä (0,1 %) epäilty oli alle 15-vuotias, eikä siten rikosoikeudellisesti vastuunalainen. Kaiken kaikkiaan ajanjaksolla ilmi tulleista henkirikoksista 86 prosentissa epäiltyä vastaan nostettiin syyte ja 76 prosentissa syytetty tuomittiin rangaistukseen. Kolmessa prosentissa rikoksia syyte hylättiin näytön puuttumisen johdosta ja seitsemässä prosentissa epäilty jätettiin syyntakeettomana rangaistukseen tuomitsematta.



Kuvio 31 Vuosina 2003–2009 ilmi tulleiden henkirikosten selvittäminen ja oikeuskäsittely (N=873)

Rangaistukseen tuomituista syytetyistä 77 prosenttia tuomittiin alioikeudessa tahallisesta henkirikoksesta, 16 prosenttia pahoinpitelyrikoksesta ja kuolemantuottamusrikoksesta ja seitsemän prosenttia jonkin muun lainkohdan nojalla (yleensä joko kuolemantuottamusrikoksesta tai pahoinpitelyrikoksesta). Pääosa tuomituista (57 %) tuomittiin taposta, murhasta tuomittiin 18 prosenttia.

Kaiken kaikkiaan ajanjakson henkirikoksista epäillyistä 59 prosenttia tuomittiin tahallisesta henkirikoksesta myös rangaistukseen, muiden lainkohtien nojalla teostaan rangaistukseen tuomittiin 17 prosenttia. Rikoksesta alioikeuden tuomioon kulunut aika oli keskimäärin kahdeksan kuukautta.



Kuvio 32 Keskirangaistus vuosina 2003–2009 tehdyistä tapoista tuomitun sukupuolen ja tuomiotyyppin mukaan (käräjäoikeudet)¹⁷

Rikoslain mukaan rangaistuksena murhasta on elinkautinen vankeus. Lievennettyä rangaistuasteikkoa noudatettaessa murhasta tuomitaan määräaikaiseen vankeuteen. Katsauskauden murhasta rangaistukseen tuomituista 84 prosenttia tuomittiin elinkautiseen ja 16 prosenttia määräaikaiseen vankeuteen. Elinkautiseen vankeuteen tuomittujen osuus oli sama tuomitun sukupuolesta riippumatta. Murhasta tuomittujen määräaikaisten vankeusrangaistusten keskipituus oli 11 vuotta. Nykykäytännön mukaan elinkautinen vankeusrangaistus merkitsee runsaan 12 vuoden vankeutta ennen ehdonalaista vapautta. Määräaikaisesta vankeustuomiosta suoritetaan nykyisin yleensä puolet ennen ehdonalaista vapautta.

Rikoslain mukainen rangaistus taposta on kahdeksasta kahteentoista vuotta vankeutta. Lievennettyä rangaistuasteikkoa noudatettaessa taposta voidaan tuomita myös kahdeksaa vuotta lyhyempiä vankeusrangaistuksia. Käräjäoikeuksissa katsauskaudella taposta tuomittujen miesten keskirangaistus oli 9 vuotta 5 kuukautta ja naisten 8 vuotta 8 kuukautta

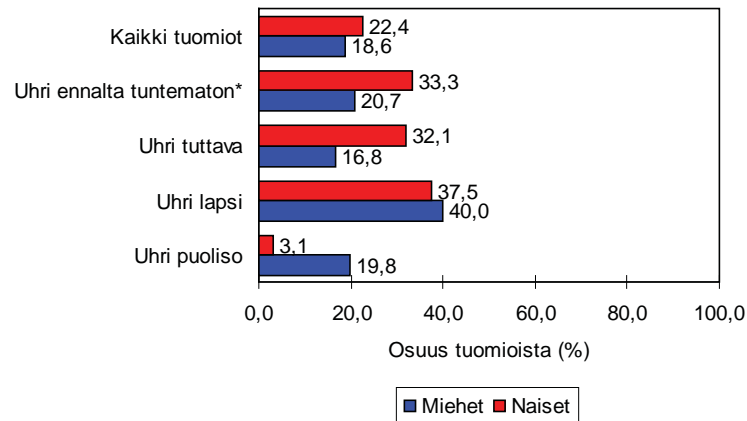
vankeutta. Yksittäistuomioissa, joissa tappo oli ainoa rangaistuksen peruste, miesten keskirangaistus oli 8 vuotta 10 kuukautta ja naisten 8 vuotta 4 kuukautta vankeutta.¹⁸

Laissa määrätty rangaistus surmasta on neljästä kymmeneen vuotta vankeutta. Katsauskaudella keskirangaistus surmasta oli käräjäoikeuksissa 5 vuotta 2 kuukautta vankeutta. Pahoinpitelyrikokseen liittyneestä kuolemantuottamusrikoksesta tuomituista rangaistuksista 78 prosenttia oli ehdottomia vankeusrangaistuksia, 20 prosenttia ehdollisia vankeusrangaistuksia, yksi prosentti sakkorangaistuksia ja yksi prosenttia yhdyskuntapalvelurangaistuksia. Vankeusrangaistusten pituus vaihteli 3 kuukaudesta 10 vuoteen.

Kaiken kaikkiaan katsauskaudella tehdyistä henkirikoksista käräjäoikeuksissa rangaistukseen tuomituista 93 prosenttia tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen, viisi prosenttia ehdolliseen vankeusrangaistukseen, yksi prosentti yhdyskuntapalvelurangaistukseen ja yksi prosentti sakkorangaistukseen.

¹⁷ Ei sisällä alentuneesti syyntakeisina tuomittuja.

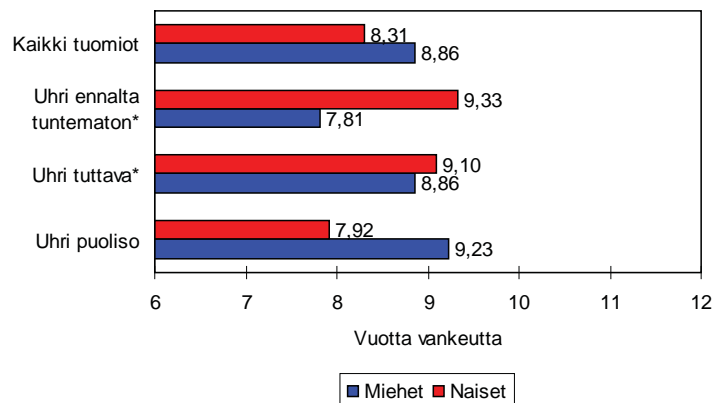
¹⁸ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisina tuomitut.



Kuvio 33 Murhasta tuomittujen osuus vuosina 2003–2009 tehdyistä henkirikoksista tuomitun sukupuolen ja rikoksen uhrin mukaan (käräjäoikeudet; kaikki tuomiot; *suhdeluku perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)

Rikosnimikkeen valinnan suhteen käräjäoikeuksissa henkirikoksista tuomitut rangaistukset olivat katsauskaudella jonkin verran ankarampia naisille kuin miehille. Rikoksista syytetyistä miehistä tuomittiin murhasta 19 prosenttia, naisista 22 prosenttia. Syynä oli osin lapsiin kohdistuneiden rikosten suurempi osuus naisten henkirikollisuudesta. Suhteellisesti eniten murhatuomioita tuomittiin nimittäin sekä miehille että naisille lapsiin kohdistuneista henkirikoksista. Toisaalta myös tuttavien kohdistuneista henkirikoksista naisia tuomittiin murhasta

selvästi useammin kuin miehiä. Pääsyyinä eron oli se, että rikokset olivat naisilla miehiä useammin ennalta suunniteltuja. Huomattava ero oli myös puolisoihin ja seurustelukumppaneihin kohdistuneiden henkirikosten rangaistuskäytännössä. Puolisonsa surmanneista miehistä tuomittiin murhasta 20 prosenttia, naisista kolme prosenttia. Näissäkin rikoksissa ero rangaistuskäytännössä noudatti eroa suunnitelmallisten rikosten osuudessa.



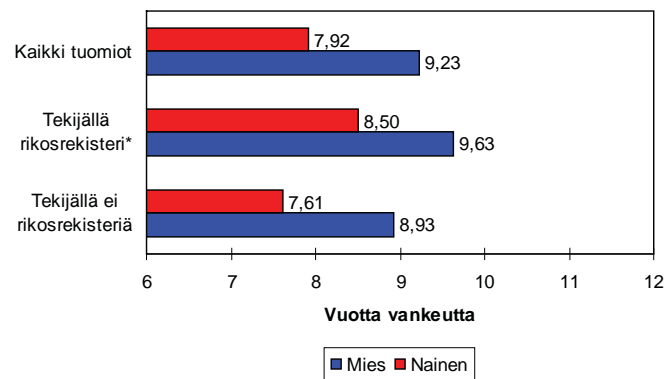
Kuvio 34 Vuosina 2003–2009 tehdystä taposta tuomittujen keskirangaistus käräjäoikeuksissa tuomitun sukupuolen ja rikoksen uhrin mukaan (yksittäistuomiot; *laskelma perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)¹⁹

Miehille käräjäoikeuksissa tapoista tuomitut rangaistukset olivat kaikkiaan keskimäärin naisille tuomittuja pidempiä, olipa kyse yksittäistuomioista tai yhtenäistuomioista. Erityisen suuri ero oli puolisoon tai seurustelukumppaniin kohdistuneista henkirikoksista tuomituissa rangaistuksissa. Miehillä ne olivat keskimäärin sekä tapon keskirangaistusta että naisille vastaavista rikoksista tuomittuja rangaistuksia ankarampia. Syynä tähän ei näyttänyt olevan pelkästään se, että parisuhteessa tehdyistä tapoista tuomituilla miehillä oli keskimäärin rankempi rikostausta kuin naisilla: ero oli havaittavissa sekä rikosrekisterin omanneiden että rikosrekisteriä

omaamattomien tuomittujen kohdalla. Toisaalta tekijän perhepiiriin ulkopuolisiin kohdistuneissa rikoksissa käräjäoikeuksien rangaistuskäytäntö vaikutti olleen päinvastainen. Niistä naisille tuomitut rangaistukset olivat aineistossa keskimäärin miehille tuomittuja ankarampia, tulos saattoi kuitenkin johtua puhtaasti satunnaistekijöistä, sillä mainitun tyyppisiä naisille annettuja tuomioita oli aineistossa vain muutama.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaisi siltä, että alioikeuksien tuomiokäytäntö on tällä hetkellä henkirikoksissa jossain määrin eriytynyt riippuen sekä syytetyn sukupuolesta että rikoksen kohteesta.

¹⁹ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisina tuomitut.



Kuvio 35 Vuosina 2003–2009 tehdystä tekijän parisuhdekumppaniin kohdistuneesta taposta tuomittujen keskirangaistus kärkeäjäoikeuksissa tuomitun sukupuolen ja rikostaustan mukaan (yksittäistuomiot; *laskelma perustuu naisten osalta alle kymmeneen tuomioon)²⁰

Henkirikosuhrien omaiset. Vuonna 2009 maassamme tehtiin ensimmäinen kattava selvitys henkirikosten uhrien omaisten selviytymisestä rikoksen jälkeen samoin kuin heille suunnatun tuen ja hoidon toimivuudesta. Tutkimuksen teki psykoterapeutti Soili Poijula sosiaali- ja terveysministeriön ja Henkirikoksen uhrien läheiset ry:n toimeksiannosta. Tutkimuksen kohteena olivat vuosina 1999 ja 2004–2007 surmattujen henkilöiden perheenjäsenet.

Yhtä henkirikoksen uhria jää suremaan keskimäärin 4–6 perheenjäsentä. Vaikka tutkimuksen tekoaikaan rikoksesta oli kulunut vähintään kaksi ja enimmillään kymmenen vuotta, yli puolet haastatelluista omaisista kärsi edelleen läheisensä surmaamisesta johtuneista psyykkisistä häiriöistä. Heistä 57 prosentilla oli traumaattisia stressioireita, 51 prosenttia kärsi masennuksesta ja 42 prosenttia unhäiriöistä. Haastatelluista 31 prosenttia arvioi työkykynsä edelleenkin alentuneeksi rikoksesta aiheutuneen masennuksen ja muun oireilun johdosta. Surun ja sen aiheuttamien traumaattisten ja fyysisten oireiden ja sosiaalisten ongelmien lisäksi omaisia kuormittivat rikoksen aiheuttamat taloudelliset menetykset, samoin kuin sitä seurannut esitutkinta ja oikeuskäsittely (Pojula 2010).

Rikoksen jälkeisen avun ja hoidon suurimmiksi ongelmiksi omaiset mainitsivat satunnaisuuden, epäjatkuvuuden ja riittämättömyyden. Viranomaispalvelu- ja auttajatahoista vastaajat olivat tyytyväisimpiä kirkkoon (81 %), poliisiin (75 %), oikeusaputoimistoon (75 %) ja syyttäjään (72 %). Saamiinsa mielenterveys- ja terveydenhuollon palveluihin tyytyväisiä oli runsas puolet apua saaneista, samantapaisia olivat myös käsitykset oikeuslaitoksesta (Pojula 2010).

Tutkimus tarkasteli yksityiskohtaisesti omaisten asemaa ja kokemuksia henkirikosten esitutkinnassa ja oikeuskäsittelyssä. Vastaajista huomattavan osan mielestä Suomen nykyisessä rikosoikeusprosessissa rikoksen uhrien asema ei ole tasavertainen rikoksen tekijöihin nähden. Rikoksentehtäjöiden oikeusturvasta huolehditaan kattavasti, samanaikaisesti uhrin (tässä ta-

pauksessa siis henkirikosuhrien omaiset) kokivat usein olevansa käytännössä heitteillä. Oikeusjärjestelmämme perustuu pitkälti siihen, että uhrien tulee omatoimisesti selvittää asemansa ja oikeutensa ja oikeudessa ajaa asiaansa. Rikosta seuranneessa tilanteessa henkirikosuhrien omaisten kyky tähän oli kuitenkin usein heikentynyt. Apua sinänsä olisi ollut saatavissa esimerkiksi oikeusaputoimistoista tai rikosuhripäivystyksestä, mutta sen etsiminen ja löytäminen ei aina ollut kovinkaan helppoa (Pojula 2010, 24–25, 45–48).

Toinen syy kritiikkiin oli tuomioistuinten ja Valtionkonttorin suhtautuminen rikoksen aiheuttamiin taloudellisiin menetyksiin. Tutkimuksessa haastatelluista omaisista 78 prosenttia kertoi rikoksen aiheuttaneen taloudellisia vahinkoja ja kuluja. Joka kolmannen taloudellinen asema oli heikentynyt merkittävästi ja pysyvästi rikoksen johdosta. Yleisimmin mainitut rikoksen suoraan aiheuttamat kuluerät olivat hautajaisista ja asian selvittelyyn liittyneistä matkoista aiheutuneet menot. Vastaajista 29 prosenttia oli kärsinyt työtulon menetyksiä rikoksen johdosta ja 11 prosentille oli aiheutunut suoria omakohtaisia sairaanhoito- tai lääkekuluja (Pojula 2010, 33–34).

Rikoksen tekijältä vahingonkorvausta oli vaatinut 75 prosenttia suoria taloudellisia menetyksiä kärsineistä. Yleisin syy korvauksen vaatimatta jättämiseen oli se, että tekijä oli lähiomainen tai tiedettiin varattomaksi. Peräti 76 prosenttia korvausta vaatineista oli tyytymättömiä oikeuden tuomitsemien korvauksiin. Yhtenä syynä tähän oli se, että korvaukset oli säännönmukaisesti tuomittu vaadittua pienempinä. Toinen syy tyytymättömyyteen oli se, että tuomittujen korvausten perintä oli yleensä hankalaa. Käytännössä kukaan ei ollut saanut korvauksia rikoksesta tuomitulta. Jos korvauksia oli saatu, oli ne saatu vakuutusyhtiöltä (19 %), Valtionkonttorilta (52 %), sosiaalitoimelta (15 %) tai Kansaneläkelaitokselta (8 %).

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen lopputulos oli se, että henkirikoksilla on merkittävät ja pitkäaikaiset vaikutukset huomattavasti uhria ja tekijää laajempaan ihmispiiriin. Rikokset aiheuttavat uhrien omaisille yleensä pitkäaikaisia psyykkisiä, terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia sekä taloudellisia menetyksiä.

²⁰ Sisältää myös alentuneesti syyntakeisina tuomitut.

6 Henkirikollisuuden kehityslinjoja 2003–2010

Henkirikollisuuden yleisrakenne on ollut viime vuodet muuttumaton. Tyypillinen suomalainen henkirikos on yksityisasunnossa tehtävä ryppyriitatappo. Aseena on keittiöveitsi ja tekoajankohtana viikonloppu. Syyllinen ja uhri ovat vanhoja tuttuja, keski-ikäisiä, yksin asuvia, työelämästä syrjäytyneitä, alkoholisoituneita miehiä, joilla on takanaan useita aiempia väkivaltarikostuomioita. Kuitenkin henkirikoksiin syyllistyvillä on yleensä keskimäärin selvästi rankempi väkivaltarikostausta kuin rikosten uhreiksi valikoituvilla. Tekohetkellä osapuolet ovat yleensä 1–3 promillen humalassa.

Kahdessa henkirikoksessa kolmesta kaikki osapuolet ovat päihtyneitä. Teoista 85 %:ssa ainakin joku osapuolista (yleensä syyllinen) on tekohetkellä päihtyneiden vaikutuksen alainen. Yleensä päihde on alkoholi tai alkoholin ja psyykelääkkeiden yhdistelmä. Humalatilat ovat säännönmukaisesti syviä. Huomionarvoista on, että henkirikoksiin syyllistyvien ja niiden uhreiksi joutuvien sekakäyttäjien psyykelääkkeet ovat usein laillisesti hankittuja, käyttäjien mielenterveysongelmien hoitoon tarkoitettuja. Nykyinen mielenterveysongelmien omahoitojärjestelmämme ei tässä vaikeasti alkoholisoituneiden henkilöiden ryhmässä tuntuisi aina toimivan tarkoitustaan vastaavalla tavalla.

Henkirikollisuus on Suomessa tällä hetkellä valtaosin työelämästä syrjäytyneiden päihtyneiden väärinkäyttäjien keskinäistä rikollisuutta. Pitkäaikaistyöttömien työikäisten todennäköisyys päätyä henkirikoksen tekijäksi tai uhriksi on sekä miehillä että naisilla noin kymmenkertainen muihin sosiaaliryhmiin nähden. Asunnottomia rikososapuolista on joka kymmenes – määrä on yli 20-kertainen koko aikuisväestöön nähden. Toisaalta syrjäytyneisyys ja päihtyneiden väärinkäyttö eivät ole ainoat ryhmää leimaavat piirteet, pääosa henkirikoksiin syyllistyvistä miehistä on väkivaltarikosten moninkertaisia uusijoita. Merkittäviä, pysyviä muutoksia henkirikollisuuden kokonaistasoon on mahdollista saada aikaan vain vähentämällä tehokkaasti tämän ryhmän rikollisuutta.

Viime vuosina on esiintynyt myös yleiskuvasta poikkeavia henkirikoksia, jotka voivat ennakoita uuden tyyppisten tekemuotojen yleistymistä henkirikollisuudessamme tulevaisuudessa.

Viime vuosituhannen lopun eräissä uhkakuvissa ennakoitua järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan liittyvien henkirikosten yleistymistä ei pelätyssä laajuudessa ole tapahtunut. Rikoksia tulee nykyisin ilmi vuosittain, mutta niiden määrä on ollut vähäinen. Rikokset on myös pääsääntöisesti kyetty selvittämään ja syylliset saatu vastuuseen. Toisaalta järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan liittyvä väkivalta on viime vuosina vähentynyt olennaisesti Baltian maissa ja tilanne on vakiintunut myös Venäjällä. Tilanne on Suomessa tällä hetkellä viranomaisten hallinnassa, eikä ole todennäköistä, että ongelma tulisi olennaisesti pahenemaan lähitulevaisuudessa, ellei rikollisuuden torjuntaan käytettäviä resursseja merkittävästi supisteta.

Viimeisten kymmenen vuoden aikana on tapahtunut kolme joukkomurhaa: vuonna 2002 Myyrmannin

kauppakeskuksessa surmattiin kuusi ihmistä, vuonna 2007 Jokelan koulukeskuksessa kahdeksan ihmistä ja vuonna 2008 Kauhajoen palvelualojen oppilaitoksessa kymmenen ihmistä. Teoilla ja niiden tekijöillä oli yhteisiä piirteitä, tekijät poikkesivat myös taustaltaan ja iältään tämän hetken tyyppihenkirikollisesta. Ei-ideologisia ja ideologisia joukkomurhia on viime vuosikymmeninä esiintynyt erityisesti Yhdysvalloissa, mutta yksittäisiä on tapahtunut myös useissa Euroopan maissa, tuhoisin vuonna 2011 Norjassa. On myös tietoa tällaisia rikoksia ihannoivista, internetin kautta yhteyttä pitävistä kansainvälisistä yhteisöistä. Jäsenenä on myös suomalaisia. Jossain määrin toisenlainen oli taustoiltaan vuoden 2009 joulukuussa Espoossa Sellon kauppakeskuksessa tehty rikos, jossa surmattiin yhteensä viisi ihmistä. Avoimessa yhteiskunnassa tämänkaltaisten rikosten täydellinen ennalta ehkäisy on mahdotonta, toisaalta kaikissa mainituissa neljässä Suomessa tehdyssä rikoksessa tekijä oli antanut viitteitä aikeistaan ennakolta, niitä ei vain ajoissa kyetty tulkitsemaan oikein tai niihin ei suhtauduttu riittävällä vakavuudella. Riskiäksilöiden mahdollisimman varhaisen havaitsemisen tärkeyttä ei voi ylikorostaa kaiken tyyppisten henkirikosten ennalta ehkäisyn kannalta. Toisaalta pelkkä havaitseminen ei riitä, väkivaltaisten ongelmaksiilöiden käyttäytymiseen tulisi kyetä myös puuttumaan nykyistä tehokkaammin. Moniuhristen henkirikosten esiintymistodennäköisyyttä ja niillä tuotetun tuhon laajuutta voidaan pienentää myös tekemällä tuhoivoimaisten aseiden hankinta mahdollisimman hankalaksi. Aselupakäytäntöjen ja aseiden saatavuuden suhteen kehitys on viime vuosina kulkenut myönteiseen suuntaan poliisin soveltamisissa lupakäytännöissä. Huomattava osa Jokelan ja Kauhajoen joukkomurhien tutkintalautakuntien muista kuin aselupakäytäntöjä ja -lainsäädäntöä koskevista suosituksista on sitä vastoin toistaiseksi jäänyt toteuttamatta.

Viime vuosina viranomaisten tietoon on tullut myös useampia sekä laitoksissa että laitosten ulkopuolella terveydenhuollon hoitohenkilöstön toimesta tehtyjä potilaisiin kohdistuneita henkirikoksia. Uhreina on ollut kehitysvammaisia ja vanhuksia. Rikosten ilmi tulo on johtunut lähinnä onnellisista sattumista, sillä nykyisessä kuolemansyynytutkintajärjestelmässä ei ole tämän tyyppisten rikosten mahdollisuutta huomioitu riittävästi. Ongelma ei koske ainoastaan Suomea, vaan myös kansainvälisesti tämän tyyppiselle rikollisuudelle on ominaista alhainen kiinnijäämisriski. Tästä johtuen rikossarjat muodostuvat usein pitkiksi ja niissä surmattujen henkilöiden määrät suuriksi. Rikosten ennalta ehkäisyn ja potilaiden oikeusturvan kannalta olisikin tärkeää, että rikosten ilmi tulon todennäköisyyttä kyettäisiin olennaisesti lisäämään sekä kuolemansyynytutkintajärjestelmää että terveydenhuollon työntekijöiden toiminnan valvontaa kehittämällä.

Riippumatta siitä, minkälaisia ja kuinka paljon henkirikoksia maassamme tulevaisuudessa tehdään, ensiarvoisen tärkeää on säilyttää rikosten nykyinen korkea ilmitulo- ja selvitysaste. Se ei ole mahdollista, ellei pidetä huolta väkivaltarikostutkinnan ja kuolemansyyn-

tutkintajärjestelmän riittävästä resurssoinnista ja niiden työntekijöiden nykyisestä korkeasta ammattitaidosta ja työmoraalista – myös tosiasillisesti eikä ainoastaan periaatteellisesti.

Kirjallisuutta

- Browne, Angela, Williams, Kirk R. & Dutton, Donald G. (1999). *Homicide Between Intimate Partners*. Teoksessa M. Dwayne Smith ja Margaret A. Zahn (toim.). *Studying and Preventing Homicide. Issues and Challenges*. Thousand Oaks: Sage.
- Ervasti, Kaijus (1992). *Murhamiehen muotokuva. Matti Haapoja 1845–1895*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 3/1992. Helsinki: Vankeinhoidon koulutuskeskus.
- European Report on Preventing Violence and Knife Crime among Young People (2010). Copenhagen: WHO Europe.
- van Dijk, Jan (2006). *The ICVS and Beyond: Developing a Comprehensive Set of Crime Indicators*. Teoksessa Kauko Aromaa ja Terhi Viljanen (toim.). *International Key Issues in Crime Prevention and Criminal Justice*. Heuni Publication 50. Helsinki: Heuni. www.heuni.fi/uploads/gq4fgo83lmb.pdf
- Eisner, Manuel (2008). *Modernity Strikes Back? A Historical Perspective on the Latest Increase in Interpersonal Violence (1960–1990)*. *International Journal of Conflict and Violence*, Vol. 2 (2) 2008, 288–316.
- Granath, Sven, Johanna Hagstedt, Janne Kivivuori, Martti Lehti, Soenita Ganpat, Marieke Liem & Paul Nieuwebeerta (2011). *Homicide in Finland, the Netherlands and Sweden. A First Study on the European Homicide Monitor Data*. The Swedish National Council for Crime Prevention Research Report 2011:15; Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 259. Stockholm: Brå. <http://www.optula.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Kriminologisentutkimusyksikonjulkaisut/1302674251193>
- Hakko, Helinä (2000). *Seasonal Variation of Suicides and Homicides in Finland – with special attention to statistical techniques used in seasonality studies*. Acta Universitatis Ouluensis D 583. Oulu: Oulun yliopisto. <http://herkules oulu.fi/isbn9514256042/isbn9514256042.pdf>
- Hedman, Henry (2009). *Suomen romanikieli: sen asema yhteisössään, käyttö ja romanien kieliasenteet*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 8. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Hinkkanen, Ville (2010). *Rikollisuuden kustannukset*. Teoksessa *Rikollisuustilanne 2009*. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Huttunen, Lassi (1958). *Etelä-Pohjanmaan henkirikollisuudesta vv. 1749–1900*. Historiallinen arkisto 56. Helsinki.
- Häkkänen, Helinä (2005). *Homicide by ligature strangulation in Finland: Offence and offender characteristics*. *Forensic Science International* 152 (2005), 61–64.
- Häkkänen, Helinä & Hagelstam, Camilla (2003). *Nuoret henkirikosten tekijöinä: viime vuosien kehityspiirteet ja niiden taustat*. *Rikostutkimus* 2002, 31–40.
- Häkkänen, Helinä & Laajasalo, Taina (2003). *Background characteristics of mentally ill homicide offenders – a comparison of five diagnostic groups*. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*.
- Häkkänen, Helinä & Laajasalo, Taina (2005). *Offence and offender characteristics among two groups of Finnish homicide offenders with schizophrenia: Comparison of early- and late-start offenders*. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, March 2005 16(1), 41–59.
- Häkkänen, Helinä & Laajasalo, Taina (2006). *Homicide Crime Scene Behaviors in a Finnish Sample of Mentally Ill Offenders*. *Homicide Studies* Volume 10 Number 1, 1–22.
- Jaakkola, Risto (1986). *Veli Verkko. Moraalilaitos ja Suomen ensimmäinen kriminologi*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 81. Helsinki.
- Kauppi, Anne, Kirsti Kumpulainen, Kari Karkola, Tuija Vanamo & Juhani Merikanto (2010). *Maternal and Paternal Filicides: A Retrospective Review of Filicides in Finland*. *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, Volume 38, Number 2, 229–238.
- Keskisarja, Teemu (2008). *Suomen ainoa sarjamurhaaja. Juhani Adaminpojan rikos ja rangaistus*. Jyväskylä: Atena.
- Keskisarja, Teemu (2010). *Vääpeli T:n tapaus ja muita kertomuksia suomalaisesta terrorista*. Jyväskylä: Atena.
- Keskisarja, Teemu (2011). *Kyynelten kallio*. Helsinki: Sil-tala.
- Kivivuori, Janne (1999). *Suomalainen henkirikos*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 159, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2001). *Patterns of Criminal Homicide in Finland 1960–1997*. In Tapio Lappi-Seppälä (ed): *Homicide in Finland. Trends and Patterns in Historical and Comparative Perspective*. National Research Institute of Legal Policy, Publication 181, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2002). *Sudden Increase of Homicide in Early 1970s Finland*. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 3:1, 6–21.
- Kivivuori, Janne & Lehti, Martti (2000). *The Social Composition of Homicide in Finland, 1960–2000*. *Acta Sociologica* 49:1, 67–82.
- Kivivuori, Janne & Lehti, Martti (2011). *Homicide in Finland and Sweden*. Teoksessa: *Crime and Justice in Scandinavia* (toim. Michael Tonry ja Tapio Lappi-Seppälä), volume 40. Chicago: The University of Chicago Press.
- Koskela, Kari (2002). *Huligaanit. Katuelämää Sörkassa suurlakosta sisällissotaan*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 870. Helsinki: SKS.
- Koskivirta, Anu (2001). *Sisäinen vihollinen. Henkirikos ja kontrolli Pohjois-Savossa ja Karjalassa Ruotsin vallan ajan viimeisinä vuosina*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Laajasalo, Taina (2007). Finnish Homicides and Mental Disorders: An investigation of offence and offender characteristics. Helsingin yliopisto, psykologian laitos. Väitöskirja. Helsinki. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/4037/finnishh.pdf?sequence=1>
- Lappalainen, Antti (2001). Savon metsärosvojen jäljillä. Helsinki: SKS.
- Lappalainen, Antti (2003). Valat ja valheet. Juhana Paa-vonpoika Ruotsalaisen salamurha Niisiässä 1830. Helsinki: SKS.
- Lauerma, Hannu (2009). Pahuuden anatomia: pahuus, hulluus, poikkeavuus. Helsinki: Edita.
- Lehti, Martti (2001). Väkivallan hyökyaalto. 1900-luvun alkuvuosikymmenten henkirikollisuus Suomessa ja Luoteis-Virossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 178. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimus-laitos.
- Lehti, Martti (2002). Henkirikokset 1998–2000. Tutkimus poliisiin tietoon vuosina 1998–2000 tulleista henkiri-koksista. Oikeus 2002:14. Helsinki: Tilastokeskus.
- Lehti, Martti (2011). Homicide in Finland. Teoksessa: Hand-book in European Homicide Research (toim. Marieke Liem ja William Pridemore). New York: Springer.
- Matikainen, Olli (1995). Iskuin ja lyönnein. Väkivalta ja kärkeäjäät Käkisalmen läänissä 1618–1651. Jyväskylän yliopis-ton historian laitoksen Suomen historian julkaisuja 22. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Matikainen, Olli (2002). Verenperijät. Väkivalta ja yhteisön murros itäisessä Suomessa 1500–1600-luvuilla. Bibliotheca Historica 78. Helsinki: SKS.
- Niewbeerta, Paul & Leistra, Gerlof (2007). Dodelijk geweld. Moord en doodslag in Nederland. Amsterdam: Ba-lans.
- Niku, Risto (2004). Ministeri Ritavuoren murha. Helsinki: Edita.
- Nikunen, Minna (2005). Surman jälkeen itsemurha. Kulttuu-ri-eriset luokitukset rikosuutisissa. Tampere: Tampere University Press.
- Paanila, Jarmo (2004). Vaarallisten rikoksenuusijoiden uu-simisriskiin vaikuttavat tekijät Suomessa 1971–1995, Kuopion yliopiston julkaisuja D 337, Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Pajuoja, Jussi (1995). Väkivalta ja mielentila. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A 201. Jyväskylä: Suomalainen lakimiesyhdistys.
- Pajuoja, Jussi & Salminen, Markku (1996). Kadonneet hen-kilöt. Helsinki: Keskusrikospoliisi.
- Pernanen, Kai (1991). Alcohol in Human Violence. New York: Guilford Press.
- Poijula, Soili (2010). Henkirikosuhrien perheenjäsen-ten selviytyminen, mielenterveys ja kokemukset tuesta ja palveluista. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:21. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Pridemore, William Alex (2003). Demographic, Temporal, and Spatial Patterns of Homicide Rates in Russia. Euro-pean Sociological Review, Vol. 19, No. 1, 41–59.
- Putkonen, Anu (2008). Mental Disorders and Violent Crime. Epidemiological Study on Factors Associated with se-vere Violent Offending. Kuopion yliopiston julkaisuja D 422. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Putkonen, Hanna (2003). Homicidal Women in Finland 1982–1992. Helsinki: Publications of the National Public Health Institute KTLA5/2003. http://www.ktl.fi/attachments/suomi/julkaisut/julkaisusarja_a/2003a5.pdf
- Pyrrö, Leena (1973). Henkirikokset Suomessa 1969–1972. Kriminologisen tutkimuslaitoksen julkaisuja M 23. Helsinki: Kriminologinen tutkimuslaitos.
- Rajala, Juha (2004). Kurittajia ja puukkosankareita. Väki-valta ja sen kontrollointi Kannaksen rajaseudulla 1885–1917. Bibliotheca historica 87. Helsinki: SKS.
- Savolainen, Jukka & Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2008). The Historical Origins of a Cross-National Puzzle. Homicide Studies, Volume 12, Number 1, 2008, 67–89.
- Tikkanen, Roope (2009). Predictions on violent reconvic-tions and mortality among impulsive alcoholic violent offenders: A prospective study. Oikeuspsykiatrian väitös-kirja, Helsingin yliopiston lääketieteellinen tiedekunta <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/46994/predicto.pdf?sequence=1>
- Verkko, Veli (1933). Biologisluontoisten tekijäin vaikutuk-sesta henki- ja pahoinpitelyrikollisuuteen. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1931). Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden kehityssuunnan ja tason määrittämisestä I. Suomi ja sen naapurimaat. Tilastollis-metodologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1931). Henki- ja pahoinpitelyrikollisuuden ke-hityssuunnan ja tason määrittämisestä II. Muut maat. Tilastollis-metodologinen tutkimus. Helsinki.
- Verkko, Veli (1951). Homicides and suicides in Finland and their dependence on national character. Scandinavian studies in sociology 3. Köbenhavn.
- Verkko, Veli (1949). Lähimmäisen ja oma henki. Sosiaalipa-tologisia tutkimuksia Suomen kansasta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B 33. Jyväskylä.
- Verkko, Veli (1948). Maailman vanhin väkivaltatilasto. Tau-lustolaitoksen 200-vuotismuiston johdosta. Tilasto-katsauksia 11–12/1948.
- Verkko, Veli (1936). Väkivaltarikollisuuden riippuvaisuus kansanluonteesta ja muista etnillisistä tekijöistä. Tilastollis-kriminologinen tutkimus. Helsinki.
- Viljanen, Terhi (1983). Henkirikokset Suomessa vuosina 1970–79. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkai-suja 60. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Virkkunen, Matti (1974). Suicide Linked to Homicide. Psychiatric Quarterly 48/1, 276–282.
- Weizmann-Henelius, Ghitta, Viemerö, Vappu & Eronen, Markku (2003). The violent female perpetrator and her victim, Forensic Science International, Volume 133, Issue 3, 197–203.
- Weizmann-Henelius, Ghitta (2004). Violent Female Perpet-rators in Finland. Personality and Life Events. Vaasa: Vanhan Vaasan sairaala.
- Ylikangas, Heikki (1976). Puukkojunkkareitten esiinmarssi. Väkivaltarikollisuus Etelä-Pohjanmaalla 1790–1825. Keuruu: Otava.
- Ylikangas, Heikki (1990). A Historical Review of Violent Crime in Finland. Teoksessa: Criminal Violence in Scandi-navia (toim. Annika Snare). Scandinavian Studies in Criminology 11. Oslo: Norwegian University Press.
- Ylikangas, Heikki (2000). Aikansa rikos historiallisen kehi-tyksen valaisijana. Helsinki: WSOY.
- Ylikangas, Heikki (2001). What happened to violence? In: Heikki Ylikangas & Petri Karonen & Martti Lehti: Five Centuries of Violence in Finland and the Baltic Area. History of Crime and Criminal Justice Series. Columbus: Ohio State University Press.
- Ylikangas, Heikki (2003). Nurmijärven rosvot: Helsinki: WSOY.

Liitetaulukko 1 Henkirikollisuuden kehityslinjoja vuosina 2006–2010 (rikoksia/osapuolia)

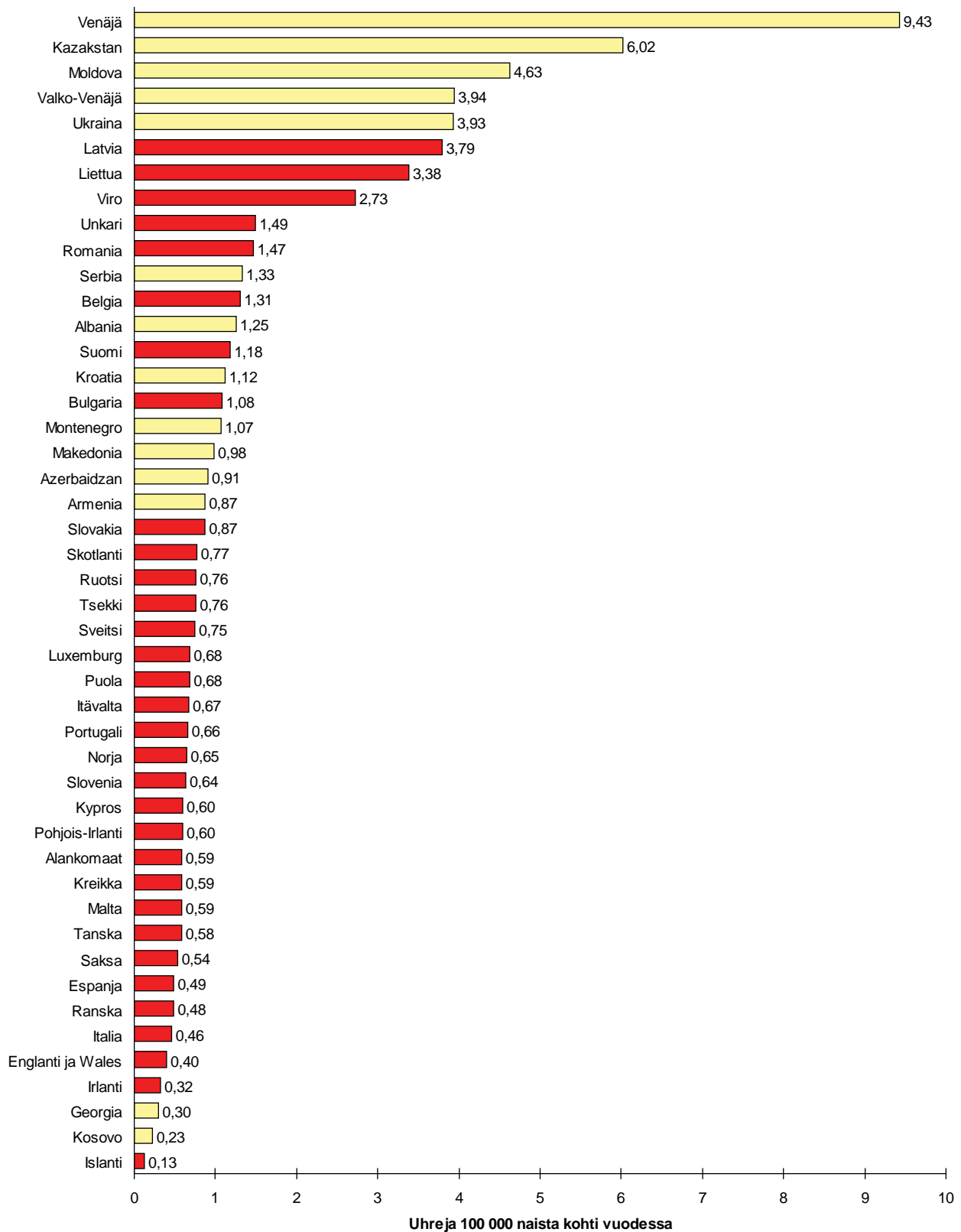
	2006	2007	2008	2009	2010
Pääepäillyn sukupuoli*					
mies	101	98	104	94	99
nainen	15	13	12	18	11
Uhrin sukupuoli*					
mies	83	81	89	86	89
nainen	37	48	44	35	28
Osapuolten ikä					
alle yksivuotiaita uhreja	3	2	0	4	1
1 - 14-vuotiaita uhreja	2	4	4	1	0
15 - 19-vuotiaita uhreja	5	11	2	4	0
alle 21-vuotiaita pääepäiltyjä	9	8	8	8	8
65 vuotta täyttäneitä uhreja	13	15	8	13	10
65 vuotta täyttäneitä pääepäiltyjä	6	3	5	5	1
Osapuoliyhdistelmät					
mies-mies	70	70	79	69	74
mies-nainen	34	40	40	32	25
nainen-mies	12	10	9	15	10
nainen-nainen	3	8	3	3	1
Eräitä rikostyyppejä*					
tuttava/ystävä surmaa miehen	52	58	57	57	56
parisuhdekumppani surmaa naisen	21	26	25	25	19
tekijä uhrille ennalta tuntematon	8	12	16	14	16
Tapahtumapaikka					
yksityisasunto yms.	89	83	92	98	84
katu, tie, tori, puisto	4	7	8	9	5
ravintola, ravintolan edusta	5	2	3	0	4
Tekoväline					
ampuma-ase	19	24	30	24	13
teräase	46	46	45	51	51
Alkoholi					
kaikki humalassa	83	70	84	79	79
joku humalassa	100	91	98	95	95
kaikki selviä	18	33	32	24	12
Maahanmuuttajat					
surmattuja ulkomaan kansalaisia	8	4	0	5	3
ulkomaan kansalaisten tekemiä henkirikoksia	9	5	1	9	5
Järjestäytynyt rikollisuus					
rikollisryhmien konflikteihin liittyneitä rikoksia	1	0	1	0	1
rikollisryhmiin kuuluvia pääepäiltyjä	3	1	2	2	0
Rikoksia*	120	129	133	121	117

* Sisältää myös 15.12.2011 kirjaamatta olleet jutut

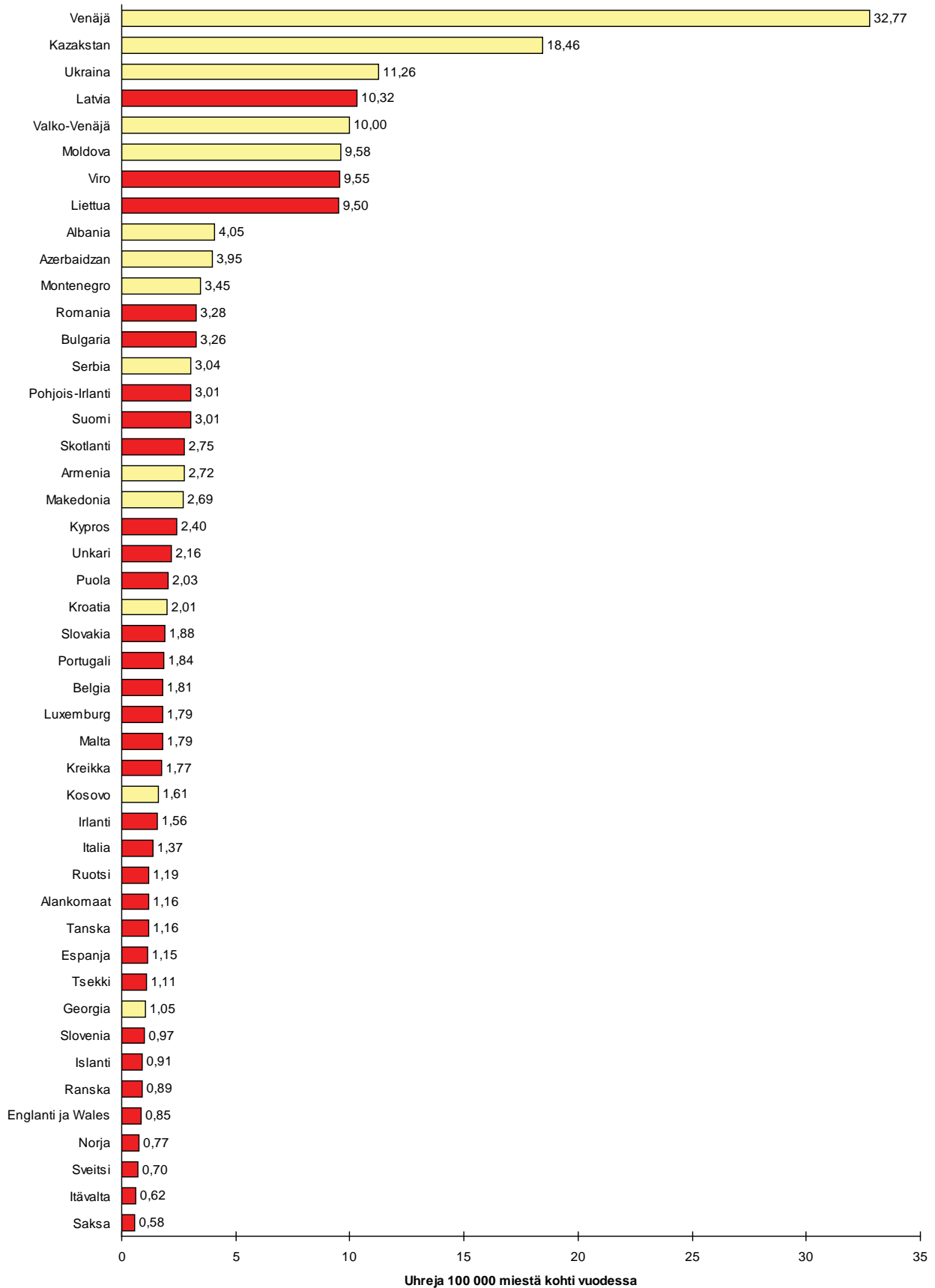
Liitetaulukko 2 Henkirikollisuuden kehityslinjoja vuosina 2006–2010 (%)

	2006	2007	2008	2009	2010
Pääepäillyn sukupuoli*					
mies	87	88	90	84	90
nainen	13	12	10	16	10
Uhrin sukupuoli*					
mies	69	63	67	71	76
nainen	31	37	33	29	24
Osapuolten ikä					
alle yksivuotiaita uhreja	3	2	1	3	1
1 - 14-vuotiaita uhreja	2	3	3	1	0
15 - 20-vuotiaita uhreja	4	9	2	3	0
alle 21-vuotiaita pääepäiltyjä	8	7	7	7	8
65 vuotta täyttäneitä uhreja	11	11	6	11	9
65 vuotta täyttäneitä pääepäiltyjä	5	3	4	4	1
Osapuolikombinaatiot					
mies-mies	58	55	59	57	67
mies-nainen	28	31	30	26	23
nainen-mies	10	7	7	12	9
nainen-nainen	3	6	2	2	1
Eräitä rikostyyppejä*					
tuttava/ystävä surmaa miehen	48	44	43	47	47
parisuhdekumppani surmaa naisen	18	20	19	21	16
tekijä uhrille ennalta tuntematon	7	9	12	12	14
Tapatumapaikka					
yksityisasunto yms.	74	65	69	81	76
katu, tie, tori, puisto	3	5	6	7	5
ravintola, ravintolan edusta	4	2	2	0	4
Tekoväline					
ampuma-ase	16	19	23	20	12
teräase	38	36	34	42	46
Alkoholi					
kaikki humalassa	69	55	63	65	72
joku humalassa	83	71	73	79	86
kaikki selviä	15	25	24	20	11
Maahanmuuttajat					
surmattuja ulkomaan kansalaisia	7	3	0	4	3
ulkomaan kansalaisten tekemiä henkirikoksia	8	4	1	7	5
Järjestäytynyt rikollisuus					
rikollisryhmien konflikteihin liittyneitä rikoksia	1	0	1	0	1
rikollisryhmiin kuuluvia pääepäiltyjä	3	1	2	2	0
Rikoksia 100 000 asukasta kohti*	2,27	2,43	2,5	2,26	2,18

* Sisältää myös 15.12.2011 kirjaamatta olleet jutut



Liite 3 Naisten henkirikokseleisuus Euroopassa (surmattuja 100 000 naista kohti vuodessa; viimeisten viiden vuoden keskiarvo).



Liite 4 Miesten henkirikoskuolleisuus Euroopassa (surmattuja 100 000 miestä kohti vuodessa; viimeisten viiden vuoden keskiarvo)

Liitetaulukko 5 Kuvioon 2 sisältymättömien Euroopan valtioiden ja erillishallintoalueiden henkirikollisuuden taso (WHO; Global Study on Homicide (UNODC); kansalliset tilastot; taulukon luvut viittaavat suluissa mainitun jakson keskiarvoon)

Maa	Henkirikoksia 100 000 asukasta kohti	Keskiväestö 2008
Andorra (2001 - 2008)	1,00	83 888
Gibraltar (2007 - 2010)	1,80	28 034
Guernsey (2000 - 2010)*	0,60	65 870
Jersey (2000 - 2010)	0,60	91 800
Liechtenstein (2000 - 2010)	0,80	34 761
Mansaari (2002 - 2010)	1,40	81 952
Monaco (2003 - 2010)	1,80	32 965
San Marino (1995 - 2005)	0,40	31 269
Vatikaani (1950 - 2010)**	4,00	826
<i>Ahvenanmaa (2000 - 2010)</i>	<i>1,00</i>	<i>27 456</i>

* Mukaan lukien Alderney, Herm ja Sark;

** Vatikaanissa tehtiin vuosina 1950–2010 kaksi henkirikosta.

Liitetaulukko 6 Osapuolten suhde naisin kohdistuneissa henkirikoksissa 2005–2010

Uhri oli tekijän	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Aviopuoliso	8	8	10	11	12	1
Avopuoliso	2	5	4	5	6	7
Seurustelukumppani	6	7	10	6	5	6
Ex-puoliso/seurustelukumppani	4	1	2	3	2	4
Partneri, samaa sukupuolta	0	0	0	0	0	0
Tytär	4	2	3	3	1	1
Äiti	3	3	6	0	1	1
Sisar	0	1	2	0	1	0
Muu sukulainen	0	0	1	1	0	1
Tuttava	7	10	7	13	5	6
Ennalta tuntematon	1	0	2	1	2	1
Suhde ei tiedossa	0	0	1	0	0	0
Juttu pimeää kirjaamishetkellä	0	0	0	1	0	0
Yhteensä	35	37	48	44	35	28

* Ennakkotieto

Liitetaulukko 7 Osapuolten suhde miehiin kohdistuneissa henkirikoksissa 2005–2010

Uhri oli tekijän	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
Aviopuoliso	1	2	0	0	1	2
Avopuoliso	1	0	1	2	2	1
Seurustelukumppani	1	3	2	2	3	2
Ex-puoliso/seurustelukumppani	0	1	1	1	0	1
Partneri, samaa sukupuolta	1	1	1	1	0	0
Poika	5	3	3	3	4	0
Isä	2	5	3	2	4	5
Veli	0	1	0	3	1	2
Muu sukulainen	0	0	2	1	0	1
Tuttava	52	58	57	57	56	58
Ennalta tuntematon	18	8	10	15	12	15
Suhde ei tiedossa	1	0	0	0	1	0
Juttu pimeää kirjaamishetkellä	2	1	1	2	2	2
Yhteensä	84	83	81	89	86	89

* Ennakkotieto

Liite 8 Henkirikoskuolleisuus maanosittain

Seuraavat taulukot sisältävät tuoreimmat 1.1.2012 saatavilla olleet tiedot 184 itsenäisen valtion ja 26 erillishallintoalueen henkirikollisuuden tasosta. Tiedot perustuvat pääosin kuolemansyytietoihin. Rikollisuustaso (henkirikoskuolleisuus) on ilmoitettu viiden viimeisen saatavilla olevan vuoden (alle 50 000 asukkaan hallintoalueilla viimeisen kymmenen vuoden) keskiarvona väestön 100 000 asukasta kohti (jos tämä ei ole ollut mahdollista, taulukon otsakkeessa on mainittu, mitä vuotta tieto koskee).

Euroopan valtioiden, niiden hallitsemien Euroopan ulkopuolisten erillishallintoalueiden, Australian, Kanadan, Mauritiuksen, Taiwanin, Uuden Seelannin ja Yhdysvaltojen kuolemansyytiedot on kerätty kansallisten tilastokeskusten kotisivustoilta ja koskevat pääosin vuosia 2001–2009. Etelä- ja Keski-Amerikan valtioiden, Brunein, Filippiinien, Hongkongin, Israelin, IVY-maiden, Japanin, Korean tasavallan, Mauritiuksen, Rodriguesin, Seychellien ja Thaimaan tiedot ovat WHO:n PAHO ja WHOSIS-tietokannoista ja koskevat pääosin vuosia 2000–2009. Etelä-Afrikan tasavallan, Dominikaanisen tasavallan ja Jamaikan osalta lähteenä on käytetty paikallisten poliisiviranomaisten julkaisemia henkirikostilastoja, Fidzin osalta rikostilastoa, Guamin osalta ruumiinavaustilastoa ja Länsi-Samoan kohdalla oikeustilastoa. Cookinsaarten, Falklandinsaarten, Niuen, Norfolkinsaaren, Pitcairnin ja Tuvalun tiedot on kerätty internetistä löytyvien paikallisten päivälehtien rikosuutisista. Muiden valtioiden tiedot ovat Yhdistyneiden kansakuntien huume- ja rikostoumiston (UNODC) vuonna 2011 julkaisemasta Global Study on Homicide ja vuonna 2008 julkaisemasta International Homicide Statistics -katsauksista. Ne eivät perustu useamman vuoden keskiarvoihin, vaan edellinen koskee vuoden 2008 ja jälkimmäinen vuoden 2004 tilannetta. Vertailukelpoisuuden säilyttämiseksi kummastakin katsauksesta on käytetty pääosin kuolemansyytilastoihin perustuvia tietoja. Afganistanista, Pohjois-Koreasta ja Somaliasta ei ole ollut saatavissa luotettavia ajantasaisia tietoja.

Kuolemansyytilastoissa henkirikoksiksi katsotaan ICD-10 luokituksen mukaiset kuolemansyyt X85-Y09. Tilastot ovat väestöpohjaisia ja käsittävät ainoastaan kuolemantapaukset, joista on kirjoitettu kuolinsyytodistus. Vaikka kuolemansyytiedot muodostavatkin yksiselitteisimmän tahallisen väkivallan kansainvälisesti kattavan tilastollisen lähteen, niidenkin käyttöön

henkirikollisuuden esiintyvyyserojen kuvaajana liittyy ongelmia. Maakohtaiset erot esimerkiksi rikosten selvityskyvyssä vaikuttavat suoraan myös kuolemansyytietojen vertailukelpoisuuteen. Niin kansallisissa kuolemansyytilastoissa kuin niihin perustuvissa WHO:n tilastoissakin henkirikoksen aiheuttamiksi kuolemantapauksiksi kirjataan ainoastaan ne, joissa kuolemaan johtaneet vammat aiheuttanut väkivalta on kyetty selvittämään tahalliseksi ja uhrista on voitu kirjoittaa kuolinsyytodistus. Useissa Afrikan valtioissa ja muutamissa Afrikan ulkopuolisissakin kehitysmaissa kansalliset terveydenhuoltojärjestelmät ja tilastointilaitokset ovat siinä määrin toimimattomia, että niiden tuottamia tietoja voi pitää korkeintaan suuntaa antavina. Toisaalta missään valtiossa kuolemansyytietojen (toisin kuin esimerkiksi rikostilastotietojen) ei tiedetä liioittelevan henkirikollisuuden tasoa, kaikkialla maailmassa niiden pohjalta on siten saatavissa suhteellisen luotettava henkirikollisuuden minimitaso.

Katsauksen tiedot on esitetty maantieteellisin suuralueittain, lisäksi mukana on erillinen tilasto OECD:n jäsenmaista. Kaikkiin Euroopan ulkopuolisten alueiden tilastoihin on liitetty mukaan Suomen, Latvian ja Saksan tiedot sen havainnollistamiseksi, kuinka Suomi ja Euroopan unioni asettuvat kansainväliselle henkirikollisuuskartalle. (Latviassa rikollisuustaso on tällä hetkellä Euroopan unionin korkein, Saksassa matalin.) Vaikka Suomi eurooppalaisittain ja myös Euroopan ulkopuolisten teollisuusmaiden ryhmässä kuuluu suhteellisen korkean henkirikollisuuden maihin, maailmanlaajuisesti tarkastellen maamme kuuluu alhaisen henkirikollisuuden yhteiskuntiin.

Linkkejä:

WHO Statistical Information System: <http://apps.who.int/whosis/database/mort/table1.cfm>

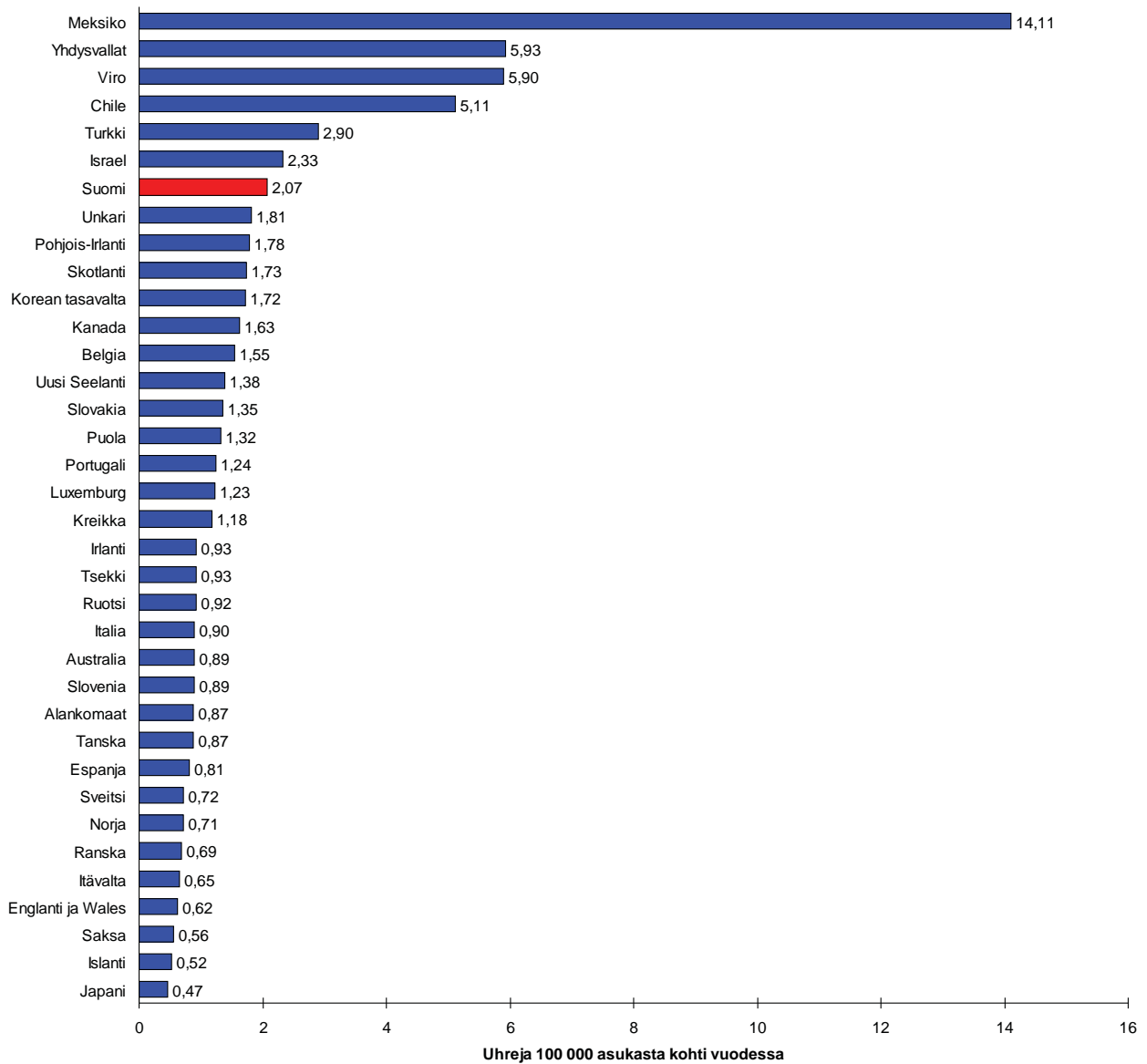
WHO European Detailed Mortality Database: <http://data.euro.who.int/dmdb/>

PAHO: http://new.paho.org/hq/index.php?option=com_content&task=view&id=4456&Itemid=2392

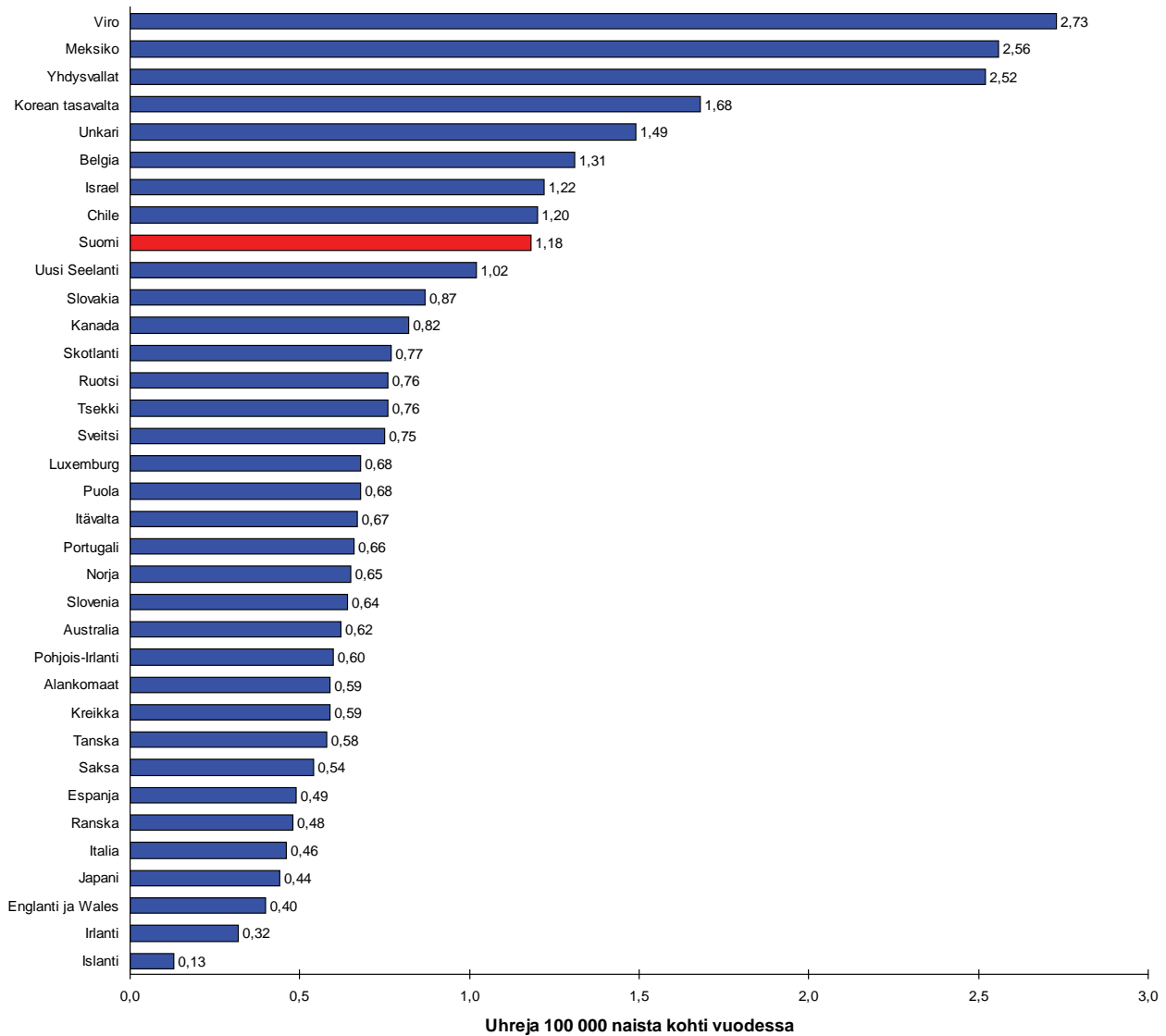
UNODC International Homicide Statistics: <http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/IHS-rates-05012009.pdf>

UNODC Global Study on Homicide: <http://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/homicide.html>

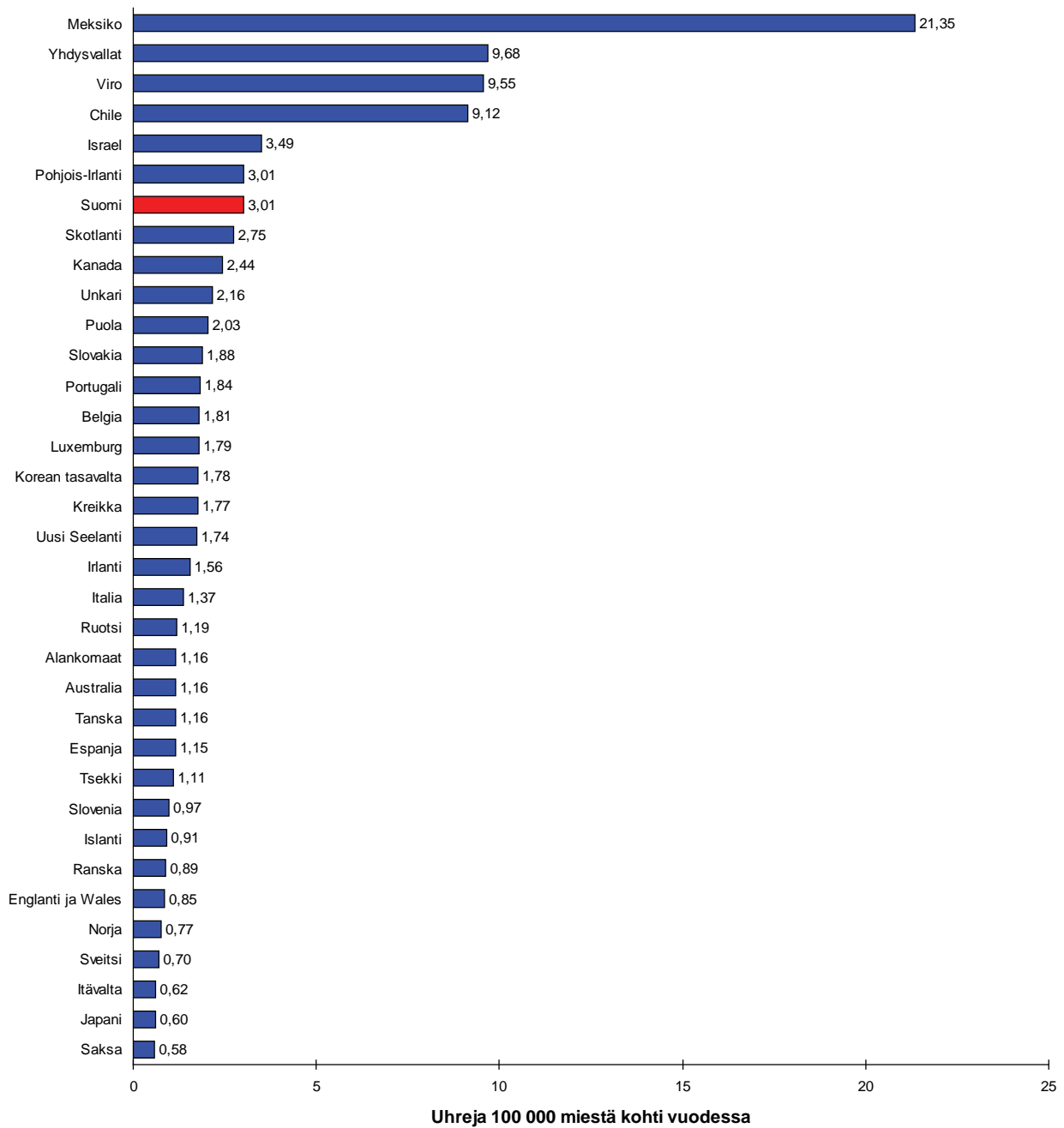
INE (Eurooppa): <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=/t15/p417/e01/&file=pcaxis>



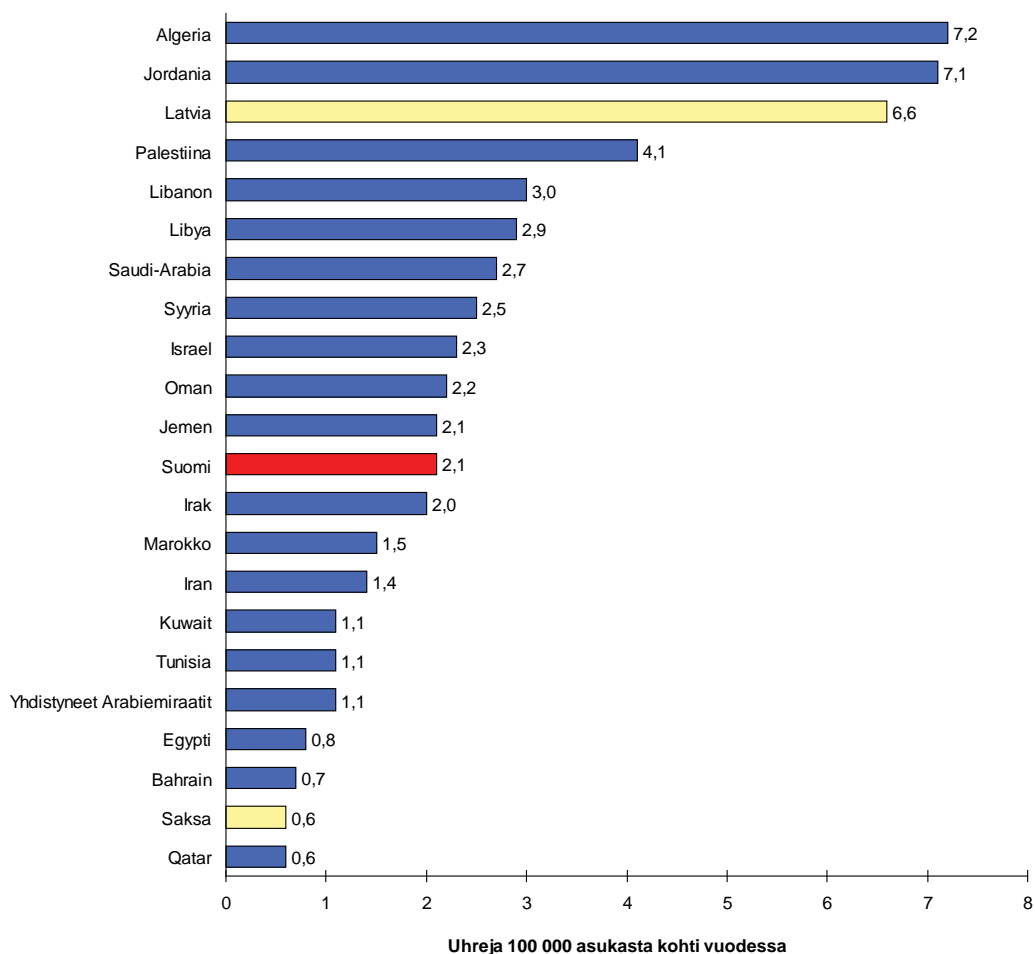
8.1.1. OECD:n jäsenmaat. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Lähteet: WHO; PAHO; kansalliset tilastokeskukset. Euroopan maiden tiedot pääosin vuosilta 2003–2010; Euroopan ulkopuolisten maiden vuosilta 2002–2009; Belgian tiedot koskevat vuosia 2004–2006; Turkin tieto vuodelta 2008.



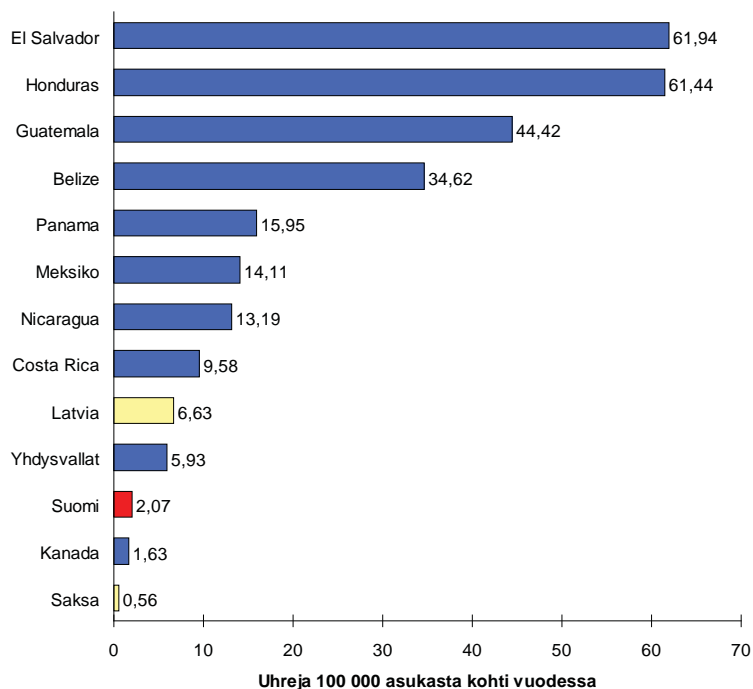
8.1.2. OECD:n jäsenmaat. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden naisten vuotuinen määrä väestön 100 000 naista kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Lähteet: WHO; PAHO; kansalliset tilastokeskukset. Euroopan maiden tiedot pääosin vuosilta 2003–2010; Euroopan ulkopuolisten maiden vuosilta 2002–2009; Belgian tiedot koskevat vuosia 2004–2006; Turkin tieto puuttuu.



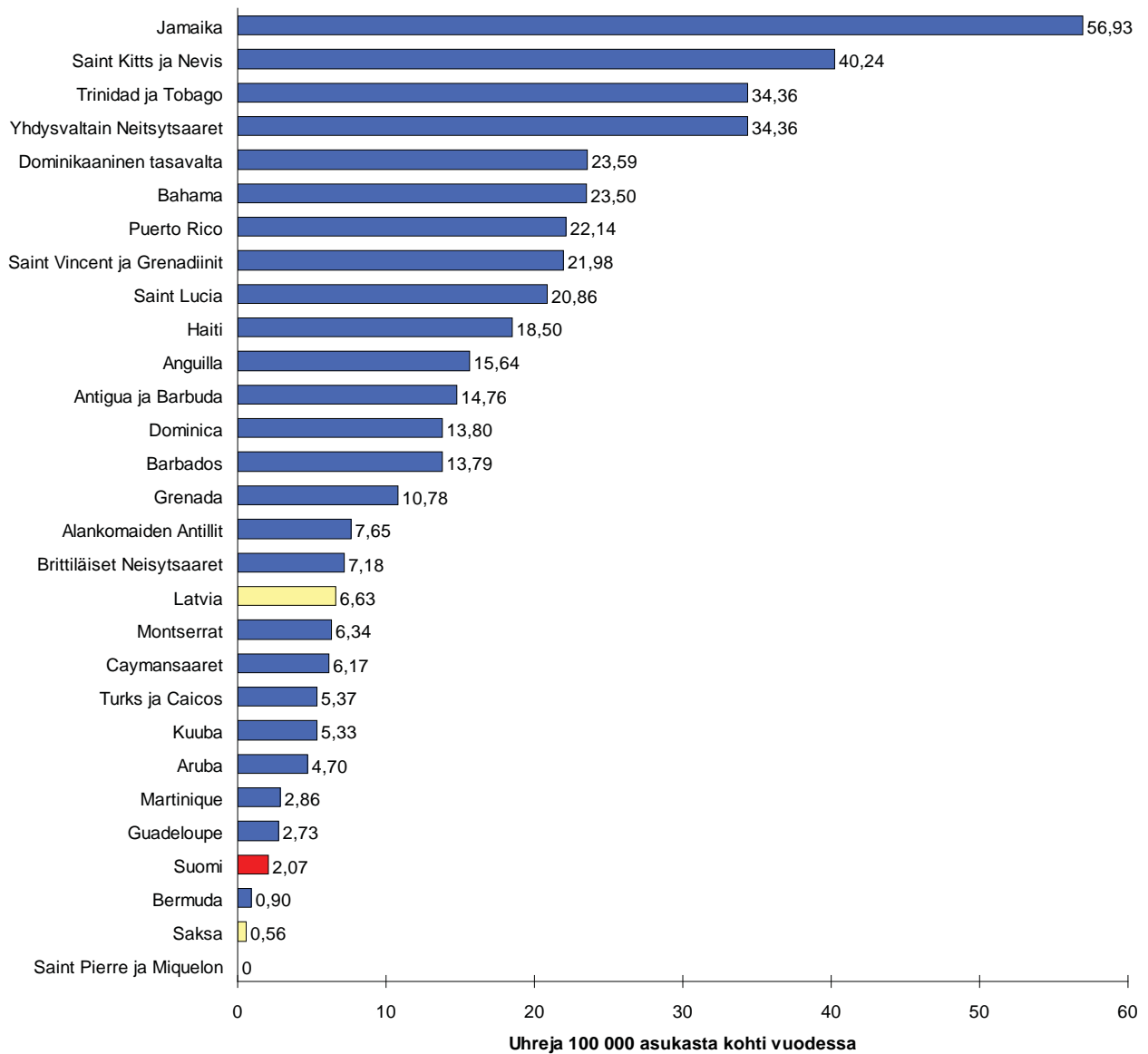
8.1.3. OECD:n jäsenmaat. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden miesten vuotuinen määrä väestön 100 000 miestä kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvo. Lähteet: WHO; PAHO; kansalliset tilastokeskukset. Euroopan maiden tiedot pääosin vuosilta 2003–2010; Euroopan ulkopuolisten maiden vuosilta 2002–2009; Belgian tiedot koskevat vuosia 2004–2006; Turkin tieto puuttuu.



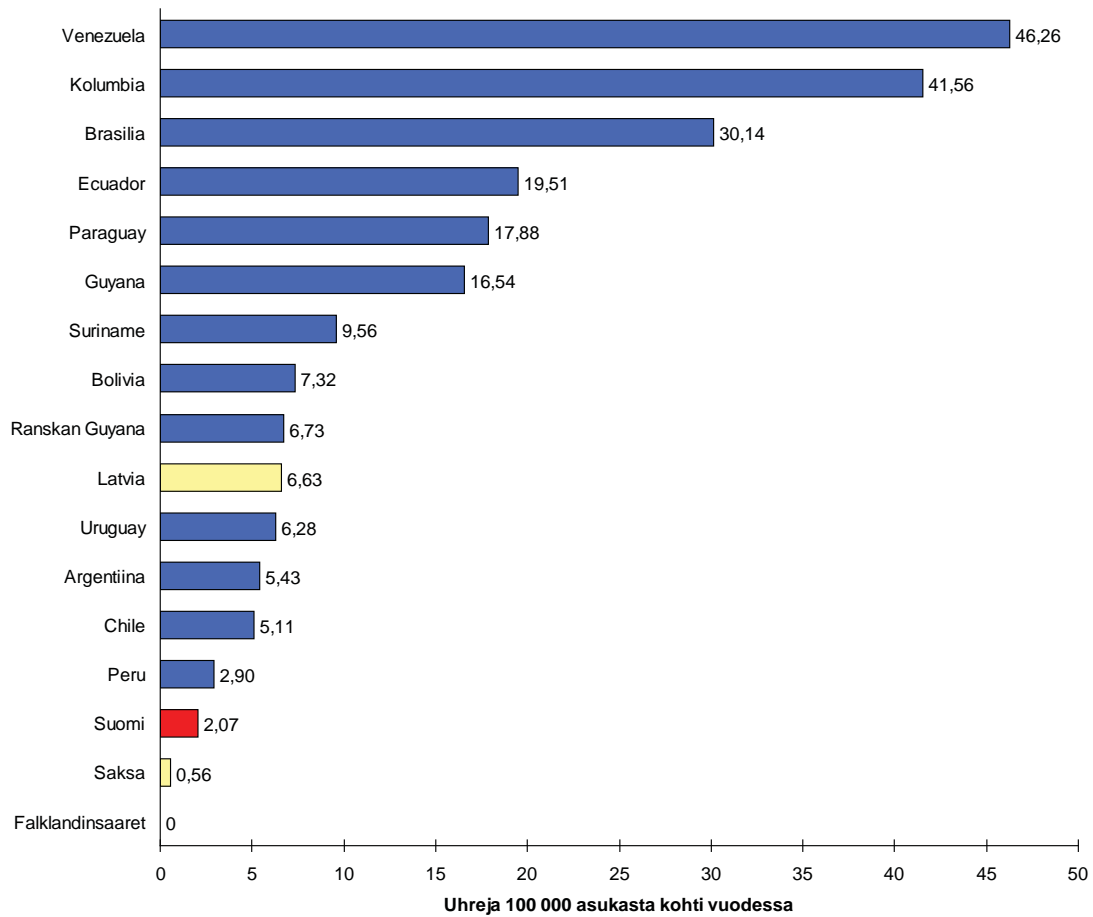
8.2. Lähi-Itä ja Pohjois-Afrikka. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Tiedot koskevat pääosin vuotta 2008. Lähteet: Bahrain, Israel ja Kuwait: WHO; muut maat: Global Study on Homicide (UNODC).



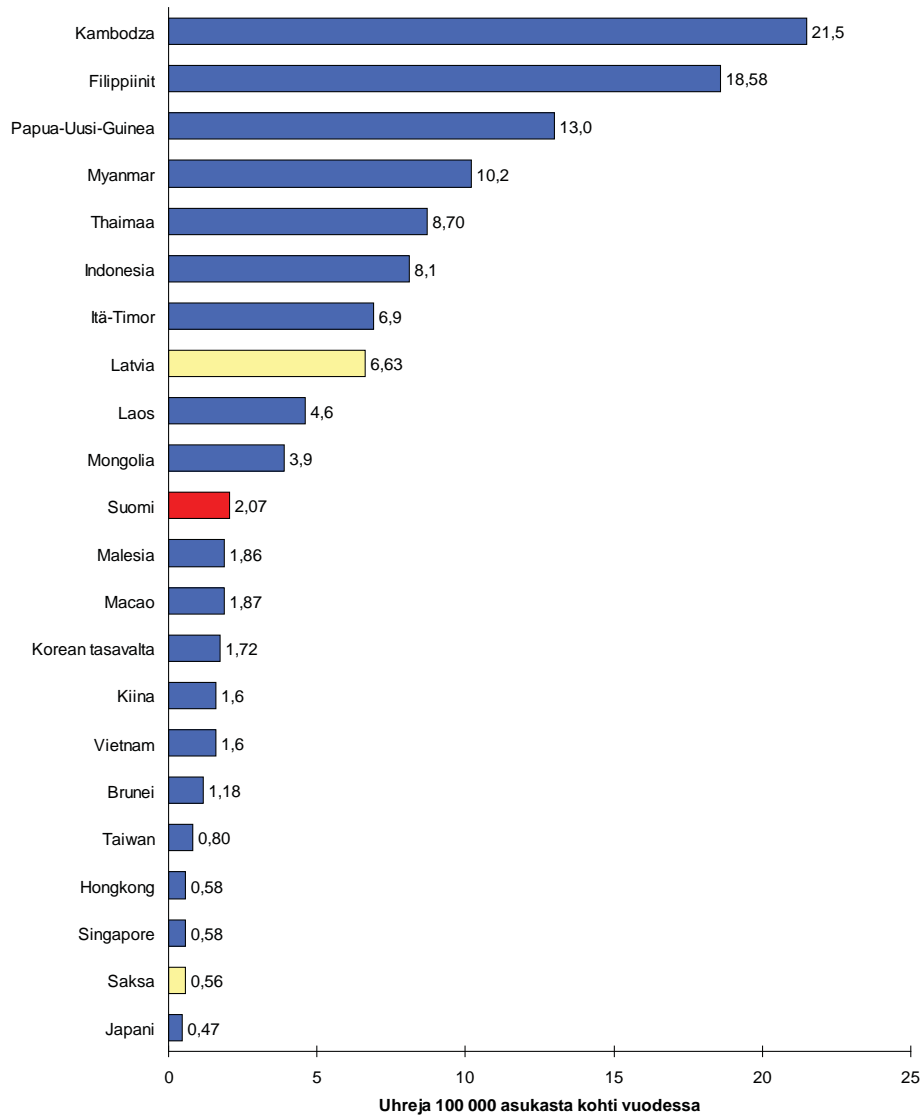
8.3. Pohjois-Amerikan manner. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleet. Viimeisten viiden vuoden keskiarvoja. Lähteet: kansalliset tilastot; PAHO; WHO; Global Study on Homicide (UNODC). Tiedot pääosin vuosilta 2005–2009.



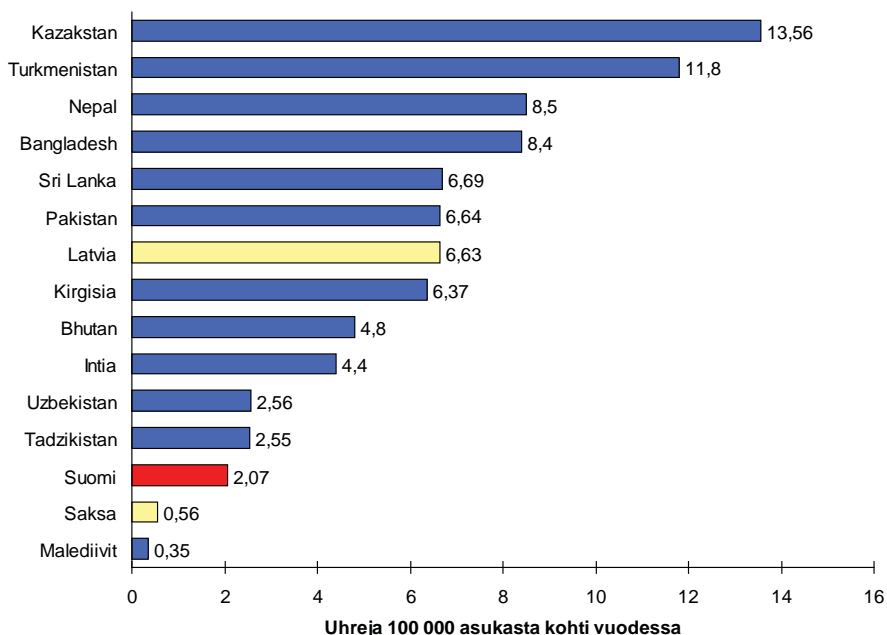
8.4. Pohjois-Amerikan saaret. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleet. Viimeisten viiden vuoden keskiarvoja. Montseratin taso viimeisten kymmenen vuoden keskiarvo. Lähteet: PAHO, WHO ja kansalliset tilastot. Tiedot pääosin vuosilta 2005–2009. Alankomaiden Antillien tieto koskee vuotta 2000. Saint Barthelemy'n ja Saint Martinin tiedot sisältyvät vuoteen 2007 saakka Guadeloupen tietoihin, vuoden 2007 jälkeiseltä ajalta tiedot puuttuvat.



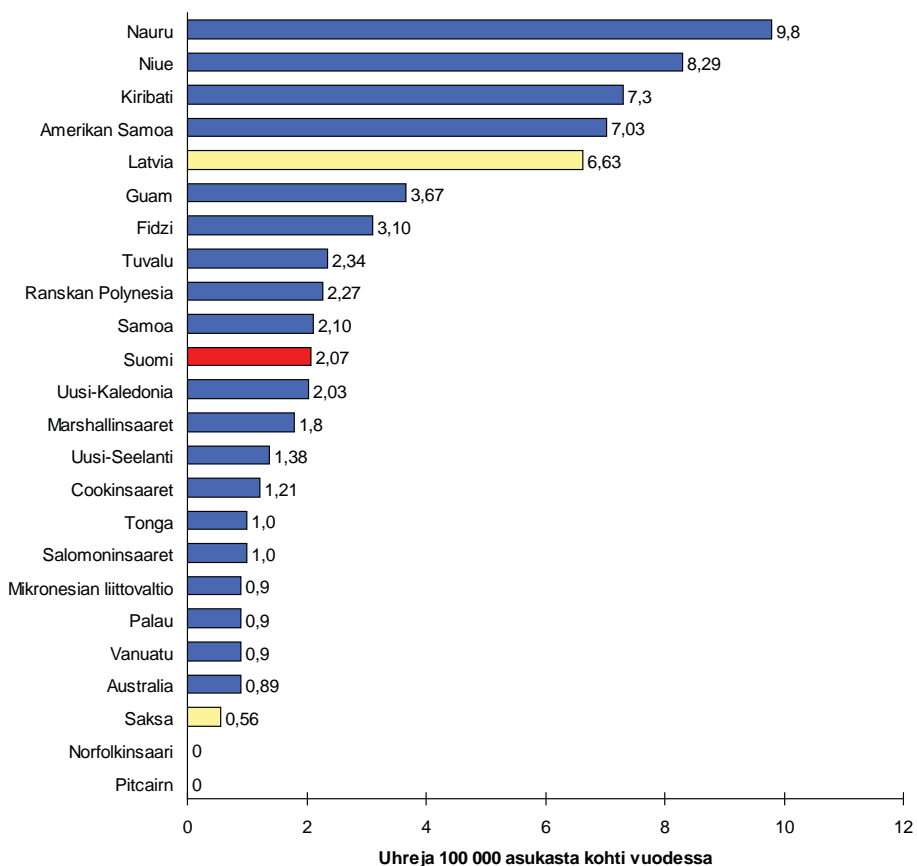
8.5. Etelä-Amerikka. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvoja. Falklandinsaarten taso viimeisten kymmenen vuoden keskiarvo. Lähteet: PAHO; Global Study on Homicide (UNODC); WHO. Tiedot pääosin vuosilta 2001–2009.



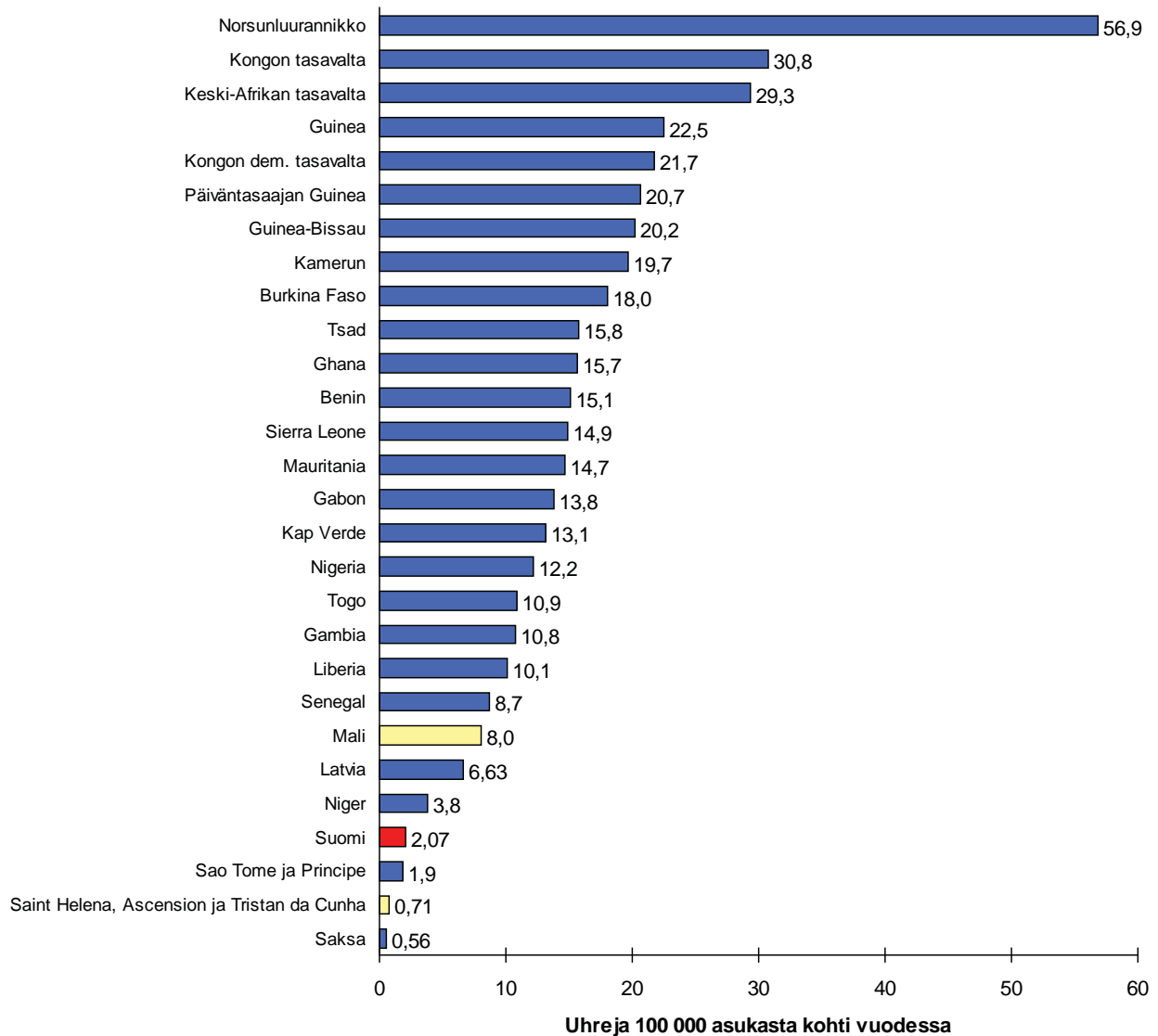
8.6. Itä- ja Kaakkois-Aasia. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvoja. Lähteet: Global Study (UNODC); kansalliset tilastot; WHO. Tiedot pääosin vuosilta 2001–2009. Pohjois-Korean tiedot puuttuvat.



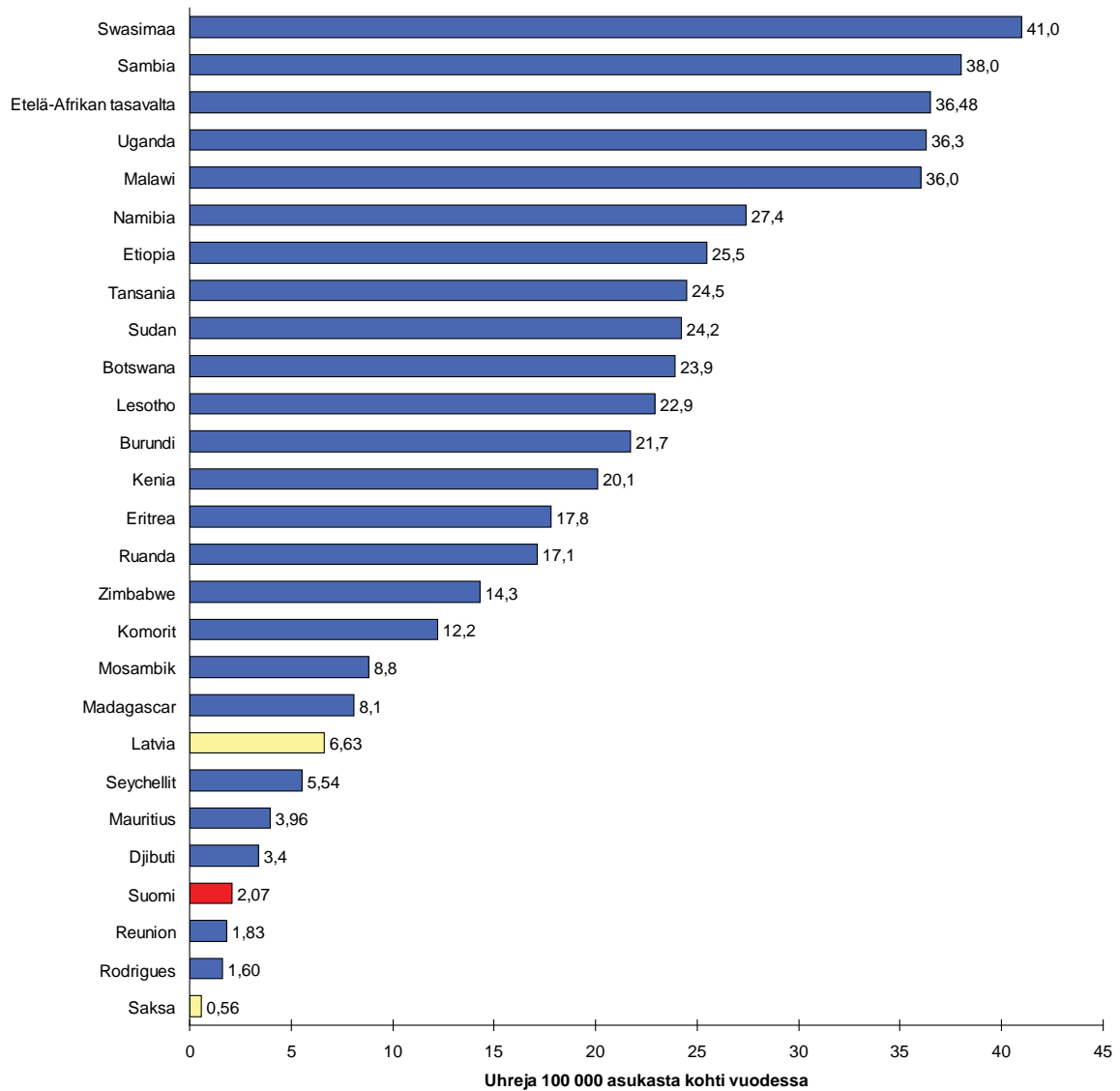
8.7. Keski- ja Etelä-Aasia. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvoja. Lähteet: Global Study on Homicide (UNODC); WHO. Tiedot pääosin vuosilta 2001–2009. Afganistanista ei saatavissa luotettavia tietoja.



8.8. Oseania. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Viimeisten viiden vuoden keskiarvoja. Cookinsaarten, Niuen, Pitcairnin, Norfolkinsaaren ja Tuvalun tasot viimeisten 20 vuoden keskiarvoja. Lähteet: kansalliset tilastot; media; Global Study on Homicide ja International Homicide Statistics (UNODC). Tiedot pääosin vuosilta 2001–2010. Pohjois-Mariaanien, Tokelaun, Wallis ja Futunan sekä pienempien epäitsenäisten hallintoalueiden tiedot puuttuvat.



8.9. Länsi- ja Keski-Afrikka. Tahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Lähteet: Global Study on Homicide ja International Homicide Statistics (UNODC). Saint Helenan tiedot kansallisesta kuolemansyytilastosta. Useimmat tiedot kuvaavat 2008 tasoa, Saint Helenan taso viimeisten 25 vuoden keskiarvo.



8.10. Itä- ja Eteläinen Afrikka. TahaTahallisen väkivallan seurauksena kuolleiden vuotuinen määrä väestön 100 000 henkeä kohti. Lähteet: Etelä-Afrikan tasavalta, Mauritius, Seychellit, Reunion ja Rodrigues: kansalliset tilastot, WHO (tiedot ovat viiden viimeisen vuoden keskiarvoja vuosilta 2005–2009); muut maat: Global Study on Homicide ja International Homicide Statistics (UNODC) (tiedot koskevat vuotta 2008). Somalian ja Mayotten tiedot puuttuvat.